

Marie
Chaix

Tăcerile sau viața unei femei

Editura Eminescu

Marie Chaix

**Tăcerile
sau viața unei femei**

Coperta colecției : Val Munteanu

Ilustrația de pe copertă : János Bencsik

1978

București, Piața Scînteii 1

Marie
Chaix.

Tăcerile sau viața unei femei

Traducere de
Ana Filip Burtică

Editura Eminescu

Marie Chaix

**LES SILENCES OU LA VIE
D'UNE FEMME**

roman

ÉDITIONS DU SEUIL
27, rue Jacob, Paris VIe

Pentru Anne

Ce va rămîne după mine ?

Ce moștenire de necazuri copilărești, de lacrimi pierdute, de lupte neînțelese, de libertate rău îndrumată, de iubiri statornice, de dolii, de vise neîmplinite, ce moștenire de uitare și somn voi lăsa timpului care la rîndul lui mă va uita ?

AM ÎNTILNIT-O ÎNTR-O ZI, ÎNTIMPĂTOR, în sala pustie a unui muzeu și am recunoscut-o imediat. N-am fost surprinsă. Era acolo, nemișcată în decorul întunecat, părînd că mă așteaptă de ani de zile. M-am apropiat. Încetul cu încetul pereții albi din jurul nostru pieriră și am văzut-o sub lumina slabă a lampadarelui ce se afla alături de ea.

Pe jos, un covor grosolan. Ar putea să fie tocit, și să se vadă urzeala și ciucurii murdari pe margini ; ar putea să fie smălțat cu flori al căror contur a dispărut cu timpul. Dar ce importanță mai are țesătura, gradul de murdărie sau de degradare ? El n-are vîrstă, iar culorile spălăcite se pierd într-o nuanță nedefinită, aceea a prafului și a vechimii. Gri-mov, violet, verzui, o culoare cu un iz care se regăsește în toate casele în care trăiesc bătrîni și în care nimic nu s-a mișcat de zeci de ani. Pe covor, un taburet pe care atîrnă petice vechi, mai încolo un coșuleț de lucru din pai din care ies mlineuri încîlcite. Pe o măsută acoperită cu un șervețel șifonat din dantelă, o casetă ovală din metal argintat cu capacul din email sau poate din marmură, care nu se știe ce ascundea. Bomboane lipite, maci sau violete uscate, drageuri de la vreun botez de demult, sau poate agrafe de păr ruginite ? În spatele cutiei, șapte rame de diferite mărimi, unele aurite, altele

înnegrite, ciobite. În ele licăresc slab, pătate și pe jumătate șterse, fotografiile de familie. O pereche surizătoare, un militar cu înfățișare plăcută, un copilăș fericit, niște copii anemici lângă un boschet de flori, o bătrână și demnă mamă de familie. În fața fotografiilor, niște ochelari delicați cu ramă metalică.

Sub lumina incertă a lampadarului cu abajurul cu ciucuri lungi și murdari, împodobiți cândva cu mărgelile de sticlă, acum fără ele și pe alocuri tociți, în intimitatea rece a acestei lumini artificiale, fără fereastră, ea stă într-un fotoliu greoi din lemn maro. Forma unei femei, imaginea unei vieți care se sfârșește.

Dintr-o rochie de lustrină cu crenguțe verzi și floricele violet, ies patru membre rigide și albe ; sînt oase, dar nu ale unui schelet omenesc, ci oseminte grosolane de animale sau poate chiar crengi uscate, albite, pe care marea le aruncă iarna pe țarm. Cele care închipuie picioarele sînt băgate în niște ghetе negre grosolane și cu șireturi, care par deformate de vreo infirmitate veche. Mîinile au o formă mai reală, par niște mînuși de ipsos ale unui reumatic. O mîna se încheștează pe brațul fotoliului, lângă baston. Cealaltă ține strîns o pisică mare, cenușie, culcată pe o burtă oribilă. Ochii pisicii sînt groaznici, plini de pizmă și necruțători, ca și cum ar fi absorbit toată puterea urii și a dușmăniei adunate de-a lungul unei vieți de regrete.

Capul femeii este un borcan înalt înclinat, așa încît fundul lui să-i reprezinte fața : chipul blînd al unei femei tinere încadrat într-un medalion cu marginile aurite minuțios lucrate. Privit din profil, ochii de sticlă ce se fixează asupra lumii sînt înfundați în orbitele unui craniu ciopîrțit care ar putea fi de iepure sau de oaie. Umerii și pieptul dispar sub o încăpăstruire bizară de borcane și nu poți să înțelegi imediat rostul acestei găтели ciudate. Apropiînd

du-te mai mult, îți dai seama că-și poartă de fapt, în jurul gâtului, viața ei, ca și cum craniul ei transparent s-ar fi golit de memorie. Sînt amintirile agățate de ea în acest monstruos colier de borcănășe legate unul de altul cu lăntușoare. În interiorul lor, reprezentații desuete ale bucuriilor și tristeților trăite, aceste amintiri aureolate de timp și uitare, care fac prețul unei vieți și care, atunci cînd această viață se stinge, nu mai reprezintă pentru cei ce le moștenesc decît obiecte moarte. Medalii, cruciulițe, suvițe de păr, amulete, pene de păsări, statuiete, pietricele, insecte sau flori uscate se lipesc de bătrînețea ei ca niște scumpe comori ; le-a înlănțuit din grija de a nu le pierde. Capul se goleşte, își pierde memoria, dar imaginile rămîn, acolo sub sticlă. Și totul încremenește.

Pentru a încheia tabloul acestui sfîrșit de viață, ca fundal unic, în spatele fotoliului, cam la jumătatea înălțimii sale, un perete din acaju lăcuit, avînd deasupra o tăblie capitonată cu creton înflorat, îngălbenit, în centrul căreia tronează într-o ramă ovală, în mărime naturală, portretul bărbatului, al soțului, al scumpului dispărut, medaliat, mustăcios.

Și ea așteaptă, așteaptă, așteaptă. Se numește *The Wait*¹. În singurătatea imobilității ei de infirmă, ce mai poate aștepta decît o încremenire definitivă, tot atît de înspăimîntătoare, care nu va schimba nimic în decorul său (trăit deja, mort și uitat), nu va schimba nimic în privirile celorlalți : ei trec și apoi o uită.

În ziua aceea, în sala muzeului, cu greu m-am dezlipit de covorul roș, de lumina alburie care înconjură cu umbre femeia și fotoliul ei. Puțin a lipsit ca să mă așez pe taburet și să-i vorbesc, dar pisica mă săgeta cu privirea ei rea. Trebuia să plec.

¹ Lucrare de Kienholz, expoziția de la Paris, 197'.

Se înnoptase, era ora obișnuită a vizitei mele. Ea mă aștepta, stînd sub lumina galbenă a lampadarului, cu ochelarii pe nas și lănțișoarele lor tremurîndu-i de-a lungul obrazului. Probabil că tricota sau broda un șervețel, cu pisica așezată pe genunchi, sau poate privea la televizor, pîndind zgomotul pașilor mei în fața ușii și soneria.

În viața mea exista o femeie pe care o adoram. Pînă astăzi nu mă gîndisem decît la momentele de bucurie pe care i le aduceau vizitele mele.

Oare mă obișnuisem cu soarta ei de femeie mereu stînd, de femeie infirmă, al cărei chip frumos doar îmi mai vorbea făcîndu-mă să-i uit vîrsta ? Oare pudoarea sau spaima m-au făcut să închid eu însămi această față într-un medalion și să-i înlănțuiesc amintirile în jurul gîtului său ca să le văd doar pe ele și ca să-mi ascund adevărata ei imagine de femeie sfîrșită ? Dar iată că i-am întîlnit copia, și bătrînețea, dintr-odată, începea să se asemene cu moartea.

MERGEAM DESEORI S-O VĂD. UNE-

ori fără să o previn. Ea mă aștepta întotdeauna stînd în fotoliu. Pîndea zgomotul ascensorului și o trimitea pe Juliette să-mi deschidă înaintea ei ca eu să am timp să sun. N-o luam niciodată prin surprindere. Îmi scoteam haina fără grabă, îmi aranjam părul în vestibul în timp ce Juliette în cîteva cuvinte îmi înșira preocupările lor zilnice de femei singure : cum și-au petrecut timpul, meniul zilei, medicamentele luate sau refuzate, programul la televizor, noaptea calmă sau întreruptă de vise. Îi plăcea să-mi audă vocea înainte de a mă vedea ca să-mi poată spune : „Ah, tu ești !“ ca și cum ar mai fi existat vreo îndoială.

Intram în salon. Cînd ajungeam lîngă ea și cînd privirile ni se întîlneau, își lăsase deja lucrul, își pusese ochelarii pe măsută și-și netezise părul cu mîna. Îmi surîdea, cu capul ridicat spre mine, îmi lua pe rînd mîinile, mă apropia de ea și mă îmbrățișa, inspirîndu-mi mirosul. Trebuia să mă atingă, să mă simtă. Eu eram „lumea de afară“, mișcarea, viața, vîntul, strada, eram acel „ceva“ din care voia să-și tragă seva ca să iasă din toropeală și să se întoarcă măcar pentru o clipă în viața celorlalți, care-i fusese refuzată, fiindcă fusese condamnată să stea nemișcată în decorul ei de femeie bolnavă, ca o natură numai pe jumătate moartă. „*Stilleben*“, spunea ea aproape

ironic, sînt o *stilleben*." În germană, limbă pe care o folosea adesea amestecînd-o cu franceza, mai aleş după accident, pentru „natură moartă“ se zice „viaţă imobilă“.

Privind-o de departe, în salonul ei, pe fondul unei tapiserii şi al unui pian închis, te făcea să te gîndeşti la o pictură de altădată reprezentînd o regină renană, la sfîrşitul domniei, cu obraji palizi, învăluiţi de bucle blonde, sau poate la portretul soţiei artistului torcîndu-şi bătrîneţea într-un interior semiobscur şi flamand, una din acele pînze care te urmăresc parcă atunci cînd treci pe lîngă ele în anticamerele luminate slab ale muzeelor. Dacă te apropiai însă, toată lumina adunată în ochii ei dădea strălucire tabloului.

„Cînd eşti aici, spunea, e mai multă lumină, mai cald. Maşinăria mea uzată se pune în mişcare, priveşte, mă mişc.“

Zece ani de semiparalizie au deprins-o cu imobilitatea dar au învăţat-o şi arta mişcării. Nici un gest nu se datora întîmplării, era conştientă de cea mai mică zbatere a pleoapelor, de cea mai mică mişcare a braţului sănătos. Să bea o ceaşcă de ceai fără să verse măcar o picătură era o performanţă, să urmărească o conversaţie pînă la capăt fără să uite să răspundă la vreo întrebare cerea din partea ei o tensiune pe care doar un orgoliu fără margini reuşea s-o deghizeze într-o comportare firească. Momentele acestea de însufleţire o epuizau, dar nu lăsa să se observe nimic. Abia dacă o uşoară roşeală îi acoperea fruntea sau un suspin îi scăpa de pe buze. Dacă încercai s-o ajuţi să sfîrşească o frază sau să descurce firele de lînă, se enerva, furioasă că încerci să-i dai o mînă de ajutor. „Îmi ajunge bastonul“, bombănea ea, cu mîna crispată pe braţul fotoliului.

Nu era prea bătrînă. Avea acea vîrstă în declin care-i îndeamnă pe cei din jur să spună cu un pic de cruzime :

„ce frumoasă o fi fost odată“. Acea vîrstă cînd totul încetează chiar dacă refuzi să crezi, cînd trecutul merge în pas cu timpul ce-l mai ai de trăit. Tot ce-a fost mai frumos în viață a rămas în urmă. Ca să mergi înainte cu surîsul pe buze, cîte eforturi trebuie să mai inventezi !

Acea vîrstă a părului alb care mai poate fi mătăsos și le mai poate înfrumuseța pe unele femei, pe acelea a căror viață împlinită s-a desfășurat fără lovituri, în ritmul anotimpurilor, cu căldurile sau înghețurile lor, cu accidentele sau intemperiiile lor, această viață care, chiar dacă n-a fost totdeauna roz, n-a lăsat urme pe obraz mai mult decît aripa unui fluture în zbor pe un geam. Acele doamne cu părul alb care-ți insuflă calm prin netezimea pielii lor, prin limpezimea privirii. Ți le imaginezi în trecut, trăind o mare dragoste, aducînd pe lume copii, învățîndu-i să treacă prin ani acceptînd bucuriile și apărîndu-se de necazuri și apoi în prezent contemplînd înflăcărarile, lacrimile sau năzdrăvăniile nepoților lor, ca o succesiune normală a generațiilor, așa precum ani de belșug succed războaielor inevitabile sau pasiunile exaltante sînt urmate de dureri care vor fi uitate. Văzîndu-le aureolate de șuvițele lor albe, liniștite și senine, prinzi curaj și-ți spui : poate nu-i așa groaznic să îmbătrînești.

Pe aceste doamne le întîlnești uneori pe stradă, sau, cînd ești copil, le vezi ieșind din biserici, cu cîte o eșarfă de dantelă așezată pe cap, sau le cauți în albumele de familie, abia distincte în fotografiile îngălbenite. Le cunoști de aproape foarte rar. Mai degrabă le visezi, într-o zi de melancolie în fața oglinzii, cînd descoperi un fir de păr alb printre cele castanii sau o linie minusculă ce se desenează la coada ochiului sau în colțul gurii.

Ea ar fi dorit să fie o bătrînă doamnă mîndră și calmă, cu o panglicuță de mătase neagră în jurul gîtului, așa cum

întilnești în romane și a cărei frumusețe se fixează odată cu vîrsta. De cîte ori n-am auzit-o spunînd : „Vreau să îmbătrînesc numai dacă rămîn eu însămi, dar dacă am să mă urîtesc, omoriți-mă“. Era pe vremea cînd cochetăria ei ne făcea să rîdem și cînd n-o amenința nici o primejdie. De atunci vîrsta și-a bătut joc de ea, făcînd ca anii să-i cîntărească dublu. Nu mai era vorba să glumești asupra unui viitor colorat de movul melancoliei, ci să încerci să deghizezi un prezent a cărui slabă vigoare triumfa cu greu asupra negrei injustiții.

Și totuși rezista, mai era încă frumoasă. Obrazul ei intact nu purta semnele brutalei boli, nici pe ale încercărilor care au lovit-o. Era fără vîrstă, pentru că reflecta toate vîrstele în același timp. Adolescența sau fetița apăreau prin masca transparentă a femeii sau a îndrăgostitei, compunînd o tulburătoare imagine neîncetat schimbătoare ca în fotografiile suprapuse. Ochii limpezi ca apa, care dădeau feței o transparență de vitraliu, păreau că-și cer iertare pentru că și-au păstrat tinerețea lor limpede și pentru că-și așează peste zile și lucruri lumina lor netulburată de nici un regret. „Mirați-vă, parcă spuneau ei, mai sînt aici și vreau să mai rămîn.“ Uneori uitam că nu mai era de fapt decît un chip.

În ultima vreme nu se mai mișca din fotoliul ei. După ce o sărutam, o felicitam pentru mina ei plăcută sau armonia culorilor toaletei (ajutată de guvernantă, dădea mare atenție îmbrăcăminții, preferînd mai ales movul, eșarfele din muselină și cele moi de lînă), mă așezam pe taburetul acoperit cu aceeași tapiserie în punct de cruce ca și fotoliul, îmi lăsam mîinile pe genunchii ei, și ea își așeza deasupra mîna stîngă, pe care cîteva pete păreau să țeară o mitenă din dantelă bej.

Fără să mă privească, întorcînd capul spre fereastră, îmi arunca într-o doară : „Aș fi mers cu plăcere să mă

plimb puțin cu tine, dar e cam frig, nu ți se pare ?” Mă aplecam și mai mult deasupra miinii ei, mîngiînd cu vîrful arătătorului drumul albăstrui al venelor, și-i răs-pundeam cît mai firesc posibil : „E mult mai bine aici, avem tot timpul să mergem la plimbare altădată”, gîndin-du-mă deja la efortul pe care-l va face peste puțin timp ca să mă însoțească pînă la ușă, sprijinită în baston pe o parte și susținută de cealaltă parte de Juliette.

Cînd nu era obosită, vorbeam multă vreme despre toate și mai ales despre trecut. Un vis pe care l-a avut, o noutate la radio, trei note dintr-un concert o făceau să trăiască o clipă deosebită pe care încerca să mi-o explice în detaliu, cu un vocabular ales. Îi era teamă că o să-și piardă memoria și că n-o să-și mai găsească cuvintele. Fiecare povestire însemna un exercițiu pentru ea, „un exercițiu al minții”, spunea ea rîzînd, dovadă că mecanismul ei nu ruginise încă.

Ca să-și illustreze povestirile, mă puneam să scot albu-mele din dulap sau cu vîrful bastonului îmi arăta pe pe-retele din fața ei fie un portret, fie o scenă de familie sau cîteva relicve înrămate : un desen de copil, certificatul primei comuniuni. Adesea, la mijlocul unei fraze sau întorsătura unei situații pe care o descria cu minuțiozitate, se oprea brusc ca și cum un obstacol neașteptat s-ar fi ridicat în fața ei, îmi arunca o privire scurtă, disperată, ochii îi deveneau cenușii și pierduți, își trecea mîna peste frunte scuturîndu-și capul, apoi făcea un gest larg parcă ar fi împrăștiat un vîl de fum. Din zbor îi prindeam mîna rătăcitoare iar ea îmi surîdea recunoscătoare.

„Nu mai știu, îmi spunea obosită, a zburat, despre ce vorbeam ?”

Căutam repede ceva nostim să-i povestesc, ea rîdea ca să-mi facă plăcere dar fără să mă asculte și cum știa că singură nu mă voi decide să plec, prefăcîndu-se că-și

privește ceasul pe care dealtfel nu-l mai purta, striga deodată :

„Oh, dar e târziu, trebuie să pleci !“

O ajutam să se ridice, îi întindeam bastonul pe care ea mi-l smulgea enervată și arborînd repede un surîs pe obrazul o clipă crispat, se urnea din loc și cu mișcări greoaie mă acompania pînă la ușă. Mă feream să-i supraveghez mișcările sau să fac vreun gest prin care să-și dea seama că mă îndoiesc de totala-i autonomie. Rezemată de tocul ușii mă privea cum chem ascensorul și în momentul în care dispăream în spatele ușii glisante îmi trimitea un sărut.

Acest ultim gest mă tulbura ca un reproș. O abandonam pereților ei mohoriți, acoperiți de tablouri, de fotografii, de cărți legate frumos pe care ea nu le va mai deschide nîciodată, universului ei ferecat, încărcat cu mobile grele devenite releuri, puncte de sprijin în circuitul ei de la ușă la fotoliu, mereu același, în decorul ei de șervețele, de dantele și de lămpi cu abajururile pergamentate, crăpate. În gînd o vedeam cum recădea în fotoliu, cum își reazimă bastonul blestemînd și rămîne împietrită două, zece sau mai multe minute în contemplarea peretelui, trecîndu-i pe toți în revistă, din ramele lor, morții, vii, dispăruții, cei atît de iubiți, martori tăcuți ai unei vieți întrerupte, fantome discrete ale unei singurătăți fără zgomote și amintindu-i fără încetare că nimic nu se mai poate schimba. O vedeam venindu-și în fire, tremurînd ușor, trăgîndu-și șalul pe piept și ridicînd din umeri, luîndu-și ochelarii și cufundîndu-se în tricotaajul ei, singurul lucru alături de broderia în punct de cruce pe care reușea să-l execute cu mina stîngă, trecînd o andrea printr-o brățară elastică pusă pe încheietura mîinii drepte, care era paralizată.

CINE N-A CUNOSCUȚ-O „ÎNAINTE“

și ar fi văzut-o numai în „situația de infirmă“, cum îi plăcea să spună, cu greu și-ar fi putut imagina care i-a fost viața. Adeseori, vîrsta imprimă adînc pe față comportamentul, accidentele sau pur și simplu scurgerea anilor. E fascinantă contemplarea unei fizionomii necunoscute ale cărei trăsături s-au marcat misterios, după o formulă proprie fiecărui individ, după un proces subteran al cărui reflex luminează sau veștejește obrazul devenind „expresie“, colorată diferit de fiecare întristare, necaz, oboseală, descurajare sau dimpotrivă de vigoare, viașie, de optimism. Un chip care îmbătrînește este un mesaj patetic al celor trăite lansat fără știrea celui ce le-a trăit. Arată-mi cearcănele, ridurile, rănilile tale și voi reuși poate să aflu cine ai fost. *

Fața ei dădea puține indicii. Prin ce miracol sau favoare deosebită acordată de timp își conservase invulnerabilitatea de statuie cu surîs înțelept ? Ea își păstra tainele, dar cochetăria ei era fără margini și trebuia s-o vezi cum îi plăcea să-și păcălească rarii vizitatori, etalînd un farmec plin de nuanțe, de rețineri, de vorbe dulci, de mîngîieri ale ochiului și ale vocii, de afecțiune. Aceștia plecau impresionati, uitînd de trupul ei prizonier, de gesturile sale șovăitoare și spunîndu-și : „Probabil că această

femeie a suferit, dar ceva asemănător grației divine a apărat-o“, gîndindu-se numai la strălucirea privirii ei transparente care părea să fi înghițit sub apa ei liniștită toate neregularitățile unui drum parcurs în mii de ani.

Nimeni n-a văzut cum a ajuns-o bătrînețea. Odată, pe cînd era încă tînără, ceva, poate o mare supărare, a făcut-o să se clatine și să cadă într-un leșin care a ținut-o zile în șir. Medicina îi spune „comă“ acestui drum tăcut printre cețuri. Apoi, contrar așteptărilor, și-a revenit, deschizînd ochii într-o lume nouă, pe care n-o recunoștea : nu va mai putea merge decît cu bastonul, nu-și va mai putea lăsa degetele să alunece pe clape... oh, nu putea evalua dintr-odată ceea ce va fi viața ei viitoare. Avea timp să se gîndească, fiindcă era bătrînă acum.

În cîteva zile (nu știa cîte, pentru ea reprezentau secole de somn) ea străbătuse acest drum arid al apusului vieții, pe care de obicei îl parcurgi lent, deghizîndu-te treptat cu momente de răgaz pentru a te obișnui pînă la urmă cu aceste imperceptibile schimbări care din an în an te transformă într-o altă ființă.

S-a trezit obosită de această călătorie, amețită, uluită de a fi devenit „cealaltă“, bătrînețea, aceea care coboară panta, umbra vagă care ne așteaptă acolo jos, mai departe, mai tîrziu dar întotdeauna undeva, cu păr alb, cu ochiul încercănat, cu mișcări domoale, cu umeri înfrigurați.

Mult timp n-a vrut să vadă nici o oglindă. „Cum arăt, îngăima ea, ce se întîmplă, jumătate din față mi-o simt de piatră.“ Nu știu dacă nu gîndea uneori : „Mai bine nu m-aș mai fi trezit.“ Părea că acceptă fără mofturi să joace noul ei rol de bătrînă doamnă.

Pentru mine, care am cunoscut-o „înainte“, imaginea femeii bătrîne n-o ștergea pe cea de tînerete. Le vedeam pe amîndouă mergînd ca într-o margine de vis, cînd pierzîndu-se, cînd regăsindu-se și contopindu-se. În adîn-

cul privirii ei neschimbate și al vocii ei melancolice, își purta cu destulă greutate amintirea celei ce fugise din trupul său dar care se iveau tainic și din întâmplare din raza ochilor verzi, din sunetul duios al unei fraze.

Mult timp, orbită de privirea ochilor ei, n-am văzut-o cît a îmbătrînit. Ca să mă feresc, fără îndoială, de amărăciunea pricinuită de boala ei brutală, am învățat de la o zi la alta, cu ajutorul ei, să iubesc altă femeie. Să observ, e adevărat, uzura mișcărilor și evoluția ei printr-o încetinelă crescîndă dar toate astea să le trăiesc ca pe o punere în scenă inventată de istețimea ei, ca pe un artificiu savant care reușea să ascundă ceea ce era deja mort în ea.

Decorul ei de tapiserii, de lemnărie, de cîrpe era o enclavă în afara timpului și a orașului, în care o femeie fără vîrstă trăia o bătrînețe ireală. După medici competenți, n-ar fi trebuit să supraviețuiască accidentului. Și totuși, exista încă, zeiță de catifea împodobită cu perle, trăind un prezent care n-ar mai fi existat dacă nu s-ar fi agățat de el cu toate puterile, ținînd și reținînd un trecut căruia nu-i purta pică pentru că o părăsise.

ȘI ÎNTR-O SEARĂ, O SEARĂ PARIZIANĂ cu atâtea altele, sosește clipa. Mai târziu îți vei spune că nu o așteptai dar că nici nu te îndoiai că va veni odată. Prea târziu, s-a petrecut deja. Clipa în care firele ce susțineau o viață slăbesc, se întind, plesnesc și plutesc, izolate, singure. Nu mai e nimic de făcut, nici o zi nu mai poate fi legată de alte zile, nu mai poți să aduni sau să strângi nimic. Nodul uită să se înnoade, se desface. Este deznodământul unei lungi povești.

Ce păcat ! Într-o seară caldă de toamnă, într-o seară în care poți să ieși dintr-un cinematograf cu o țigară aprinsă și apoi să mergi acasă și să asculți Simfonia a Cincea de Malher, într-o seară de octombrie, cu ferestrele deschise spre castanii care se desfrunzesc, într-o seară în care nici nu te gîndești că se poate întîmpla ceva, sună telefonul. Nu-i plăcut să auzi telefonul sunînd noaptea, dar cine știe, poate-i o greșeală. În ureche îmi răsună vocea Juliettei, schimbată :

— Vino, vino repede. Îi e rău. Nu erai acasă. Cum poți să mergi la cinema tocmai... Vino repede, îi e rău.

Nu era o greșeală. Mă credeam departe în această seară, pierdută în oraș și credeam că nimic neobișnuit nu mă va putea ajunge. Dar iată, m-a și găsit, nu pot să

mă mai amăgesc. Alunecare în neant. Coardă netedă pe care nici un nod n-o întrerupe.

N-am să mă grăbesc. Dacă ea nu m-a așteptat înainte de a-și lua zborul, dacă nu m-a avertizat că a venit ceasul mării absențe, atunci poate să mă mai aștepte. Timpul, ca acest flux lent și surd care parcurge nervii mei de sus în jos și de jos în sus și mă paralizează, se îndepărtează ca să pot merge, timpul ca acest val cenușiu venit de atât de departe urcă pînă la mine, mă cuprinde, mă îneacă și-mi spun : uite, nu-i o seară ca oricare, și pe tine, acum pe tine, de ce tocmai pe tine, va trebui să te însoțesc pînă la poarta grădinii de piatră ?

De la mine pînă la casa ei sînt doar cîteva străzi, pe care le parcurg încet, înghițind noaptea, amîndoi clipa, cu mersul indecis al celui care nu vrea să ajungă prea repede la o întîlnire fixată mai demult. Eu și cu tine ne vom întîlni undeva, sub un cer pe care eu nu-l cunosc încă. Nici tu nici eu nu vom mai fi aceleași. Îmi pregătesc un limbaj mut ca să comunic cu tăcerea ta. Vreau să fiu indiferentă și să te văd fără să tremur. Vidul pe care-l instalez în mine, mai rece și mai amețitor la fiecare inspirație a nopții, la fiecare pas care mă apropie de casa ta, acest vid greu ca o armură este singura garanție a forței mele. (S-a sfîrșit. Sigur că s-a sfîrșit. Nu se mai putea. Ni s-a spus. Nu există miracole.) Mă opresc. Fraze protestînd îmi vin în gură. Încerc să le înghit cu fumul de țigară. Bat cîmpii. Să fiu calmă. Mai departe. Doar o singură străduță...

Nu se mai putea, nu. De mult timp nu se mai putea. „E doar o amînare“, se spunea. De zece ani așteptam să se întîmple. Mă obișnuisem cu această nouă femeie, fragilă, salvată din naufragiul în care își abandonase jumătate din ea însăși, mă obișnuisem cu această încetinire generală a ființei ei ca și cum aceasta i-ar fi permis într-o oarecare

măsură să-și economisească viața. Mă obișnuisem cu aceste gesturi stângace, dar a căror mișcare era bine măsurată, calculată de un creier tulbure pe undeva dar tenace, de o aviditate feroce în a-și menține luciditatea. Cu această privire vagă o secundă, urcînd din profunzimile mărilor ei de ceață ca să se agațe de cel mai mic cuvînt, de cea mai mică mișcare a celuiilalt și să sesizeze sensul, să nu piardă nimic dar pierzînd în final miezul povestirii, cu claritatea unei atitudini și apoi plecînd din nou în derivă, cu această privire rătăcită chemînd în ajutor și cu această voce surdă, cu cuvintele articulate cu precauție pentru ca să nu le transforme într-o frază fără înțeles pe care creierul ei neascultător ar fi transmis-o din eroare, cu aceste cuvinte repetate, smulse nerăbdării, „stai, nū mai înțeleg, vorbești prea repede, repetă, te rog“. Și cu acest umblet greoi, trenant, ținînd doar de stabilitatea unui baston (ah ! tu atît de dreaptă, de frumoasă, de mîndră), trist toiag pe care încerca să-l uite ascunzîndu-l prîn colțuri, după draperii („Juliette, unde mi-ai ascuns iar bastonul ?“) pentru a-și crea iluzia că ar putea să se ridice singură din fotoliul ei și să meargă. Oare cum m-am putut obișnui cu această încetineală, cu căderile ei, cu lacrimile ei înghițite și curajul teribil, cerut de fiecare minut, cum am putut oare s-o văd trăind doar pe jumătate, pînă în această seară ?

O pisică neagră, ascunsă în spatele unei cutii de gunoi, pe care pasul meu a deranjat-o, se ivește dintre resturile împrăștiate și traversează ca o săgeată trotuarul, prin fața mea. Am auzit-o întotdeauna spunînd că asta aduce nenorocire ; și ca s-o înlătore, atunci cînd o pisică neagră îi tăia drumul, ea scotea un țipăt și făcîndu-și cruce, cu ochii închiși, se răsucea de trei ori pe călcîie într-un nor de jupoane scrobite așa cum o învățase bunica ei. Și dintr-odată nu mai vreau să înaintez. Pisica neagră, pros-

tește, îmi amintește de pisica cenușie, și o asociație sumbră de imagini mă face să mă prăbușesc pe o bancă, așezată între un rînd de cutii de gunoi și o vespasiană rău mirositoare. Aproape că nu mă tulbură poezia îndoielnică a locului, nici momentul de visare, căci sînt parcă de cîrpă, de hîrtie, pradă coșmarului care mă urmărește chiar și trează de cînd cruda expoziție Kienholz a împietrit în mine imaginile unei realități pe care n-am știut s-o stăpînesc. În această seară, pe str. Convention, pe zidurile coșcovite ale spitalului Boucicaut, ea îmi apăru cu pisica ei cenușie pe genunchi.

Frică. Frică să împing ușa și s-o găsesc țeapănă în fotoliu, fosilizată sub țealele parcă ceruite, cu o mîină crispată pe pisică și cu cealaltă strivind ochelarii. Frică de ochiul de sticlă spălăcit în orbita-i albă, de ghetetele ortopedice lipite de picioarele ei de marmură și de coșulețul de lucru deschis peste mulineuri inutile. Frică, fiindcă ea nu mă mai așteaptă. Unde ești ? De ce mă abandonezi acestei fantome osoase care mă obsedează ?

Nu. Trebuie să schimb imaginea, să mă ridic de pe bancă și să fug. Mă ridic și o iau la fugă. Încă nu știu nimic, n-am văzut încă nimic. Poate că-i doar o simplă indispoziție. Juliette își pierde întotdeauna cumpătul pentru orice fleac. Zece ani de luptă. Pentru ce tocmai în această seară, o seară atît de plăcută, s-ar fi decis ea să-mi joace o festă ? Fuga mă încălzește, pașii mei răsună sec în strada adormită. Și deodată încep să rîd, peste puțin timp o să rîdem împreună, atunci cînd am să-i întind un pahar cu apă și în podul palmei cîteva pilule multicolore pe care ea le va înghiți și-și va reveni cu totul. „Nu trebuia să te deranjezi, îmi va spune strîngîndu-și șalul la piept, tu știi că am și eu momentele mele de slăbiciune, dar trec, hai să ne culcăm.“ Voi simți pe

obrazul meu mîngîierea pufoasă a obrazului ei pudrat și mîine totul va intra în normal.

Am ajuns în fața ușii. Sun și vocea din interfon mă face să tresar brusc. Ea izbucnește : „În fine, ai sosit, nu te grăbești deloc, zău așa“. Grăbită ? Ba da, am alergat, sînt aici și... Ușa se deschide cu un scîrțîit prelung. Să trec mai repede pragul și să o văd.

Juliette se repede asupra mea și mă năucește.

— Era totul normal, abia terminasem cina și priveam la televizor, vezi tu (eu văd fotoliul stil Voltaire gol, perdedelele cu flori sînt trase, și, rezemat de brațul fotoliului, bastonul pe care ea nu-l mai ascunsese), pisica dormea pe masă, băusem un ceai. N-o interesa emisiunea, pe mine da. Juliette, dă-mi lucrul, i-am prins două ochiuri, vezi tu (cu văd pē jos, lîngă fotoliu, coșulețul de lucru în dezordine, sculurile de lînă colorate care ies în afară și ochelarii așezați pe măsută), tăceam și pe urmă ea mi-a spus cu o voce ciudată : vreau să scad, l-am terminat. Dar doamnă, abia l-ați început, și ea voia să-l termine, vezi tu, scădea ochiurile, privește ! (Eu văd deasupra pianului fotografiile pe perete, ei sînt toți acolo în ramele lor aurite cu surîsul lor fix, cu gesturile suspendate într-o zi din viață.) Atunci am înțeles că ceva nu era în regulă. Am condus-o cu greutate pînă în camera ei, am ajutat-o să se dezbrace, ea făcea ceea ce îi spuneam eu ca un automat, și nu mi-a mai vorbit. De atunci doarme, în sfîrșit, vino să vezi.

Dar eu mă așez. Pisica îmi sare pe genunchi, se așează și începe să toarcă, frămîntîndu-mi carnea cu labelle ei cu gheare mici. O las, îi mîngîi șira spinării care se ondulează, cenușie, sub mîna mea. Juliette, cu brațele încrucișate, se învîrte în jurul mesei : „Ah, de data asta, știi, de data asta...“, și ia povestea iar de la capăt, încăpățînată, căutînd, prin repetarea frazelor, să înțeleagă neobișnuitul situației.

Mă enervează. Și eu aș vrea să înțeleg, în liniște. Să găsesc o explicație simplă, la îndemână. Să ne liniștim.

— Încetează cu învîrtitul, mă amețești. Doarme ? Dar bine, dacă doarme, nu-i grav !

(O ridicare din umeri.)

— Tu nu înțelegi nimic. Mai întâi lucrul, ce nebunie, ochiurile astea scăzute.

— Lucrul, e adevărat. Asta-i. Acolo e explicația. Mai spune-mi o dată povestea asta cu lucrul.

Ea îmi întinde împletitura fără un cuvînt. Mutra ei disprețuitoare îmi dă să înțeleg prostia mea, încetineala de a pricepe o poveste pe care o cunoaște deja pe dinafară. Mă privește cum întorc pe toate părțile în mâini pătratul de lînă la capătul căruia atîrnă un fir pe care-l trag ; un ghem cade din coș și pisica se ridică de pe genunchii mei și se aruncă asupra lui.

Mi-o imaginez, aplecată peste andreele, cu ochelarii care i-au alunecat pe nas. Lucrul nu este prea avansat, doar trei dungi de culori diferite, prima ei eșarfă de iarnă. Ea lucrează cu greutate, un ochi pe față, un ochi pe dos, îndreptîndu-și spatele din cînd în cînd ca să respire mai profund și să privească spre ecranul televizorului. Face o pauză mai lungă și închide ochii scuturîndu-și capul ca să înlătore o înțepeneală care-i cuprinde ceafa. Nu-i grav, ea știe, i se întîmplă des, dar trece. Deodată sunetele televizorului îi străpung dureros ochii, îi traversează fruntea ca niște fulgere luminoase ale unei reclame cu neon, ar vrea s-o roage pe Juliette să oprească blestematul ăsta de zgomot dar cuvintele îi rămîn lipite în gură. Ceva dens urcă în gît și-i îngreunează maxilarele. Ochiurile se îngroașă sub privirea ei, devin gigantice. Și dintr-o dată ea devine o muscă care detaliază cu ochii ei mari cu fațete fibrele de lînă. Îi este frică, ar vrea să strige dar nu poate. Labe de muște amestecă ochiurile care cad de pe andreele

cu un zgomot moale, milos și sapă găuri adânci ca niște puturi pe marginea cărora ea se balansează. Un lucru îi este clar : trebuie să se grăbească, nu mai are timp și nici putere. Trebuie să termine tricotajul ăsta imbecil și să strige după ajutor. Juliette nu aude nimic, urmărește cu pasiune emisiunea. Pisica doarme. De unde miile astea de muște care zboară acum în jurul capului ei și acest lucru viscos în gură, atât de greu de înghițit. Juliette se întoarce, în sfârșit, dar de ce strigă oare în spatele unui perete de sticlă : Doamnă, dar Doamnă ! Musculiță printre muște, ea este acum departe, departe. Și suflă cuvintele prin trompa sa, bule cleioase plutind într-un acvariu. „Încheie — acest — tricotaj — s-a sfârșit.“ Asta-i. Sfârșit. Ea a spus sfârșit. S-a sfârșit.

Văd ochiurile înlănțuite unul deasupra altuia și pe ultimele trei, mici bucle tremurătoare căzute de pe andreaua care alunecă cu zgomot metalic pe parchet. Muștele și-au luat zborul și o preced într-un nor zbîrnîitor pentru a se lipi de plafon, deasupra ferestrei. Ea le urmează cu greutate, atinge ușor cu aripile țesătura catifelată a perdelelor și se așează pe vergeaua rece. De acolo, de sus, are o vedere panoramică asupra încăperii și vede corpul greoi al unei femei bătrîne urnindu-se din loc întocmai ca o statuie de piatră pe care încerci s-o împingi, apoi tirîndu-se de-a lungul culoarului pînă în cameră, căzînd pe pat și prăbușindu-se în noapte.

(Amînare. Trăia printr-o amînare și ea tricota. Zece ani. Zece ani de cînd tricotează fără oprire. Mereu ceva în lucru, sau un scul de cumpărat, patima tricotatului. O mînă moartă, bună doar să apese cu greutatea ei de carne pe andreaua domesticită și cealaltă mînă, ca o nebună, trăgînd lîna, împingînd andreaua înainte, înapoi, făcînd bucle, noduri, cu o înversunare pînă la cîrcel. Să nu pierdem timp, tricotăm, tricotăm. Eșarfe, cuverturi,

pătrate mici, multe pătrate mici, e mai ușor, se lucrează drept, fără scăzut, fără crescut ; și botoșei, o mulțime de botoșei pentru copii. Dacă nu poți face altceva, atunci tricotezi, tricotezi pînă ți se tulbură capul. Sărmanul cap, oricum, el nu mai pricepe, nu mai judecă. Atunci ea tricotază, salvarea stă în tricotat. Zece ani de tricotaj. Trebuia să înceteze, nu ? Asta-i. Dragii mei, v-am tricotat zece ani de bătrînețe, ajunge. Acesta este testamentul meu, ultimele mele dorinți de lînă, căci eu nu pot să scriu, nu pot să vorbesc, și atunci vă las aceste cîteva lucrșoare cu care să vă îmbrăcați gîndurile voastre iarna. Și adio.)

Pisica a încurcat ghemul, eu rup firul care îl leagă de tricotaj și îl așez pe masă.

— Mai am ceva să-ți spun, zice Juliette cu un aer subtil. Noaptea trecută a avut un coșmar. Auzea un zbîrnîit în jurul ei, aprindea lampa și vedea pereții plini de muște negre. Desigur o presimțire rea. Și era să uit, a vomat fără încetare, vino să vezi.

Totul se precizează, trebuie să ies din tablou. Mă ridic și mă îndrept spre cameră. Ea este lungită pe spate și respiră, cu părul împrăștiat pe pernă. Ea respiră. Încă. Cîteva spasme o scutură ușor din timp în timp, dar nu mai vomită. Răsuflarea e regulată, pielea brațului e mătăsoasă și caldă. Sub cămașa de noapte, pieptul urcă și coboară în ritmul unei inimi fidele învelișului său și care muncește vitejește, așa cum trebuie pentru ca să existe viața și pentru ca sîngele să circule prin vene și să coloreze pielea, frumoasa ei piele mătăsoasă și caldă. Nu, nimic nu s-a schimbat încă. Totul e calm.

— Totul e bine, îți spun, doarme.

Și ies din cameră în vîrfurile picioarelor. Juliette dă din umeri, ridică ochii spre plafon (într-adevăr e urită lustra asta, oare de ce ține ea atît la ea, cu ciucurii ăștia și cu

turturii prăfuiți, ce melancolie se ascunde în spatele acestor brațe de metal răsucite, grosolan cizelate în formă de iederă și prost montată, în curmeziș).

— Cum vrei, așteptăm. Dar dacă tu crezi că ea se va trezi mâine dimineață proaspătă și roză...

Asta-i, așteptăm. Ce ? Așteptăm pentru a aștepta. Așteptăm împreună cu ea să se lumineze de ziua.

Așa că acum sînt eu aceea care stau în fotoliul tău, între pereții tăi și amintirile tale. Tu te-ai săturat să veghezi un trecut îndepărtat care se fărîmița în memoria ta, te-ai săturat să aduni crîmpeie de viață ca piesele desperecheate ale unui joc de imagini în mijlocul cărora tu nu vei regăsi niciodată imaginea ta. Obosită de așteptare, ai plecat, tăcută, încredințîndu-mi ștafeta așteptării tale. Te-ai afundat în somn fără să previi, fără să te plîngi dar și fără să lași vreun mesaj. Și eu trebuie să descifrez somnul tău, să pricep frazele tăcerii tale. Oare vei părăsi acest corp dușman pe care nu-l mai voiai ? Vei traversa în noapte și în sens invers prin toate nopțile de vis, de veghe sau absență care ți-au marcat viața ?

Somnambulă, de-a lungul cîtor acoperișuri, culmi sau prăpăstii ai mers ? Din cîte vise te-au trezit goluri bruște sub pașii tăi șovăielnici, rîuri săpate deodată și surpînd cărările tale fragile, opriri bruște la marginea podurilor rupte și în fața ta malul inaccesibil, bogății transformate în nisip între degetele tale întinse ?

Somnambulă în echilibru pe muchia vieții tale, cîte treziri bruște n-ai îndurat ? Vei putea în sfîrșit să mergi, liberă, departe de acest corp infirm, vei putea să-ți iei zborul fără să fii deranjată, readusă în rînduiala lumii și trezită pentru zile care n-au fost niciodată mai bune ?

Eu aş vrea ca această noapte pe care tu ai ales-o ca să te plimbi să dureze la nesfârşit şi tu să rătăceşti în pace printre colinele somnului tău. Aş vrea să nu te părăsesc încă, să-ţi ghicesc itinerariul şi să te urmez în meandrele uitării în care tu te afunzi. Şi dacă trebuie să-ţi pierd urma, cel puţin să nu fie prea repede, să am timp să spun adio siluetei tale tremurătoare la marginea orizontului.

Aştept şi am timp să aştept. Ceva în culoarea nopţii, în ritmul pulsaţiilor tale şi a răsuflării tale liniştite, ceva în curba îndărătnică a pleoapelor tale închise îmi spune că nu trebuie să aştept întoarcerea ta. Somnul tău, de data asta, ascunde o plecare definitivă dar nu mi-e teamă. Veghez.

În curînd va fi o nouă dimineaţă. Tu vei fi deja departe. Cu toate că dorinţa mea de a dormi lângă tine e mare, va trebui totuşi să mă mişc, căci eu sînt încă printre cei vii. La ei nu poate fi vorba să dormi ziua fără pretext şi să vorbeşti unei umbre. Va trebui chiar să-i chem. Şi ei se vor repezi la căpăţîiul tău.

Fără ca ei să ştie, eu voi cunoaşte două vieţi paralele : aceea, vizibilă, care va însoţi corpul tău acolo unde ei vor decide să-l conducă, şi cealaltă, nocturnă, moştenire de umbre şi lumini, clipe fugare, scene trăite—visate ale vieţii unei femei care moare.

ALICE ERA FĂCUTĂ SĂ FIE REGINĂ

dăr destinul se înşelase. Ochii ei luminoşi şi surîsul angelic ar fi dat curaj unui întreg popor necăjit, umerii ei largi şi rotunzi erau drepti şi maiestuoşi, făcuţi să poarte, fără a le simţi apăsarea, hermine, catifele şi bijuterii milenare şi fruntea netedă pe care şiraguri de perle lăptoase să se legene ca o mîngîiere.

Totul în povestirile din copilărie sau din searbăda ei tinereţe se aseamăna cu începuturile domoale ale basmelor în care eroina în zdrenţe devine la sfîrşit prinţesă. De-a lungul anilor am aşteptat acest miracol care nu s-a împlinit, mirată că nici o zîină nu-i alină durerile şi nu-i pune pe cap o coroană în locul părului alb. Răbdarea ei este fără margini, îmi spuneam, e oare posibil să-şi mai păstreze surîsul şi încrederea ?

În sertarul biroului avea o cutie la care ţinea în mod deosebit, şi în care păstra talmeş-balmeş fotografii, scrisori, cărţi poştale vechi, medalioane bleu-azur ale Fecioarei Maria, nasturi de sidef sau monede străine. Cutia era octogonală şi aurită ; la pipăit, suprafaţa ei era neregulată, acoperită cu o dantelă fină din aur mat, în relief. În centrul capacului, un medalion oval reproducea în culori pastel obrazul delicat şi surîzător al reginei Astrid. Eram

întotdeauna în admirația acestui portret care ar fi putut să fie al ei într-atît cele două femei se asemănau.

Astrid a Belgiei era tînă, frumoasă și foarte iubită. Ar fi avut aproape vîrsta ei. O mică diademă foarte fin cizelată dădea strălucire părului ei ondulat și gîtul alb îi ieșea dintr-un guler de blană imaculat. Muri „tragic“, plînsă de ziarele din toată Europa, într-un accident de mașină care lăsa doi orfani și un rege disperat. Pe fundul cutiei, îndoit în patru, un articol decupat dintr-o revistă reproducea portretul familiei regale și alături o fotografie a mașinii sfărîmate.

Alice povestea cu melancolie istoria reginei Astrid pe care o iubea ca pe o soră și care ar fi meritat, spunea ea, o soartă mai bună. Ascultînd-o, simțeam că ea se identifică cu această regină moartă, a cărei amintire o încărca de regretele ei, de toate tristețile viitoare. Ca și cum numai imaginea suferinței i se putea asemana sau numai o viață funest marcată se putea impune vieții ei, în paralel.

ES WAR EINMAL, A FOST ODATA

totuși — ea avea pe atunci șaptesprezece ani — cînd totul părea ca în basme. Adolescentă cuminte și timidă, trăia între o mamă văduvă și o soră cu trei ani mai mare. Pentru ele anii '20 la Mulhouse au fost ani calmi. Fanteziile modei pariziene ajungeau destul de șters în provincia lor, unde tineretul nu era prea îndrăzneț, sub ochiul sever al mamelor și bunîcelor care nu admiteau, fără să se compromită în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, să se arate măcar un centimetru de gleznă. Fetele care, printre primele, și-au cusut tivul rochiei la genunchi ca să poată dansa mai bine charleston-ul sau și-au tăiat cozile, la început de secol, pentru o coafură mai ușoară, „à la garçonne“, erau arătate cu degetul sau considerate ușuratece.

La Mulhouse, pe Rinul de Sus, distracțiile erau rare. Cele două surori frecventau cu regularitate școala de dans, singurul loc convenabil unde puteai întîlni băieții, unde puteai să-ți permiți originalitatea unei toalete și unde era indispensabil să înveți primii pași care să-ți permită să găsești un cavaler sau poate, cine știe, un soț, pe pista de dans a vreunui bal organizat în orășel.

Mama, de cînd devenise văduvă, se lupta cu boala (era cardiacă) și sărăcia, pentru a asigura copiilor necesi-

tățile zilnice în mod decent și o educație demnă de „tinere fete de măritat“. Viața lor ar fi fost poate mai ușoară dacă Anna, mama lor, nu ar fi rupt relațiile cu ai săi, imediat după război, scăpînd de sub autoritatea devastatoare a mamei ei. „Tutelei unui dragon bogat eu îi prefer sărăcia liberă“, spunea ea rîzînd. Surorile nu aveau dotă dar trusoul lor era deja pregătît. Ele brodau, coseau și cîntau minunat la pian, în concluzie, aveau calitățile unor candidate la măritiş. Într-o zi, poate, norocul le va scoate în cale pe viitorul soț, vreun negustor bogat sau un văduv înstărit. Dar Alice se ruga în secret ca destinul să n-o oblige să accepte „partida bună“ care să-i asigure viitorul, așa cum dorea mama ei. Ea dorea dragostea, nimic altceva decît o iubire nebună și-l aștepta pe Făt-frumos brodîndu-și cămășile de noapte.

Sora ei își găsi, prima, un soț. În iarna cînd ea se căsătorî, Alice avea șaptesprezece ani și se pregătea cu înfrigurare pentru primul ei bal la Școala de Chimie din Mulhouse. Anna, prea bolnavă pentru a o însoți, o rugă pe fiica ei mai mare, acum „aranjată“, să-i țină locul. Perspectiva acestei seri îi provoca o oarecare neliniște. Tinerii chimiști, foarte zgomotoși, tulburau deseori liniștea orașului cu farsele lor de prost gust. Își mai aduceau încă aminte de dimineața în care Strada Mare se trezise într-un vacarm înspăimîntător : toate cutiile de gunoi fuseseră legate între ele printr-o coardă care la rîndul ei fusese atașată la camionul de strîns gunoaie. Sau de ziua în care trecătorii înspăimîntați văzură un crocodil înotînd în mijlocul bazinului municipal și cînd un agent foarte zelos a tras cu pistolul producînd un zgomot metalic puternic, fiindcă animalul era de fapt reclama inofensivă a restaurantului „Crocodilul“. Obrăznicăturile de chimiști o desprinseseră în timpul nopții.

Anna făcu mii de recomandări de prudență și conduită (dacă bunica ta te-ar știi în acest loc de pierzanie, ar leșina !). Alice promise să fie cuminte.

Înainte de această importantă zi, mama ei a ținut să se fotografieze în rochia ei mov atît de drăguță, garnisită la guler și la talia joasă cu șiruri de pansele din muselină foarte fină. Ea a păstrat cu grijă această fotografie, amintirea celei mai frumoase zile din viața ei. Era atît de romantică, ca în vis, pe un decor cu nori pictați, în picioare, cu capul înclinat în direcția brizei care parcă însufletea cerul de carton, cu mina dreaptă așezată neglijent pe o măsuță din lemn aurit.

De cîte ori n-a visat ea în fața acestui cadru oval ! Seara aceea putea fi cu totul altfel și ea nu și-ar fi dansat viața ei cu el. Numai retrăind-o, acea clipă cînd în scînteierea unei întîlniri totul se decide, îi dă amețeală. Ar fi putut doar să-l atingă în treacăt, să-i lovească cotul în aglomerație, să roșească dacă i-ar fi răsturnat paharul sau dacă fumul de țigară ar fi căzut pe vesta lui impecabilă de tînăr ofițer, apoi să se lanseze pe pista de dans la brațul altuia și să-l uite. El ar fi putut ignora stîngăcia ei, și-ar fi continuat conversația sau ar fi invitat la dans vreă blondă, sau pe cea în rochie bleu cu volane sau pe roșcata simpatică care rîdea tare. Dar nu, în acea seară, el era eroul și ea eroina unui roman pe care timpul îl scria pentru ei. În momentul în care privirile lor s-au întîlnit, chemarea fugitivă, minutul decisiv aparținea deja trecutului...

Cum stau în noapte, o zăresc pe tînăra în mov în mijlocul mulțimii, îi ghicesc emoția și beția ușoară care o încearcă atunci cînd pășește în sală și respiră primele zgo-

mote ale balului. Nu era nici cea mai veselă în acea seară, nici cea mai îndrăzneată, dar sub lustrele de cristal din sala severă, cu pereții în lemn și banchetele îmbrăcate în moleschin, în mijlocul râsetelor, valsurilor și jupoanelor, ea a fost singura pe care el a văzut-o.

Era la bar cu un grup de tineri. Fără îndoială discutau despre carieră, politică, despre viitor, vor discuta și despre farmecul tinerelor fete, se vor întoarce către sală și orchestră, vor face comentarii entuziaste sau ironice despre rochiile lor, coafurile lor, o va alege fiecare pe frumoasa lui și cu o înclinare perfectă o va ruga să-i acorde un dans.

Dar ea tocmai intră în sală și, ca într-un film, toate privirile se întorc spre ea. Pe el, îl văd lăsându-și paharul jos, cineva se apleacă la urechea lui, îi ia brațul și-i poartă pașii spre ea. Le spune celorlalți : „mă-ntorc“. Dar nu va reveni. În glumă parcă, orchestra atacă un cadril. Pista vibrează, culorile saltă în mijlocul râsetelor. De-a lungul pereților pălăriile se ridică, priviri curioase se îndreaptă spre centru, oare e posibil să-l dansezi în rochie scurtă ?

Se fac prezentările. Alice întinde o mână distrată ; la încheietură se leagănă un săculeț de catifea la capătul unui lanț auriu. Ea nu-i aude numele, el nu-i vede decât ochii. Unul lângă altul, privesc caruselul dansatorilor. Ea, captivată de spectacol, cu mâinile împreunate sub bărbie și el, cu brațele încrucișate, preocupat doar de rochia mov, de pansellele în ghirlandă din jurul gâtului alb, de rozul obrazilor, negrul genelor și de săculețul care-i mîngie pieptul, la capătul lanțului.

Apoi, nici nu știe cum, după aplauzele marcînd sfîrșitul cadrilului, abia atacă orchestra „Dunărea Albastră“ și ea se regăsește în brațele lui. Între fețele lor peretele neted al șuvițelor castanii și un parfum puternic de lavandă.

El dansa proust, dar toată noaptea, pe parchetul ceruit, scârțîind pe alocuri, fără luciu în fața barului din cauza vinului vărsat din pahare, toată noaptea pantofii de moar maro își vor înlănțui pașii cu aceia stîngaci un pic, dar mai siguri în zori, ai pantofilor de lac.

Sora ei o va aștepta îndelung și va duce pe străzile adormite o Alice parcă plutind în nori. Luminile se sting în ceața dimineții. Rîsete străbat pe scara întunecoasă pînă la ușa apartamentului pe care Anna o deschide fără zgomot, oferindu-le în lumina dimineții un obraz marcat de insomnie și o voce plină de neliniște. „Ce-ați făcut, Dumnezeu, așa de tîrziu?“ Alice o înconjoară cu brațele-i calde, și, moartă de somn, o anunță că s-a logodit și n-o vede pe mama ei leșinînd, căci a adormit deja pe canapeaua de la intrare, în pliurile șifonate ale rochiei mov și strîngînd la piept săculețul de catifea.

NOAPTEA SE SCURGE. AȘTEPT CA să înceapă ceva să se miște. Dar e acea oră dintre noapte și dimineață când totul e calm, chiar și la Paris. Din când în când, departe, înăbușit, zgomotul unei mașini și mai aproape, puternic, tic-tacul ceasornicului îmi răsună în cap. Este ora când somnul este profund în orașe, ora dinaintea zgomotelor familiare ale dimineții. Juliette a adormit. Sint singură, în fața fotoliului gol. În curînd am să aud ridicîndu-se oblonul vînzătorului de vinuri, zdrăngănitul sticlelor în navetele de lemn și zgomotul metalic al tejghelelor care se desfac pe trotuar. E zi de tîrg.

Dar mai este încă acea oră de lincezeală, amară, când pleoapele celor ce veghează devin grele, când noctambulii se întorc acasă de la petreceri, ora când tu te-ai întors de la bal. Dacă aș părăsi cercul roșu al lămpii care mă izolează de această noapte rea, dacă tiptil aș merge pînă la camera ta, poate că deschizînd ușa aș da peste o tînără fată de șaptesprezece ani adormită în rochia ei mov presărată cu pansele vestejite, da, poate, dacă poveștile pe care mi le-ai spus, cu multă vreme în urmă, n-au fost inventate și dacă anii n-ar fi ucis-o pe frumoasa din pădure.

Rămîn nemișcată în scaunul meu. Dimineața desenează pe stor dungi cenușii și eu aș vrea să alung departe de oboseala mea imaginea acestei femei bătrîne pe care n-o mai cunosc, culcată în adîncul unei singurătăți de neînțeles. În jurul meu, obiectele se ivesc din umbră, par să-mi vorbească de tine ca printr-un voal, ca și cum fără privirea ta, fără mîngîierile sau parfumul tău și ele devin inutile și vor dispărea odată cu zorii zilei în muzeul uitării.

Era s-adorm. Mă scutur și ca să nu cad iarăși într-un vis apăsător, imobilizată într-un tunel sau sufocată de un puf monstruos, mă ridic și mă apropiu de șirul de fotografii aliniate deasupra pianului. Printre ele, sub sticla care reflectă lumina slabă care pătrunde de afară, regăsesc o tină ră fată în picioare lîngă logodnicul ei, cu înfățișarea gravă. Alice ar fi renunțat bucuroasă, dar părinții logodnicului țineau ca să facă această fotografie. Era prea mîhnită ca să pozeze printre coșurile de garoafe și ortensii și ceru doar un simplu paravan. Rochia cu talia joasă e de culoare închisă. Nici o bijuterie. Părul e scurt iar privirea pierdută. El stă drept, cu o față ascuțită deasupra gulerului înalt, un pic crispat în uniforma lui, cu mîinile înmănușate încrucișate în față. Parcă n-ar fi împreună. Și totuși, se adoră.

Mama Alicei se simțea tot mai rău și logodna ar fi fost tare tristă dacă părinții logodnicului n-ar fi sosit într-o limuzină splendidă aducînd cu ei strălucirea șicului parizian. Lăzile cu șampanie descărcate în mod solemn de tata-socru au impresionat-o puternic pe bunica Alicei, reconciliată cu fiica pentru acest eveniment. Ochiul ei satisfăcut în dosul lornionului aluneca de la vulpile argintii ale mamei logodnicului la eleganta blană a tatălui, trecînd peste colierul de perle, cerceii de diamant și ceasurile de aur.

Din seara balului, ca să ajungă această clipă, drumul n-a fost deloc ușor. Ea e prea tânără, el nu și-a terminat studiile. „E un chimist“, se lamenta Anna gândindu-se la crocodil. „Nu arată rău, spunea bunica, dar n-are mustață, fetițo, nu-i potrivit!“ „Îți iei o străină de soție“, bombănea tatăl, decorat în războiul din '14, pentru care Alsacia mai era încă Germania și mai ales pentru că alesese pentru fiul său o moștenitoare de prin locurile lui. „Nu trebuia să mă trimiți la Mulhouse, îi răspundea fiul, inima mea este dată, n-o vreau decît pe ea.“ Cît despre Alice, ea amenința că se aruncă din vârful catedralei din Strasbourg... Așa că îi logodiră.

Căsătoria a avut loc doi ani mai târziu, printre lacrimi. Anna nu și-a văzut fiica în rochie albă, căci o ultimă criză a ucis-o cu cîteva săptămîni înaintea ceremoniei. În noaptea nunții, după un ultim drum la cimitir unde o Alice clătinîndu-se pe picioare depunea pe mormîntul mamei sale buchetul de mireasă învelit în tiul, ei părăseau Alsacia. 1924. Patruzeci de ani adunați împreună. El, cu diploma de inginer în buzunar și un viitor promițător. Ea, de nouăsprezece ani, orfană dar căsătorită. Doliul și dragostea îi împart inima. Pe o piatră albă ea și-a lăsat copilăria dar buchetul de imortele nu se va ofili mai mult ca acești ani pe care ar vrea să-i înghită cu tristețea ei pentru că plină de speranță să nu vibreze decît acestei muzici noi de viață în doi.

Într-un mic automobil care înaintează în noapte, parcă văd o tânără soție ghemuită în mantoul ei negru. Ea începe să înțeleagă că dragostea îi va înlocui totul.

Pleoapele mă ard. Lumina pătrunde tot mai mult în încăpere. Privesc fotografia de nuntă, întind mîna spre

mireasa tristă, sticla e rece peste frumosul chip încadrat de tiul și de o coroniță de trandafiri albi. Un foșnet mă face să tresar. Nu, nu s-a așezat ea în fotăliu, pierdută sub volănașele ei de dantelă. Trebuie să mă trezesc. Soarele încă invizibil, dar a cărui lumină palidă pare să se concentreze pe fațada albă a imobilului din fundul curții, îmi obosește ochii. Storurile sînt ridicate și un miros cald de piine prăjită inundă camera. Juliette așează un platou în fața mea.

— Tu ai dormit ?

— Da, cred că da.

— Ai fost s-o vezi ?

— Da. Adică, nu.

— Nu s-a mișcat. Țsta nu-i un somn normal. Hotărăș-te-te. Bea-ți cafeaua și telefonează.

AM SĂ TELEFONEZ. DAR NU-MI VOR

spune nimic nou. Știu asta și sînt sătulă. Eu am să spun : ea doarme și am să aud : nu-i normal, da, da, venim îndată să vedem. Vor sosi cu știința lor, cu instrumentele lor reci și aerul lor serios. Vor ridica cearceaful și eu nu-i voi putea împiedica. Vor constata că-i udă. Ea nu se mai „controlează“, un alt simptom revelator. Vor ridica un picior, apoi pe celălalt, nici o reacție, și vor spune dînd din cap : asta e, doarme, este exact ce gîndeam noi. Partea dreaptă a creierului care comanda partea stîngă a corpului este, și ea, înmormîntată, digul s-a rupt, amînarea expiră, s-a sfîrșit. Era așezată, acum e culcată și eu am ajuns la capătul răbdării.

Dacă am fi undeva departe de orașe, de zgomot și de lumea civilizată, dacă am fi pe tărîmuri unde numai soarele și vîntul, pădurea și furtunile au drept de viață asupra vieților noastre, n-aș telefona. Aș merge în picioarele goale pe nisip pînă la o cabană din frunze unde aș ridica o capelă. Aș face un pat din frunze de palmier și flori și aș culca-o pe el. La apusul soarelui, mulțimea va cînta afară așteptînd ca ea să-și dea sfîrșitul și ca sufletul să-i zboare la cer, printre stele. Dar noi sîntem la Paris, între pereți de beton, cu coșuri înalte care acoperă cerul și nu mai știm să murim. Nu mai știm riturile. La noi moartea

a devenit un lucru rușinos. Nu îndrăznești s-o privești în față pentru că nimic sfânt și frumos nu ne pregătește pentru asta. Când sosește, o gonești, o ascunzi prin spitale, răni deschise, loc de întâlnire a singurătăților și a uitării.

Dacă am fi departe de orașe, foarte departe, te-aș privi cum dormi și te-aș însoți fără mîhnire pînă la capătul somnului tău. Dar nu păstrezi în casă o fantomă. Doar spitalele nu sînt făcute pentru ciini... Ei te vor palpa, te vor consulta, te vor deștepta. Atîta timp cît mai este viață... și te vor îmbarca în ea. Destul.

Ea nu-mi mai aparține. Luați-i trupul, vi-l las. Somnul o protejează așa cum feșele protejează mumiile îmbălsămate. Am să telefonez, da. Mă veți auzi vorbind clar, expunînd un caz clinic ușor de identificat. Veți veni să verificați spusele mele, mă veți vedea acceptînd enunțul unui diagnostic inevitabil, mă veți vedea, foarte calmă, însoțind ambulanța pînă la spitalul ales de voi și apoi așezîndu-mă la căpătîiul celei adormite, atentă la evoluția unui fenomen medical care privește un corp ce v-a fost încredințat. Nu veți vedea și nu veți auzi nimic altceva. Dar în ceasul în care tăcerea se așterne peste ochii ei, peste vocea ei, eu rămîn cu o femeie pe care voi n-ați cunoscut-o, eu îi vorbesc chipului ei viu de ieri.

Înainte ca voi s-o luați, fără apărare, voi desprinde de la gîtul ei colierul cu amintiri, voi detașa micile racle transparente, voi face numărătoarea relicvelor, apoi le voi descifra, voi povesti istoria lor și voi sparge capacul borcanelor de sticlă. Amintirile își vor lua zborul din colivia lor și eu le voi înscrie pe cer pînă la cea din urmă. În timp ce voi veți fi stăpîni pe corpul ei și îi veți supraveghea agonia ca și cum ați vrea să descifrați un mesaj care nu vă e adresat, eu mă voi ocupa de viața ei.

Vreau să regăsesc femeia de altădată pe care ea o căuta în albume, în jurnale intime sau o punea sub sticlă,

în rame, de-a lungul pereților ce o țineau prizonieră. Nu vreau nici s-o absolv, nici s-o înfrumusețez, ci să-i strig prin neantul care se așterne între noi, că poate să plece în liniște și că poate să-mi lase viața ei moștenire. Nu o voi pune în ramă căci eu nu am o casă unde să-mi agăț amintirile, n-o voi împodobi cu funde și n-o voi lăsa să se îngălbenească între scrisorile mele de dragoste în sertarul vreunui birou căci viața mea nu se va îngreuna nici-odată cu mobile. Vreau doar să călătoresc ca o pasăre migratoare prin viața ei și să zbor deasupra coastelor, mărilor, lagunelor, pădurilor, munților și să mă așez acolo unde ea și-a lăsat amprenta. Să refac drumul mergînd pe urmele pe care ea le-a săpat sau le-a șters, oprindu-mă în punctele pe care le-a presărat, pietre albe sau pietre negre în voia anilor.

Vreau să mă culc în leagănul ei, să-mi pun jupoanele ei și să-i încălț botinele, vreau să învăț să citesc în cărțile ei și să-i dau mîna mamei ei pe străzile cenușii ale Mulhouse-ului, vreau să-i brodez trusoul și să-mi înțep degetele sub cercul de lumină al lămpii cu ulei, să mă așez la pian și să execut cu ea Mozart la patru mîini. Vreau să merg la bal și să tremur sub prima mîngîiere a unui vals, să părăsesc Alsacia și să-i simt primul copil crescînd în pîntecele meu. Vreau să veghez seara în așteptarea omului iubit, să-i deschid brațele și să-l văd din nou plecînd. Și iarăși să-l aștept și să-l iert sau să-l urăsc pentru absențele lui mereu mai lungi. Vreau să cînt noaptea și să cutreier casele adormite în grădini umede de toamnă. Să cern tristețea zilelor în liniște și să tac împreună cu ea și să plîng pentru că nimic din ce-a fost trăit nu mai poate fi schimbat. Dar aș vrea să înțeleg și pentru ce tac, și plîng, și continui să iubesc și să mă sacrific și să joc cu încăpăținare rolul meu de femeie supusă. Și vreau să

umblu, și să mă rog cerului, și să alerg prin oraș toată ziua și să-mi istovesc trupul, și să-mi legăn copilul povestindu-i că tatăl lui este un erou. Să văd eroul revenind într-o zi din cruciadele lui, mai potolit, dar gata să se arunce într-o nouă aventură, ca un sălbatic. Și atunci să nu mai pot juca rolul de soție și să mă poticnesc. Apoi încet, în mod absurd, să îmbătrînesc împreună cu ea pe un covor de cenușă și, curînd, să mă sting.

AMBULANȚA A FOST NEVOITĂ SĂ

oprească în șir dublu, între măcelarul de măruntaie și tejgheaua cu dantele de mașină, cinci batiste la patru franci. Două șiruri de camioane pline de lăzi și de cutii de carton staționează în lungul trotuarelor ticsite de tejghele. În această dimineață de octombrie, strada vibrează în vâlul de răcoare pe care soarele îl va absorbi în curînd, răsună de primele strigăte ale negustorilor și zornăiește de zgomotul tejghelelor care se desfac. Aerul miroase a pește proaspăt, a praz, a verdeață.

Autobuzul se oprește în spatele ambulanței. Mai trebuie doar cincisprezece centimetri ca să poată trece. Un șir de mașini se îngrămădesc, oarbe, și vacarmul claxoanelor năpădește strada ca o pînză plutitoare și densă care urcă pînă la acoperișuri și se destramă în jurul antenelor de televiziune. Șoferul coboară, dă roată vehicolului, ridică brațele a neputință și dezaprobare în direcția mașinilor. Se întorc capete, se agită brațe. Crește indignarea printre pietoni. Un pensionar cu bereta așezată pieziș, pe frunte, agită bastonul amenințător în direcția șarpelui împestrițat, nerușinat și sforăitor. La ferestre se agită cirpe, capete, mături. Degete nervoase ciocănesc frunțile, ochii ies din orbite, dar nu, nu se poate trece, e o ambulanță.

Țeapănă, cu fruntea rezemată de ușa de sticlă a imobilului prind rădăcină în ștergător. Statuie de marmură aparentă, iau culoarea tocului ușii, gri-bleu-alb cu pete. Modern. Imaginea mea apare în jocul de oglinzi de la intrare, nemișcată, dar eu nu o văd căci în privirea mea e numai strada care mișună, forma albă alungită a ambulanței în spatele salateljor, roșiilor, grămezilor de portocale de Spania. Înnebunită, în sufletul meu, tremur. Cei doi brancardieri răsuflă greu și înjură pe scară la cotiturile mai dificile și „cu asta în mâini“. „Cum construiesc și ăștia casele lor. Nu se gîndesc deloc la infirmi. Drace, ce meserie.“ Brancarda se lovește de perete, de balustradă. Fiecare lovitură are un sunet metalic sau moale și eu parcă simt ceva că se desprinde din gîtulejul meu și cade în stomac și apoi iar urcă. Pleoapele mi se închid. Oare sicriele pot intra în picioare în ascensor ?

Iată-i în halatele lor albe, transpirați. „Nu-i chiar așa de ușoară. Ce viață. Uf, în sfîrșit.“ O ușă scîrțîie și cade greu pe marginea brancardei, cu un zgomot surd. „Fii atent cu mîna ei !“, spune unul. „Ea nu se mișcă, nu simte nimic.“ Fruntea mea se dezlipește de ușă și cizmele de ștergător. Cu mare greutate. O privesc, bălăbănindu-se. Doarme. Șuvițe cărunte, ondulate, îi mîngîie obrazul neted aplecat într-o parte. Un firicel de salivă se scurge dintre buzele întredeschise pe batista așezată de mine sub obraz.

E prea tîrziu ca să trimit înapoi ambulanța, să urc în liniștea prăfuită a salonului și s-o reaşez în fotoliul ei. Imposibil să dau înapoi. Ei ne înconjoară, toți, strigă, ne privesc, continuă să trăiască. Mi-e ciudă pe ei, pentru gălăgia lor, culorile lor, veselîia lor. Fără drăgoste, priviri cu-

rioase se vor așeza pe fruntea ei. Fără reculegere, fețe se vor întoarce și vor urmări, indiferente, absurdă noastră procesiune printre salate și mere renet.

Cît îmi lipsești și cît aș vrea, așa deodată, ca tu să ne vezi plimbîndu-ne printre legume. Oare ai izbucni în rîs, rîsul tău neașteptat, din gît, care-mi plăcea atît, așa cum ți se întîmpla uneori în momente de tensiune insuportabilă ? Ai rîde tu oare de fața mea cenușie, slavă Domnului, ascunsă pe jumătate după ochelarii mei colorați, ai rîde de figurile transpirate și congestionate ale însoțitorilor tăi, de privirea piezișă a atîtor gură-cască ? Sau poate mi-ai reproșa cu mîhnire că te-am lăsat fără apărare în această mulțime ? Că te-am lăsat purtată de brațe străine, învelită într-o cuvertură aspră, pe tine, atît de delicată, fără să-ți aranjez un pic părul sau să-ți pudrez nasul ?

N-am să uit niciodată mirosul de carne crudă care te-a însoțit în ultima ta plimbare, amestecat cu acela puternic de praz, sub soarele luminos. Plecări inumane pe care le impun orașele, viața orașelor, traversări asurzitoare ale cartierelor însuflețite sau pustii dar pline de viață pe undeva, capete care se răsucesc, stopuri, viraje bruște, străzi care se prelungesc pînă la zidul Spitalului.

„IMI ADUC AMINTE, IMI SPUNEAI tu, că erau cireșii în floare. Era o primăvară frumoasă și luminoasă cum izbucnește uneori în Alsacia după ierni geroase. Aveam voie să ne jucăm afară și noi ridicam mereu capul spre cer, pîndind filfiitul aripilor și țipetele păsărilor. Așteptam cu nerăbdare întoarcerea berzelor. În vîrfurile clopotniței bisericii era un cuib. Îndată ce un stol de păsări apărea la orizont, departe, deasupra cîmpiilor, albind cerul de petale albe și roz, toți copiii satului alergau în piața din fața bisericii. Își agitau brațele, scoteau strigăte vesele chemînd grațioasele păsări care se învîrteau în jurul clopotniței, bătînd din cioc și desfăcîndu-și aripile largi tivite cu negru într-o legănare domoală. În ziua în care una din ele s-ar fi oprit la cuib, la capătul călătoriei, chemîndu-și poate un tovarăș cu cîteva bătăi de aripi ascuțite dar tandre, toată ceata de copii s-ar fi prins într-o horă nebună.

Aveam pe atunci cinci ani și mai simt încă și acum parfumul proaspăt al aerului parcă albastru și al primelor zambile în grădinile minuscule bine îngrijite din fața fiecărei case din piață. Cu un an înainte, cînd se îmbolnăvisese tatăl nostru, părăsisem Mulhouse-ul și ne instalasem la țară într-un sătuc de carte poștală, strîns ca un ghem în jurul clopotniței ascuțite, înconjurat cît vedeai

cu ochii de cîmpuri de hamei și pajiști presărate cu pomi fructiferi.

În ziua aceea, cred că era o sîmbătă, alergam printre căruțele care mergeau la tîrg. De departe am zărit-o pe mama mea. Cu un pas sprinten venea înaintea noastră, legănîndu-și fusta lungă din cotton gri pe care strălucea un șorțuleț alb apretat. Pe braț cu un coșuleț acoperit cu un șervet în carouri albe și roșii, surîdea și ne făcea semn să ne apropiem. Tatăl nostru ne aștepta în trăsuri, cu capul acoperit cu boneta lui din pînză albastră decolorată. „Haideți — ne spuse ea, surorii mele și mie — mergem să mîncăm la iarbă verde.“

Îmi amintesc cum cîntam veseli toți patru, pe drumeagul mărginit de salcîmi. Tatăl meu alegea un colț de poieniță unde năsturașii aurii înstelau trifoiul des și mirositor sub soarele strălucitor de amiază. Întinse o pătură sub un cireș mare cu ramurile încărcate de flori și care în adierea ușoară a vîntului presăra peste noi nori de petale sidefii. Foarte înalt, tatăl meu îmi părea un uriaș pe cerul senin, cu cămașa lui cu mîneci largi strînsă în talie cu un brîu din flanel roșu. Dinții îi străluceau sub mustața neagră. Mai simt încă parfumul lui de bărbat amestecat cu mirosul de iarbă crudă. Îmi smulse pălăria de pai și o aruncă în sus, departe, rîzînd, apoi atrăgîndu-mă la pieptul lui, de vîrfurile cozilor, ne-am răsturnat în trifoi. Băuse un pic de vin alb și rîdea fără încetare. Ne-am rostogolit pînă aproape de pălărie și eu simțeam cum mă sufoc de bucurie, cu obrazul ascuns la gîtul lui cald.

Nu mai știu exact ce s-a întîmplat după aceea. Fața mamei neliniștită era aplecată spre noi. Tatăl meu închidea ochii și tușea, lungit pe spate, cu fruntea transpirată, făcîndu-și vînt cu pălăria mea. Am pornit repede spre casă, mama ținea hățurile ; eram necăjită că nu avusesem timp

să culeg un buchet de flori. Nu mai cântam. Tata era foarte palid și-și apăsa o batistă pe gură.

Ca să ajungem acasă, trebuia să traversăm piața bisericii. Copiii fluturau batistele către cer și dansau de bucurie. O barză și tinărul ei bărzoii își aleseseră domiciliul în vârful clopotniței și păreau, cu aripile în vînt, că primesc foarte demni omagiile zgomotoase ale copiilor.

Tata a fost nevoit să stea în casă. A refuzat să se întoarcă în Elveția într-un sanatoriu, nu voia să ne părăsească. Cîteva luni mai tîrziu, îmi amintesc că era în ajun de Crăciun, cântam în jurul bradului împodobit. Tata, într-un halat de catifea, s-a ridicat, m-a luat de mînă, apoi pe sora mea și am pornit o horă în jurul bradului. Flăcările lumînărilor tremurau și fețele noastre reflectau licăririle lor schimbătoare. Parcă mai aud și acum strigătul mamei mele. Tata căzuse brusc, răsucindu-se pe călcîie și zăcea fără cunoștință pe covor, cu fața nemișcată, foarte palid, părăind de chihlimbar la lumina lumînărilor.

Tîrziu, în noapte, o birjă s-a oprit în fața porții. Doi oameni îmbrăcați în culori închise au scos o targă. Era foarte frig, îmi amintesc răsuflarea lor albă, spinarea lor curbată și cum își frecau mîinile și se plîngeau că au fost deranjați pe o asemenea noapte. L-au culcat pe tata pe targă, ne-am aplecat să-l sărutăm, obrații lui erau umezi. Ne-a spus să fim cuminți, și l-au luat în noapte, escortat de zăpadă și de suflul alb al cailor.“

ÎN STRADA SAINT-CHARLES CÎND

e zi de piață și-i aglomerația de la ora unsprezece, cu greu îți poți croi drum printre etalajele prăvăliilor și ale vânzătorilor ambulanți încărcate cu mormane de hrană proaspătă. Au mult curaj cu brancarda lor. Vor fi nevoiți să treacă printre un maldăr de salată și piramide de ouă. Trebuie să treacă. Un rîs nebun, sec, dureros mă încearcă în momentul în care, ținînd cel de-al doilea batant al ușii ca să fac loc neobișnuitului cortegiu, zăresc mutra aiurită a zarzavagioaicei al cărei țipăt : „Coniță, hai la salată ieftină !“ i-a rămas înțepenit între două coarde vocale. Înaintăm demn printre două ziduri de coșnițe, în mijlocul murmurilor de circumstanță, pînă la ușa deschisă a ambulanței. (Ca să-mi schimb gîndul încerc să aud vocea ei ascuțită : „Să vă facă una ca asta chiar în zi de țîrg, pe soarele ăsta, nu-i prea grozav, nu-i așa ? Ați fi putut să puneți mai puțin pește și mai multe flori.“)

Plecăm în vacarmul ambulanței. Autobuzul va putea în sfîrșit să demareze, mașinile să înceteze claxonatul, zarzavagioaica să-și vîndă legumele și strada să-și continue viața zgomotoasă fără noi, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ca și cum tu ai aștepta, stînd în fotoliul tău, ca Juliette să urce și să-și răstoarne în fața ta conținutul coșului ei.

Mai am cîteva minute de visare, înainte de a trece pe sub poarta spitalului. Cîteva minute ca să cred că nu-i adevărat. Dar decorul de ziduri tencuite, de seringi și de eter se va închide peste corpul tău imobil, peste tăcerea ta încăpățînată. Protestează ! Strigă ! Apără-te ! Nu te lăsa închisă în închisoarea albă. Un cuvînt al tău și vom părăsi bulevardul periferic pentru autostrada de sud, un rîset al tău și ne vom opri la Orly ca să zburăm acolo unde vei dori tu. Dar nu. Tu renunți.

Îndărătul ochilor ei închiși, ea nu mă mai cheamă. Trei perle de sudoare i se rostogolesc pe tîmpla care se adîncește. Capul se bălăbănește în ritmul zdruncinăturilor. Nici o expresie nu-i tulbură fața la fel de netedă ca o apă stătătoare. Și la fel de rece.

Sîntem așteptați la secția de REANIMARE a profesorului X, într-un pavilion ultramodern, în capătul aleei principale, dincolo de pereții cenușii sau îngălbeniți ai clădirilor învechite. Locul nu pare sordid, are arbori și bănci pe care sînt răspîndite cîteva forme omenеști în pijama care-și regăsesc realitatea sub soare. Are boschete de dalii și de crizanteme pitice.

„Aveți noroc, o internăm“, mi-a spus medicul nostru azi dimineață, cu o nuanță de triumf în glas. După o discuție detaliată și plină de elocință din care cu satisfacție el ieșea învingător, a internat-o în salonul confratelui său, doctorul Z, foarte competent. „Nu-i ușor, știți, în starea ei. Dar cazul îl interesează pentru că este încă tînără.“ I-am mulțumit călduros și am riscat un : „Altfel ?“ „Oh, altfel... (un gest vag și o clătinare din cap), altfel, mai greu. Secția de medicină generală. Sală comună cu bolnavi care zac și unde ? La cel care ar fi vrut-o.“ „Vezi bine că am evitat ce-a fost mai rău“, mi-a aruncat Juliette, cu siguranță, ca să încheie o discuție care-i părea că ia o întorsătură proastă.

Culoarul pardosit, sonor, miroase a apă de Javel și formol. Un intern ne întâmpină foarte amabil. Brancardierii, grăbiți, și-au depus povara pe culoar. Camera nu-i încă pregătită. Îmi dau să semnez o hîrtie și apoi așteaptă, privindu-mă. Pierzîndu-mi cumpătul răscolesc în poșetă și scot o hîrtie șifonată pe care le-o întind. Mereu această situație penibilă, această timiditate exasperantă cînd e vorba să dau un bacșiș.

„Bună ziua, doamnă“, trîmbează vocea internului. Mă întorc și-l văd aplecat peste ea scuturîndu-i cu energie cînd un umăr, cînd celălalt. „Bună ziua, doamnă!“ Nemulțumit că nu primește nici un răspuns, îi ridică capul cu un gest sec, îl lasă să cadă și, dînd pătura la o parte, îl văd, da, îl văd ciupind sfircul sînilor și apoi ridicîndu-se cu un aer perplex. Aș vrea să strig, să-l bat, dar sînt paralizată de oroare, incapabilă să fac măcar un gest ca să-l pălmuiesc cînd iată că-mi spune, sobru, sigur de el : „O s-o trezim, nici o grijă.“ Oare ce-i vor face ca s-o trezească ? O voce îmi bizîie în creier : fii calmă, fii calmă, nu-i decît un spital, ce dracu, un intern și nu un călău. Reușesc doar să îngîn, cu obrazii înțepenîți, cu dinții încheștați : „Vă rog, să nu-i faceți vreun rău.“

Și iată-l că mă ia de braț și mă poartă de-a lungul culoarului. Parcă aud clopotele cum îmi bat în cap, or să mă închidă, or să-mi facă o injecție. Să fug, să fug. Dar internul îmi vorbește delicat, părintește și eu mă prăbușesc lamentabil pe un scaun, în lacrimi. Și eu de asemenea, și eu renunț.

O abandonez. Ea este acum în mîinile lor. Le aparține. Vor face „totul ca s-o salveze“, ca s-o readucă la viață. Ce știu ei despre viața ei, cu ce drept vor să i-o redea ? Iată-ne prinși în angrenajul unei morți lente, actori pasivi ai acestei lupte inutile care se desfășoară între patru pereți albi „unde totul e pus în mișcare“ pentru a amîna

un destin scris în stele, pe frunte sau în palma mîinii. De această dată necunoscută care ne însoțește din zori și pînă la apusul vieții ca o umbră, care ne marchează cu semne de neșters ca un tatuaj, de această secundă cînd totul se stinge, de ce oare ne este atît de frică cînd o simțim acolo, aproape, în dosul ușii camerei, de ce oare se ridică împotriva ei această tentaculară mașină umană a imposibilei salvări a unei vieți care se va sfărîma în ziua și ora scrisă ?

Pentru tine aș vrea pacea între flori și mătăsuri, pe o cantată de Bach și nu acest pat de fier, aceste cearceafuri aspre și aceste voci tunătoare, indiferente la odihna ta, nu această capcană. Nu deschide ochii pe acest coșmar organizat, nu te trezi încă dacă trebuie să te trezești, căci ai să înțelegi că te-am trădat.

Au instalat-o într-un pat curat, la căldură, lîngă fereastră, cu vedere spre parking, într-o cameră cu două paturi, celălalt fiind gol. Mă reped să închid radiatorul, să deschid fereastra, căci e o căldură sufocantă, și la manivela storului ca să-l cobor. Îmi este peste puteri să-i privesc fața în plin soare. O infirmieră curățică și amabilă intră cu pași ușori și se învîrte în jurul patului. Fără vreo treabă, doar să vadă, nu are nici o indicație pentru tratament. Doctorul Z va trece după-amiază. Ne zîmbim. Iese dar nu închide ușa, revine și mă întreabă cu o voce plăcută, vioaie, prin deschizătura ușii :

— E de mult în comă ?

Pentru prima oară aud pe cineva pronunțînd acest cuvînt. El se abate asupra mea ca un val de apă tulbure sau ca o pîclă densă de lînă aspră, maronie. Comă. A.

Ahhh. Prăbuşire în adînc. Cercuri în apă. Comă profundă. Somn îndelungat. Semi-moartă. Trebuie să răspund.

— De mult, da. În fine, nu mai ştiu. Totul era normal. Ea stătea în fotoliul ei. Emisiunea la televizor n-o interesa. Tricota. Pisica dormea pe masă şi apoi... (Micuţa doamnă, indulgentă, mă ascultă. Ce tot spun ?) Spuneţi-mi, te mai poţi trezi din acest fel de comă ?

— Sigur, cum să nu. O să ne ocupăm de ea. E tînără, are o inimă foarte bună.

— Oh, aşa este. Dar capul. Capul nu poate fi ascultat. Nu ştiţi ce se petrece în capul ei.

— O să ştim, o să ştim, o să vedeţi. Nu vă mai frămîntaţi atîta. Sîntem bine utilizaţi.

Se vede clar că o amuz. Şi pleacă.

„IMI AMINTESC, IMI SPUNEAI TU, că era frig. era pe la jumătatea lui decembrie. Mersesem toată noaptea fără să ne oprim. Bunica îmi dăduse un coș cu două termosuri cu cafea și biscuiți. «De ce nu așteptați pînă mîine, îmi spunea ea, ajutîndu-mă să închid lada în care abia mai găsisem loc și pentru rochia de mireasă, ce noapte de nuntă, *Kinder*, pe frigul ăsta, o să dormiți în zăpadă, *oder was?*» Și brațările îi zdrăngăneau. «Și eu care nu ți-am dat nici un sfat, *also*, sper că mama ta ți-a spus cîte ceva despre căsătorie.»

Am îmbrățișat-o ca s-o fac să tacă și, în timp ce-mi îmbrăcam paltonul în fața oglinzii de la intrare, îmi ascunse pe fundul coșului, sub un șervet, cei doi Sfîntu Nicolae din turtă dulce. Bineînțeles că am izbucnit în plîns dînd peste ei și apoi i-am mîncat amîndoi rîzînd, ultimele rămășițe din Alsacia.

În zori am ajuns în fața vilei care ne fusese pregătită. Nu prea departe, Uzina se decupa în întunericul cețos, ca o masă încercuită de ghirlande de luminițe și improșcată în rafale de flacăra permanentă a imensului coș. În lumina galbenă a farurilor se ivi casa acoperită de chiciură, proaspăt tencuită și cu obloanele toate închise, parcă nu ne-ar mai fi așteptat. Cheia era sub primul ghiveci cu flori pe care l-am întors. Trei trepte duceau la ușă. A fost o în-

treagă epopee să găsim întrerupătorul, dar uitaseră să înșurubeze becurile și firele atârnavu triste de plafoane. O atmosferă de gheață, de la tencuiala încă umedă, ne-a înconjurat. Cu lanterna am reușit să ajungem la o cameră cu tapet de hirtie înflorată. Un suflet binevoitor aprinsese focul în ajun (găleata de cărbune era lângă sobă) și așezase o plapumă roșie, groasă, pe pat.

Noaptea noastră de nuntă a început odată cu ziua, o năstrușnică noapte înghețată, cu valuri de fum (soba nu funcționa), de sticle cu apă caldă, de cămăși smulse în fiori (de frig), de piele de găină, de risete nebune și groguri vărsate pe pernă. Fără îndoială — cea mai veselă noapte din viața mea.

Exact nouă luni mai târziu aduceam pe lume primul meu copil, un băiat. Eram fericiți atunci, cu adevărat fericiți. Sigur că mă simțeam puțin străină, singură pe acele meleaguri, dar el îmi aducea seara prieteni, ascultam muzică, le cântam la pian și dacă îi cunoșteam mai bine le cântam cu voce, uneori. Curînd se născu și al doilea copil și mă simțeam cu adevărat o mamă fericită, o soție iubită și îndrăgostită nebunește. Cei mai frumoși ani din viața mea s-au scurs acolo, într-un mic și urît orășel industrial și într-o vilă lipsită de farmec, între copiii mei, între întîlnirile cu soțiile de ingineri la ora ceaiului cînd jucam remi și lângă mușcatele mele din fereastră. Și alături de un om plin de atenții, care nu uita niciodată aniversarea mea și mă acoperea cu flori în toate ocaziile. Poate că nu eram așa pretențioasă, dar această viață modestă îmi plăcea.

Dar el, o simțeam, începea să freamăte de nerăbdare. Foarte apreciat în munca lui, cerea mereu mai mult, mereu nesățios de responsabilități. Era oare ambiția care-l împingea parcă să devoreze lumea? Nu cred. Orgolios fără îndoială, voia să se depășească pe el însuși. Veșnic neobo-

sit, voia să acționeze, să acționeze și iar să acționeze. Și eu îl lăsam fără să prevăd vârtejul în care ne antrena.

Am avut două sau trei veri luminoase, pe malul Mediteranei. Nu văzusem încă marea, și am rămas fermecată. MIMOZELE, berzele, mirosul de pin, pământul roșu din Esterel, coasta golașă, soarele și fosta țară a maurilor, numai coline și livezi de măslini erau o încântare. Cei mai frumoși ani din viața mea, anii treizeci.“

AMINTIRILE ! TOATA VIATA EI A

luptat pentru amintiri. Să nu-i scape nimic, să rețină timpul, să-l imblânzească în cursa lui și să-i dedice riturile sacre ale memoriei. Să împletească ghirlande de detalii fără însemnătate, de evenimente anodine, reacții inutile pentru a regăsi mai târziu, în clipa cea mai neașteptată, căldura unui glas, culoarea unei seri, o mângiere sau rana unei despărțiri.

De când era mică îi plăcea să-și facă ierbare, sau planșe cu aripi de fluturi. Îi plăcea să păstreze, să rețină ființele întâlnite în drumul ei, ca să și le poată aminti mai târziu.

Cînd a învățat să scrie, a umplut cu o caligrafie frumoasă pagini întregi a tot felul de caiete cu copertile pînzate și înfrumusețate cu desene naive. În ele înșcria micile ei gânduri, recopia poeme și maxime, punînd și data.

Îmi dădea voie uneori să răsfoiesc aceste caiete cu filele îngălbenite, cu colțurile tocite de atîta deschis, scris și recitit. Anumite pagini aveau pe ele desene foarte fine în creion, buchete de flori, coșuri legate cu funde, capete de copii. Mîini diferite trasaseră aceste mici decorațiuni, datate și semnate. „Amintire de la Emilia“ sau „În această frumoasă zi de vară, prietena ta Gertrude“. Fraze în germană sau franceză, după prietene, după ani ; o scriere gotică misterioasă. Pe alocuri paginile se îngroșau cu

flori uscate, altădată lipite și din care mai răunăneau bucăți adunate la mijlocul caietului sau alteleori zburau ca o pulbere dacă obiectul fragil nu era mînuit cu delicatețe. Ea păstra aceste sfinte relicve așa cum păstra buletine de note, diplome, imagini de la prima comuniune, scrisori, ceasul tatălui ei, tot ce o lega de trecutul drag al copilăriei. Era liniștitor să se regăsească în acest muzeu de obiecte prăfuite în care vedea sensul continuității unor emoții, justificarea unui destin.

Amintirile din copilărie erau acelea la care ținea cel mai mult, ca și cum fetița din 1914, copil al marelui război, ar fi deținut sub claia de păr castaniu și în fundul ochilor albaștri toate secretele femeii de mai tîrziu. Alsacia era paradisul ei pierdut, pămîntul nostalgic în care erau înfipite rădăcinile pe care și le-a tăiat într-o zi pentru a-l urma pe omul vieții ei.

Vîrsta, se spune, atunci cînd ajunge la hotarele tremurătoare ale bătrîneții, perturbază mecanismele memoriei și o face mai selectivă : imaginile îndepărtate revin cu mare claritate, în timp ce trecutul apropiat are tendința să se estompeze în această zonă tulbure care deseori succede vîrstei mature și să se introducă într-o vîrstă căreia îi spunem avansată tocmai pentru că nu avansează. Nu era încă bătrînă dar boala grăbind evoluția creierului i-a accelerat procesul inconștientului întoarceri în copilărie.

Dintre toate personajele care i-au jalonat viața, devenite tot atîția eroi ai aventurii ei personale, mica eroină cu ciorapi negri și jupon alb era cea mai îndrăgită. Pentru această Alice dintr-o țară îndepărtată își regăsi ea gustul pentru caietele cu paginile în pătrățele și copertile legate în pînză. Alese unul cu coperta mov și se lansă în reconstituirea, din frînturi, a unor amintiri din copilărie. Scris haotic, bizar, plin de goluri, de valuri, de opriri în mij-

locul unui cuvînt, de suspine și lamentații pentru neîndemînarea ei. Mîna stîngă pe care o obișnuise să țină creionul de cînd era bolnavă nu asculta întotdeauna de valul de amintiri care-i reveneau în memorie. Între paginile nu prea numeroase, căci în curînd nu mai putu scrie deloc, trăind ultimele luni într-o stare de amețeală care făcea să-i danseze totul în fața ochilor, am regăsit, printre rînduri, fetița despre care îmi vorbise atît.

...„LA ȘCOALA, COPIII NU VOIAU

să mă prindă de mână, nu mă amestecam niciodată în jocurile lor și-mi ascundeam mîna stîngă în buzunarul pe care bunica mi-l adăuga la fiecare haină. Mă născusem cu șase degete la această mînă, un degetel mic lîngă degetul gros, nu se știe cum și pentru ce. Nici un «cusur» nu pătase reputația familiei. «Copilul ăsta e un monstru», vociferase bunica deasupra leagănului meu. Dulcea mea mamă nu se resemnă. La vîrsta de cîteva luni mă operă, dar chirurgul se înșelă și-mi tăie degetul bun. Urmară alte intervenții căci degetul, fără îndoială pentru a se răzbuna, se încăpățîna să apară sub forma unei protuberanțe osoase. Îmi era rușine cu această infirmitate care îndepărta copiii de mine. La zece ani, mîna mea avea o aparență normală dar degetul gros rămase urît. Mai mic, atrofiat, mai țeapăn ca celelalte, nu mă împiedică să cînt la pian dar îmi închise drumul către cariera de virtuoz, la care mai tîrziu visasem.

Bunica era o foarte bună pianistă. În tinerețea ei încîntase, spunea ea, multe saloane din orașul ei, dar n-avusese ocazia să-și lărgească publicul. Deveni profe-

soară și formă numeroși elevi cu care se arăta cu mult mai puțin severă decît cu mine. În timpul lecțiilor stătea în picioare lîngă taburetul îmbrăcat în catifea de culoarea prunii, pe care mă așezam ca un fulg, gata să-și ia zborul la primul suflu al frecventelor ei accese de furie. Impunătoare în fusta ei largă, neagră, răsucca nervos o linie în mîinile ei cu mînuși fără degete, își îndrepta lornionul pentru a se apleca asupra partiturii sau cu vîrfu botinei bătea măsura în ritmul tic-tacului metronomului. Așezat pe pian, fixîndu-mă cu ochii lui de porțelan albastru, Blanc-Blanc, motanul împăiat al bunicii, nu mă înspăimînta mai puțin ca ea.

Amintirile copilăriei mele sînt răni adînci. Aveam deja o mare înclinație spre suferință.

La șase ani l-am pierdut pe tatăl meu. Durere imensă ale cărei cutremurări le mai simt încă: acele nopți de iarnă cînd spaima începea odată cu aprinsul luminării la capul scării care scîrțîia, continua în camera mea rece, cu umbre pe perete, cu cămașa de noapte prea largă, din bumbac aspru, și creștea între cearceafuri, cu picioare înghețate, cu pleoape strînse. Să aștept să-mi spună noapte bună, să plîng pentru că nu-i mai simt parfumul înțepător al pielii și mirosul de tabac blond al mustății. «El nu se va mai întoarce, el este în cer.» Credeam că vom merge pînă în cer în ziua în care bunica ne-a spus solemn: «Îl vom însoți la ultimul lui locaș». Revăd cortegiul mic și jalnic pe străzile Mulhouse-ului, format din doi copii

pierduți sub voalurile negre. Mama mea plingea la brațul bunicului. Afară era cald.

Îl adoram pe bunicul. El singur era puternic și proteja existența mea adumbrită. Încearca să-l înlocuiască pe tânărul meu tată. Gîndindu-mă la tatăl meu simțeam o mare durere în suflet. Nu spuneam nimic dar mă refugiam în colțul cel mai întunecat al culoarului și cu fruntea reze-mată de perete îmi legănam cozile în ritmul orologiului urmărind cu indexul arabescurile tapiseriei. «Iar visezi, *Mädchen*» îmi șoptea Richard apropiindu-se de mine și mă ridica în brațe. Îi mîngîiam tîmpla cu perciuni, urechea pufoasă și surideam, consolată, mustății sale dese, ochilor aburiți în spatele ochelarilor mici și rotunzi. «Eram în cer, bunicule», îi spuneam în șoptă. «Data viitoare, ia-mă și pe mine», îmi răspundea el. Prin ușa întredeschisă a salonului, răzbăteau trei acorduri la pian apoi vocea ascuțită a bunicii : «Richard, unde ești ?» Mă lăsa jos din brațe și dădea din cap suspinînd : «Iată-ne din nou pe pămînt.»

Unul după altul, niciodată împreună, ne întorceam în salon, cu capul în jos, gata să înfruntăm întrebările pianistei care ținea să cunoască cele mai mici mișcări din casa ei. Mîngîierile și sărutările trebuiau să aibă loc în ascuns căci ea n-ar fi tolerat aceste rătăcirii. Eu nu înțelegeam cum un bărbat așa puternic ca Richard se lăsa dojenit și cicălit de bunica și nici cum putea ea să se infurie pe un om așa de blînd. Nu știam pe atunci că în căsnicie deseori ființele nu se potrivesc, că unul poate suporta toată viața ceea ce îi impune celălalt numai pentru că drumurile lor s-au întîlnit undeva și apoi au pornit împreună, în ritmul obișnuinței, fără să-și dea seama că au greșit direcția.

Bunica era o creatură teribilă. Astăzi rîd, gîndindu-mă la caracterul ei urît, la capriciile ei zgomotoase, dar, la

zece ani, eram tare nefericită. Simțeam că nu-s iubită, ci chiar martirizată de această frumoasă furie trufașă care nu înțelegea pentru ce fiica ei și-a dorit doi copii. O fată numai, și însemna destulă bătaie de cap și îngrijorare pentru zestre, pentru moștenire, pe scurt, cea de-a doua, sărmana Alice, era incomodă și i-o repeta adesea !

Atunci când își învălnea lornionul între degetele miinii în mitenă de dantelă fină ocărind bona sau când, cocoțată pe botinele, ultimul strigăt, împrăștia un aer greu de parfum de violete legănându-și șoldurile sub fustele din satin cu volănașe, eram terorizată și mă lipeam de pereți, rugîndu-mă cerului ca să nu remarce mîinile mele murdare de cerneală sau urma de dulceață din colțul gurii. După toane, erau zile cînd trecea pe lângă mine fără să mă observe mai mult decît vasul de porțelan de pe măsuță, sau altele în care se oprea deodată în fața mea și trecea la o inspecție militară. Îmi ascundeam rău tulburarea, riscînd o privire discretă pe pieptul voluminos palpitînd sub brelocuri. «Spurcăciune mică», lansa ea printre buzele strînse, lovîndu-mi obrazul cu face-ă-main-ul.

Îmi era necaz pe bunicul că nu intervenea niciodată în asemenea momente. El o privea pe *Mädchen* a lui de la distanță, cu un aer dezolat, tușea răsucindu-și balansoarul către fereastră și se adîncea în jurnalul lui. Bunica, distrată, se răsucea pe călcîie într-un foșnet de mătăsuri și arunca : «Richard, taci din gură !» deși el tăcuse mîlc, și pleca mai departe. Eu eram deja la etajul superior în camera mamei, cu hohotele de plîns înăbușite într-o pernă de catifea.

Izbucni războiul din 1914. Eu aveam zece ani și nu înțelegeam mare lucru. Într-o zi nemții au intrat în orașul

nostru cu caschetele lor ascuțite. Au luat prizonieri. De atunci se vorbea de o catastrofă care va diviza Alsacia. Tatăl Unetellei a dispărut : este în pușcărie pentru că e francez. Al unei alte prietene, pentru că este olandez. Un altul, împușcat ca spion și eu îl plîng pentru că era un domn tare blînd. Locuitorii Mulhouse-ului se închid în ei, le este teamă de vecinii amabili de ieri. Trebuie să tăcem, în orice caz să nu vorbim franțuzește pe stradă, a spus bunicul cu tristețe căci el este german. «*Auf deutsch, Mädchen, nur auf deutsch darfst du sprechen*», numai în germană. Fără «Bună ziua, doamnă», doar «*Guten Tag, Gute Nacht*» și bunicul deveni tare morocănos. Ca să nu vorbim germana, vorbeam alsaciana. Într-o zi bunica comise o faptă gravă : în stradă, întîlnind o doamnă, ea îi aruncă un prea sonor «Bună ziua, scumpă prietenă». Amîndouă sînt tîrîte la «Hôtel Central» transformat în închisoare pentru civili și acolo, în ținuta ei de vizită, rochie de mătase și eșarfă de boia pe umeri, pălărie a-nția cu pene de struț și bineînțeles *pince-nez*-ul de aur cu lăntîșorul după urechi, frumoasa Mathilde e nevoită să curețe cartofi. O după-amiază întreagă în rîsetele «acestei bande de sălbatici», cum va spune ea mai tîrziu. Parcă o văd și acum revenind seara, cu penele ca după o bătălie și *pince-nez*-ul de-a curmezișul. Eram consternați de ceea ce i se întîmplase în aceea zi. Și ea se îmbolnăvi de rușine !

Tot în timpul războiului. De la moartea tatălui meu, noi locuim la gara de nord căci bunicul este șef de gară, «*Obergüterversteher*» în germană. Mama nu se înțelege cu bunica care o cicălește. Eu nu înțeleg de ce. Parcă revăd acel dejun fatal : bunicul roșu își șterge fruntea cu șervetul și cele două femei care se ceartă și urlă pe

deasupra mesei. Sora mea și cu mine ne băgăm capul în farfurii. Deodată, mama scoate un strigăt și cade la pământ, scuturată de tremurături violente. Și bunicul care merge în lung și în lat, ca un turbat și repetă : «Ce comedie, ce comedie !»

Două zile mai târziu o căruță se oprea în fața gării de nord. Mama își încarcă mobilele, cutiile, pianul și pleacă toate trei, pe jos, în urma lor. Hohotele de plîns exagerate ale bunicii în spatele ușii și, pe trotuar, bunicul în lacrimi, fluturîndu-și batista.

În fiecare duminică dimineată vine să ne vadă în fugă, ne îmbrățișează, ne răsfăță, strecoară un bănuț de aur în buzunarul mamei, ne împarte dulciuri și pleacă privindu-și ceasul : «Mă grăbesc, spune el, ea crede că sînt la biserică».

O amintire plăcută : cu noi în casă, strada Nordfeld, la etajul de deasupra, locuia o doamnă foarte drăguță, care-mi părea o zîină. Era austriacă și povestea lucruri cu haz. Era și foarte îndemînică la lucru. În doi ani m-a învățat să cos și să tricotez cele mai complicate lucruri, fileul, macrameul, dantela. Avea un frumos păr roșcat și brațele plinuțe cu pielea roz și lăsa în urma ei un parfum de mosc și patiserie. Într-un dulap cu uși groase, sculptate, avea o colecție întregă de borcane cu dulcețuri misterioase, nuci verzi în sirop, prune uscate de pădure. În aceste timpuri de război și foamete, cînd vedeai oameni căzînd pe stradă de slăbiciune, aceste minunății ne creau o plăcere ametoitoare. De unde avea ea atîtea comori ? Mai târziu, ne-a dezlegat mama misterul. E adevărat că noi întîlneam adesea pe scară ofițeri germani și doamne dră-

guțe foarte fardate. Dar n-are importanță ; la sfîrșitul războiului, cînd zîna noastră dispăru odată cu nemții, eu am plîns-o cu lacrimi grele.

Boala mamei se întinde de-a lungul anilor. Eu n-am văzut-o decît suferindă și dominîndu-și suferința pentru a rîde, a cînta și a face muzică cu noi. La patruzeci și patru de ani a murit. Nu pot să descriu durerea mea. Viața mea este o succesiune de morți inacceptabile. Cînd o privesc, atît de frumoasă, atît de gingașă în rochia ei de tafta negru cu alb, cu greu pot să cred că această femeie tînără este mama mea. Și o legăn în mine ca pe copilul meu.

Am întîlnit dragostea o singură dată în viața mea. Ea m-a pîrjolit pînă în străfunduri. Am făcut totul pentru dragostea mea, măsurînd în fiecare clipă și atît de exact, că nici cel mai fin dintre voi n-a putut să afle imensitatea nebuliei mele. La capătul a patruzeci de ani de existență, tulburată de atîtea neînțelegeri, ea este intactă. Priviți-mă : sînt o bătrînă doamnă infirmă și văduvă dar sînt aceeași îndrăgostită ca în acea seară de bal în care a început totul.

Aș vrea să mă înțelegeți : în 1920, în provincia noastră, o tînără de șaptesprezece ani abia dacă știa cum se face un copil. Astăzi, dacă mă gîndesc bine, îmi spun că nici

chiar un tînăr (fie el și chimist) nu știa mai mult. Și tocmai din cauza asta, am avut un copil, de la prima îmbrățișare.

Dar iubirea, veți spune, iubirea ? Am învățat-o împreună și vă jur că am trăit ani de fericire cu care s-ar putea umple mai multe capitole ale unui roman de dragoste. Dar după, veți spune, după ? Așteptați, mă doare capul. Trebuie să mă opresc. Să mă odihnesc.“

(După, eu o știu, tu nu vrei să-ți amintești, primul gol în memoria ta. Ascultă-mă atunci. Ai fost femeia pe care maternitatea a satisfăcut-o din plin. Trup voinic cu curbele armonioase, șolduri largi și rotunde, sîni grei, tu erai încarnarea unei fertilități fericite. Ai născut patru copii și ai fost o mamă perfectă, instinctivă, animalică dar și din acele femei, cum sînt atîtea, al cărui geniu matern e mai presus de instinctul de soție și iubită. Și totuși erai făcută pentru iubire și ai fi fost capabilă să porți mai multe în același timp. Dar unicul om al vieții tale, acela care într-un tur de vals ți-a furat inima și apoi în modul cel mai convențional din lume ți-a revelat corpul tău, învățîndu-l mîngîierile și pasiunea ca să facă din tine o îndrăgostită docilă și înțeleaptă, acest bărbat, cum sînt atîția, n-a lăsat să se dezlănțuie în tine nici cutezanțele nici violențele care eliberează amanta și care ar fi adăugat un pic de sălbăticie firii tale potolite. Așa cum te voia, ai fost o femeie îmblînzită, o soție model și o victimă a cărei senzualitate avea curs liber doar în contactele tale de la mamă la copil. Cu sălbăticie, da, îți iubeai micuții, ca o

lupoaică, ca o mamă voluptuoasă și geloasă în timp ce-ți investeai bărbatul cu drepturile pe care le considerai ca aparținând bărbatului dintotdeauna. Femeie supusă conform tradiției, erai prezentă atunci când te dorea, răbdătoare când trebuia și mulțumită atunci când el o decidea.)

Adu-ți aminte de seara aceea și privește-te, soție fără pată, femeie îndrăgostită. Ploaia bătea în fereastră. Alice trăsese draperiile ca să nu simtă privirea întunecată și umedă a nopții. Vântul, în rafale, spulbera frunzele și crenguțele de pe alee, le împingea apoi spre ușa unde se adunau într-o grămadă moale. Ea stă lângă șemineu și recitește *Minăstirea din Parma*, cu ochii mai mult atenți la flăcările din vatră care o fascinau. Copiii, dorm la etaj, în fine liniștiți după o bătălie cu pernele. Un zdrăngănit de veselă se aude din bucătărie. În curînd casa liniștită se va afunda în noapte.

Ea îl așteaptă. Obosit, de dimineată, i-a spus că se va întoarce devreme. Cercetările lui la Laboratorul Uzinei îl rețin tot mai des, tot mai târziu. Acum nu mai ies, rareori primesc oaspeți și ea se plictisește. Noapțile ei se întind, întunecate, presărate cu vise complicate, solitare pînă în zori când nu-l mai așteaptă sau uneori alături de un om cu gîndul aiurea care se oprește în mijlocul unei fraze pentru ca să se afunde într-un somn profund.

Deodată, ea îl vede, aici, în fața ei, stînd pe canapea, aplecat în față, cu mîinile între genunchi, cu aerul rătăcit. Probabil că ea ațipise.

— Îți vorbesc de cinci minute, spune el, dar probabil că vîntul te-a amețit.

Ea se redresează, aprinde o țigare și cartea îi cade de pe genunchi.

— Spune-mi, te rog, ce s-a întîmplat ?

El pare descumpănit. Începe să plîngă. Ea este atît de surprinsă să vadă lacrimi curgînd pe acest chip atît de mîndru, atît de sigur, aceste prime lacrimi curgînd şiroaie pe acest obraz întunecat, înnegrit de barbă, este atît de încremenită încît rămîne fără glas, mutînd ţigara dintr-o mînă în alta şi apoi aruncînd-o în foc fără s-o fumeze. Apoi îl aude spunînd, în fraze scurte :

— Am treizeci de ani. Voiam să fiu un bărbat. Credeam că am făcut tot ce trebuia pentru asta. Dar m-am înşelat. Am treizeci de ani. N-am făcut nimic. N-am realizat nimic şi nici n-am încercat nimic. Nu mai suport această viaţă trasată dinainte. Îmi risipesc forţele. Să fii bărbat înseamnă cu totul altceva.

Ea nu-i răspunde. De unde stă, tot n-ar auzi-o. Îl vede ridicîndu-se, îndreptîndu-se spre bufet şi scoţînd sticla de coniac. El nu se mai gîndeşte la ea şi nu răspunde atunci cînd ea spune, adresîndu-se mai mult nopţii şi peretelui care-i separă decît lui :

— Eu am treizeci de ani. Am adus trei copii în viaţa ta. Voiam să fiu soţia ta şi credeam că am făcut tot ce trebuie pentru asta, mi-am dedicat toate forţele ca să trasez o viaţă pe care o imaginam comună. Să fii soţie, nu înseamnă oare asta ?

Focul se stinge încet. Ploaia bate mereu în geam dar vîntul s-a liniştit. Ea este din nou singură în încăpere. Oare a visat ? Dar uşa bufetului a rămas deschisă şi pe masă un pahar a desenat un cerc umed. Şi ea se ridică, împinge uşa bufetului şi şterge cu mîneca urma de coniac.

Din seara aceea, va începe pentru tine o lungă singurătate. Tu te resemnezi deja. Cum ai putut oare să te adaptezi acestei vieţi de exilată, de părăsită, pe care el ţi-a impus-o ?

...„Nu mai știu. Văd nopțile de veghe, de mutări, totdeauna în case arătoase, cu grădini și în afara orașului. Nimic nu se revoltă în mine. Poate-i de vină educația mea, sau epoca, ce știu. Trei copii... El pleacă și eu îl aștept, încăpăținată, proastă, îndrăgostită. Iar el este un om abil, îmi cunoaște limitele mai bine ca mine. Și știe să improvizeze întoarceri triumfale. Entuziast, volubil, un adevărat vîrtej. Și-i iert totul. El pleacă iar, sigur de el și de mine. Și totul se repetă.

Lacrimile mele îl exasperau. Am învățat să plîng singură. Să nu mai pun întrebări. Eram o latură a vieții lui, un refugiu. O imagine odihnitoare a familiei, o casă în care era plăcut să te oprești între două bătălii. «Odihna războinicului», această expresie oribilă ! Da, am acceptat totul. Cealaltă latură cu scandalurile, violențele, exaltările ei, în fine viața lui de bărbat, îmi era complet necunoscută, înecată în umbra aruncată de bunăvoie asupra ei. Fericită ? Nu. Resemnată. În orice caz, pregătită pentru îndelungi așteptări, pînă la nebunie, căci exista mereu cîte o noapte în care nu-l mai așteptam și din întunericul căreia se iveau dintr-odată, strălucitor.

Am trăit o mare dragoste presărată de absențe fără ca vreodată să mă recunosc înșelată. Nu caut să înțeleg de ce. A trecut prea mult timp. Războiul și-a rostogolit peste noi valurile lăsîndu-ne pe fiecare cu rănile lui, cu loviturile lui.“

{Ai întrerupt tu măcar o dată această tăcere, ți-ai strigat măcar o dată durerea ? Te-ai întrebat vreodată cum ți-au putut frînge inima acești ani fără să ți se dea vreo explicație ? Era cel de-al doilea război mondial. L-ai

primit ca pe un destin personal. Și războiul te-a înșelat, micuță alsaciană a marelui război, care nu mai știai încotro s-o apuci, dacă aici sau dincolo îți este frontiera așa cum ai sări de la cer la pământ jucînd șotronul. Încă din copilărie, din acei ani îndepărtați și jalnici de orfană în Mulhouse-ul tău, ai trasat în jurul tău un zid despărțitor, limită între lume și singurătatea ta. Pământ ! În mica ta enclavă tu voiai ca duioșia să fie lege, ca pacea și iubirea să fie reguli de viață, ca „*Vergiss mein nicht*”¹ să rimeze cu „noi vom dormi împreună”. Cer ! În mijlocul pădurii tale de brazi, un om a venit să te caute. Credeai că ai să-l poți închide în cercul pe care l-ai trasat. Pământ ! Dar vînătorul a traversat pădurea și riul, vorbea graiul îndrăgostiților și apoi a început să vorbească într-altul pe care tu nu-l cunoșteai. „*Bleib mit mir*”² și „te iubesc” nu se mai cîntau pe aceeași lungime de undă. El a plecat în lumea largă. Tu ai rămas pe insulița ta. Lumea nu te interesa pentru că ea însemna violență, război. Cer ! Ți-ai adunat copilașii la sînul tău. Voiai să le închizi ochii peste această lume strîmbă, sfîșiată, și cu răbdare să-i înveți pacea, dragostea și duioșia. Și ai făcut din ei niște străini de cer și de pământ. În acest timp, el, în vîltoarea evenimentelor pe care tu nu voiai să le înțelegi, țesea alianțe cu țara poveștilor lui Grimm. Și cu ce te-ar fi șocat pe tine, alsaciană atît de obișnuită cu amestecul celor două țări, a limbilor lor și a sărbătorilor lor ? Războiul a răsturnat totul și vînătorul învins te-a chemat în ajutor. Din pădurea ta, ai făcut un salt în haos. L-ai salvat, în tăcere, dar tu n-ai mai cunoscut niciodată pacea.)

¹ „Nu mă uita”.

² „Rămîi cu mine”.

Cînd îi vorbeai despre război, strîngea din dinți, făcea un „nu“ cu capul și-și arunca privirea pe fereastră. Din această perioadă blestemată, ca refuza să colecționeze amintiri, ca și cum imaginile prea dureroase ale acelui trecut trebuiau să se șteargă primele din memoria ei de infirmă. Conștient sau nu, ca să evite răspunsurile la întrebări, se ascundea în spatele bolii ei. „Nu mă mai chinui, nu mai țin minte, mă doare capul“. Sau murmura ca pentru ea însăși : „Nu-i judeci pe cei pe care-i iubești. A plătit. Și eu la fel.“

E de neînchipuit cum ea n-a înțeles nimic și că războiul a trecut pe lîngă ea fără să-l vadă, fără ca ea să știe că germanii ocupau Franța și că el, eroul ei, alesese tabăra dușmană. „*Ach Gott, ich weiss* ; știu, spunea ea enervîndu-se, dar și eu sînt puțin germană, și tu la fel !“ „Dar tu trăiai în Franța, dulcissima, și franțuzul tău de soț colabora cu neamțul, în țara ta.“ „Țara mea ? Eu nu am țară, eu sînt alsaciană. În Alsacia, întotdeauna războaiele au amestecat totul, au sfărîmat totul. Ca și în inima mea. *Verstehst du ?* Înțelegi odată ?“ Nu, nu înțelegeam dar o vedeam sprijinindu-și ceafa de spătarul fotoliului, aruncînd o privire pierdută în direcția fotografiilor de deasupra pianului ; pieptul i se ridica, își înăbușea un suspin și o lacrimă îi curgea pe obraz pe care o culegea cu vîrfurile limbii și o înghițea. Îmbrățișînd-o, îi ceream iertare că-i răscoleam amintirile, acelea pe care dorea să le uite, „inexplicabilele“. Ea îmi lua mîna și cu o voce surdă, încet, căutînd să nu amestece cuvintele, murmura : *Hor zu*, ascultă-mă, *Mädchen*, tu erai atît de mică... tu nu-ți mai amintești nici măcar de fratele tău mai mare. Și din cauza lui nu vreau să vorbesc despre acești ani groaznici. Crezi tu că nu mi-a fost ciudă pe tatăl tău pentru că l-a tîrît după el în Germania în '44 ca să moară, pentru nimic (și repeta mai tare : pentru nimic) sub bombe ? Și

crezi tu că lui nu i-a fost necaz, că nu-l rodea acest gînd, că nu se gîndea tot timpul, acolo, între pereții închisorii ? *Ach, lasă, lass das alles*, acum toți sînt morți.“ Și o făcea din nou pe supărata, își lăsa capul în jos. Știam că n-o să-mi mai spună nimic.

...„Viața mea e ca o stofă uzată. Pe alocuri urzeala e vizibilă, în altă parte totu-i destrămat. Încerc să o cîrlesc, să acopăr golurile, să leg firele, uneori le Țes și atunci culorile se amestecă, se încălesc, creînd desene noi, umbre noi. Oare ce veți citi voi în ele, ce veți afla despre mine ? Eu însămi, adesea, nu mai știu, închid ochii și totul se confundă în mintea mea. Aș fi dorit ca tu să mă păstrezi lîngă inima ta ca pe o carte preferată în care să scriem împreună ultimul capitol, ca într-o simfonie în care eu aș fi avut timpul să execut ultima mișcare. Însă cuvintele îmi zboară și prea multe pagini vor rămîne albe iar notele dansează, amețite, în capul meu, fugite de pe portativ.

Trăiesc sfîrșitul unei povești din care încerc în fiecare zi să-mi spun frînturi. Îmi amintesc cum tricotez sau cum vorbesc făcînd pauze, ridicînd un ochi pe andrea sau căutînd un cuvînt. Ca să fiu mereu ocupată, amestec trecutul cu prezentul. Îl îmbrac pe al doilea în rămășițele primului. Și ca să-mi treacă timpul, încerc să le împac. Privesc pe perete portretele la care cunosc fiecare detaliu, fiecare defect, pe dinafară. Răsfoiesc albumele de fotografii în care sînt înscrise datele și chiar cu subtitluri cu cerneală albă anumite scene familiare. Dau foile. Revin. Sar. Mă opresc. Merg mai departe. Visez. Îmi amintesc. Fac să defileze imaginile prin fața ochilor întocmai ca secvențele dispartate ale unui film pe care nu voi mai avea timpul să-l montez.“

De-a lungul amintirilor adunate încă din fragedă copilărie, ea își trasase o hartă a inimii cu plaiurile, râurile, munții și pădurile sale. Imaginile cu ea însăși pe care le recunoștea în treacăt se confundau : se vedea la fel la zece, cincisprezece, treizeci de ani sau peste, la fel de preocupată de geografia ei intimă, sacrificînd totul duioșiei, emoționalului, pateticului vieții.

Așa cum pe harta lumii reliefurile, mările, depresiunile, cîmpiile, deșerturile se deosebesc prin culorile lor diferite, la fel și zonele vieții ei se puteau distinge după culorile pe care timpul le-a așternut peste ele. Lîngă o copilărie mai degrabă cenușie și o adolescență mai luminoasă cu chengar roz, se întindea în lungul țărmurilor unei mări verde-închis o viață de femeie mai întii albăstruie apoi roșie și în sfîrșit violetă, ocupînd cea mai mare suprafață și întinzîndu-și în cele patru colțuri solul ei accidentat. În fine, banda mov îngustă a bătrîneții broda o coastă dantelată la care nici un vapor nu ar fi putut să acosteze.

Pe măsură ce înainta în timp, ea își înscrisa culorile drumului parcurs pînă în ziua în care simți că mersul i-a încetinit și că nimic din această înaintare imperceptibilă nu mai era demn să intre în muzeu. Atunci închise ușile și rămase, ca singură distracție, cu contemplarea mută a amintirilor în culori șterse, cu reliefuri neclare, în afara cîtorva mai vii, mai acute și mai deosebite, un fel de oază în deșertul ei și care deveniră rațiunea ei de a visa trează și a trăi în hipnoza trecutului. Obiectele care au supraviețuit uitării : fotografii, scrisori, mobile, bijuterii, bibelouri, constituiau repere pe harta căreia din ce în ce mai greu îi putea reface contururile pe dinafară, magazin de accesorii demodate din care își trăgea seva memoria ei ea să poată ilustra poveștile pe care le relua cu perseverență.

Așa se întîmplă cu fiecare singurătate care se adîncește, cu fiecare viață care se sfîrșește. Ea o știa. Dar voința ei

era mai puternică decît regretele și ea învîntore la trecerea
poticnindu-se, șchiopătînd, nefiindu-i te mă cunoască.
rău mult mai mare : ceea ce ea numea c schimbat în

— Mai bine moartea, spunea ea. Promi surideau
te-mi...

Îmi lua mîna și mi-o strîngea în timp ce privirea
făcea înconjurul pereților ; o însoțeam în tăcere în ex
plorarea spațiului ei, martor al lucidității ei, garant al
reflexelor, uneori deformate dar încă existente, transmise
de realitatea ei de infirmă.

Ea se agăța de rezervele ei de ceață, somnambulă căreia
nu-i era teamă de noaptea veșnică ci mai degrabă de
deșteptarea într-o lume informă în care memoria ei zdrun-
cinată n-ar mai găsi nici o sursă, nici un refugiu.

Coma este ultimul azil, ultima vizuină a somnambulu-
lui. La adăpostul pleoapelor închise, ea rătăcește în voie.
Sub coroana unui arbore în floare ea își ia poate zborul
pe balansoarul pe care i-l ține tatăl ei și-și scutură capul
rîzînd, ca să-și înlătore buclele care-i intră în gură. Sau
poate alergînd în pantalonii largi, albi, va coborî împreună
cu copiii ei poteca mărginită de mimoze care duce spre
plajă și nisipul cald. Sau poate în urmă cu o oră doar,
vedea sosind cabrioleta la capătul aleei, un bărbat cobo-
rînd, îndreptîndu-se spre ea și cuprinzînd-o în brațe.
Miine, cine știe, va intra pe scena unei opere și, „*Prendi
l'annel ti donno*“, va cînta *Somnambula* de Bellini, ador-
mind încetîșor în voalurile ei.

MERG S-O VAD ÎN FIECARE ZI. AU trecut trei zile deja și nimic nu s-a schimbat. Ieri l-am văzut pe medicul șef, un diavol înalt, bărbos, cu un aer jovial și sigur. După o strângere de mână care era să mă trîntească pe jos, fără să-mi lase măcar timp să deschid gura, mi-a spus :

— N-o găsesce deloc rău, am speranțe !

N-am putut să aflu mai mult, căci intrase deja în rezerva de alături. Dealtfel, nu poți să afli niciodată prea multe în spitale. Infiriera care-l însoțea m-a privit dezo-lată și apoi aproape cu minie că nu manifest mai mult entuziasm. Mi s-a vorbit, semn de onoare, ce doream mai mult ?

Ca să ajung în camera ei, iau ascensorul. În curînd se va servi masa de seară și culoarele miros a supă de cantină a căror aburi nu reușesc totuși să înlăture mirosul puternic de dezinfectant. În timp ce urc cu această cutie care se bălăbănește și a cărei vopsca verde murdar se cojește pe alocuri, îmi ajung la ureche accentele metalice ale vocilor televizate amplificate de vidul spațiului în care răsună. La al treilea etaj trebuie să traversez un fel de hol care dă într-un culoar îngust. Un aparat de televiziune e așezat în centrul încăperii și în fața lui cîțiva conval-escenti în pijama, posaci, privesc, parcă nevăzînd și neau-

zind, actualitățile zgomotoase ale unei lumi care se desfășoară undeva departe de ei. Capetele se întorc la trecerea mea. Unii mă salută somnoroși. Încep să mă cunoscă.

În trei zile, trei tovarășe de cameră s-au schimbat în patul numărul 2 din camera numărul 7. Toate îmi surideau cînd intram, îmi răspundeau la bună ziua și vocea lor mă făcea să tresar. Și cum stăteam, stingheră, între cele două paturi, neîndrăznind să mă apropii de cea adormită și s-o îmbrățișez sub priviri străine; intimidată de somnul ei zgomotos, horcăitor, aproape șuierător, toate trei, încîntate de a primi o vizită și nevrînd să piardă ocazia, îmi vorbeau mai ales că eu nu puteam să-i vorbesc ei. „Și ce vîrstă are sărmana doamnă, și ce i s-a întîmplat, cu un ten așa de proaspăt, cu o piele atît de catifelată, n-ai zice deloc că-i bolnavă.“ Docilă, le spuneam povestea mea, fericită că între acești pereți mai exista un suflet care să se intereseze de cazul meu. Toate trei au ținut să mă încurajeze : una văzuse pleoapa zbătîndu-se, a doua, care o ținea continuu sub observație, spunea ea, ca să-și omoare timpul, o surprinsese trecîndu-și limba peste buzele uscate și a treia o auzise gemînd în timp ce i se făcea toaleta, „un semn bun, știți, dovadă că simte“. În toate cele trei zile, plecasem în grabă, neștiind pentru cine venisem și nici pe care noptieră să așez buchetul de flori. Cum va fi a patra, de astăzi, pentru că se pare că e obiceiul aici să se schimbe partenererele de suferință în fiecare zi ? Sau poate cele trei femei n-au putut suporta vecinătatea ei mai mult de douăzecișipatru de ore ? Nimeni n-o să-mi spună.

În momentul în care ajung în fața camerei ei, o infirmieră iese în grabă și-mi ordonă : „Nu intrați, vă rog !“

Prin deschizătura ușii am timp să zăresc mai multe halate albe în jurul patului sub o lumină violentă. Vexată, ascult și mă reazim de perete, dintr-o dată fără vlagă.

Infirmiera revine, tot alergînd, aducînd nu ştiu ce instrument acoperit cu un tifon. Vreau s-o opresc, să-i vorbesc, dar ea mă dă la o parte. „N-am timp, am treabă, o să vă căutăm“.

S-a lăsat noaptea. Pătrate întunecate brăzdate de mici luminițe tremurătoare umplu ferestrele de-a lungul culoarului care dă spre oraș. Aud voci înăbușite în spatele ușii, clinchetul metalic al instrumentelor care se așează pe o suprafață sticloasă. Timpul se scurge. Fac cîțiva pași pînă la o fereastră și-mi lipesc fruntea de geamul rece. Încerc, urmărind mișcarea farurilor, să socotesc mașinile care merg înainte și cele care fac sensul giratoriu. Un șir lung de lumini galbene se imobilizează uneori, e mare aglomerație, da, sînt la Paris, uitasem, oamenii se întorc de la lucru. Își vor parca mașinile, vor urca în apartamentele lor, se vor așeza în fața televizorului și vor auzi ca și mine aceleași voci de la capătul culoarului întrerupte de fragmente muzicale mai mult sau mai puțin melodioase.

Sunetul ascuțit al unei sonerii mă face să tresar. Mă întorc. O lampă mică roșie clipește deasupra unei uși. Nimic nu se mișcă. Doar la capătul culoarului se ivește un copil slab care se apropie șchiopătînd, sprijinit într-un baston, cu capul înfășurat în bandaje și cu gîtul pictat cu tinctură de iod. Trece prin fața mea, doi ochi cenușii mă observă fără surpriză și se tîrăște în direcția televizorului. E ora foiletonului.

Dacă aș pleca ? Dar iată-i că ies din cameră, precedați de zgomotul produs de ciocnirea dintre metal și sticlă. Infirmiera la fel de grăbită împinge un cărucior plin de sticle, cutii, pansamente. Sînt trei. Îl recunosc pe internul care ne-a întîmpinat și pe bărbos. Îmi este prezentat cel de-al treilea, cu ochelari, foarte blind, cu un accent puternic de Europă centrală. Este chirurg. El este cel care vorbește căci el și-a exercitat specialitatea.

— Am avut o mică problemă dar totul e bine. Respira cu greutate și i-am făcut o traheotomie. Puteți intra.

Nu-mi lasă timp să spun măcar trei cuvinte, se întorc și mă abandonează. Pentru ei ziua s-a sfârșit. Doar timpul să sară în mașină, să ajungă acasă, or să piardă jurnalul de la ora opt... Copilul cu turbanul lui alb se întoarce, emisiunea s-a terminat, lunga noapte a spitalelor începe.

Nu pot să plec așa. Ea mă așteaptă. Împing ușa și privesc mai întâi celălalt pat, care este gol. Sunt singură cu ea și cu liniștea, tulburată de acest șuier neobișnuit al unei respirații care nu-și mai urmează drumul ei normal. Nările sunt prinse cu clești și gura întredeschisă. Pe acest chip care avea deja ochii închiși iată că dispare încă o frântură de viață : răsuflarea se oprește sub bărbie în locul pe care l-au străpuns și unde văd urcînd și coborînd, înfiorîndu-se ca o perdea la briză, un pansament micuț de tifon care ascunde, chiar cu grație, orificiul artificial.

Ca să o consolez, îi spun că am să acopăr cu o dantelă gîtul ei mutilat și umerii ei goi. Ea nu mă ascultă și-și continuă noaptea ei, legănată de acel du-te-vino ritmic al pieptului sub cearceaf.

Și totuși nu ești urîță. Pielea ta e catifelată și mîinile îți sînt calde. În tine mai e încă viață. Nu te ocupa de ei, lasă-i cu prostiile lor, ei se cred importanți dar nu au nici o putere asupra ta. Arată-le disprețul tău, enervează-i, nu-i lăsa să te trezească, ei ar fi prea mulțumiți. Am să revin mîine, vreau să-i țin sub supraveghere. N-am să-i las să te taie în bucăți. Pentru azi n-am să spun nimic, nu ți-au pricinuit stricăciuni, bisturiul a fost foarte discret, te asigur că această mică tăietură acoperită de alb e ca un colier de flori la gîtul tău. Noapte bună, frumoasa mea. Ies în vîrfurile picioarelor, mă duc să visez tot la tine.

SĂ CÎNȚI. NU. NU VEI MAI CÎNTA

niciodată. Nu m-am gîndit la asta adineaori. Aș vrea să dorm. Dar nu pot. Te văd mereu sub lumina albă, cu gîtul tăiat. Trahee. Tăiată. Pe unde trec corzile vocale? Vocalize. Cîntăreață. Diva. *Casta Diva*. În întunericul meu, din adîncul unui somn care nu reușește să se adune în creierul meu aprins, vocea Divei, divina soprană se înfiripă, crește, se umflă, fulgeră. Tresar, mă ridic, aprind lumina. Caut pe bijbiite. Cu înfrigurare. Sertarele glisante. Casetele, discul. Fața 2. Am găsit. Pun în priză. „Norma“. Divina Maria. Praf. Calm. Să nu stric discul, ce naiba. *Casta Diva*... Stînd pe jos, cu fruntea pe genunchi, cu capul între brațe, ca un copil mic legănat pe corzile viorilor, ascult. Trebuie ca vocea de pe disc să se întîlnească cu vocea din creierul meu, să meargă la unison ca să mă poarte pe deasupra norilor pînă la casa în care eu mi te imaginez. Tu cîntai aria asta, demult.

O noapte de veghe așa cum ai avut atîtea. Ceilalți dorm în camerele de sus. Ai venit să-mi spui noapte bună, să mă învelești. Îngerașul de fildeș se balansează deasupra capului meu, agățat pe broderia în relief a perdeluței. Nu mai mi-e foame, sînt un copil mulțumit între scutecle curate și cearceafurile răcoroase. Ai lăsat aprinsă veioza la piciorul leagănului, umbra îngerului e imensă pe plafon și

eu îmi mișc mâinile vrînd să o prind. Tu mă săruți, ușor ca aripa unui fluture, nu, n-am să plîng, poți să pleci, ușoară, în papucii tăi de catifea. Podeaua scîrțîie, tu te întorci, dar eu nu plîng. Ușa rămîne întredeschisă și eu ascult cum cobori treptele care trosnesc.

În salon toate luminile sînt aprinse. Ca să înșeli întunericul din grădina tăcută. Noaptea își strînge cercul în jurul pereților casei. Arborii se apleacă și își închid aripile în jurul singurătății tale, crengile ca niște pene mîngîie geamurile, pătrate întunecate înspre afară. Noaptea te așteaptă și te pîndește, văgăună fluidă, și tu te simți bine, ca într-un domeniu familiar unde te regăsești în fine pe tine însăși.

El nu s-a întors în astă-seară. El nu se mai întoarce seara, de multe luni deja, nu-ți spune unde-i, cu cine, dealtfel nici tu nu-l întrebi, el nu-ți lasă o adresă la care să-l poți găsi în caz de urgență. Și ce probleme familiare pot fi mai importante ca preocupările lui esențiale de om foarte ocupat ? Te-ai obișnuit să nu-l mai aștepti sau cel puțin să înșeli așteptarea făcîndu-te să crezi că nu-i mai dorești întoarcerile. Întoarceri tîrzii, în zori, pași grei pe pietriș, duhoare de alcool și tutun, ochi roșii, gesturi încete de oboseală, abia un bună ziua, nu, tu nu-i mai dorești întoarcerile. În seara asta tu vrei să fii singură și să cînti.

Te așezi la pian și, în liniștea nopții, răsună primele note. Închizi ochii și aluneci cu ele în vis. Salonul devine scena unei opere și tu înaintezi, ireală, printre vîlurile de tiul ale somnului, vrăjită, într-un decör italian de aur și catifea stacojie, spintecînd cerul vibrînd de violoncele, purtată de liniștea suspendată în sala imensă, parfumată de culori, de mătăsurii, de respirațiile reținute ale unei asistențe deosebite.

Te-ai ridicat. Cele câteva note chinuite sub degetele tale te-au înălțat în zbor și, transportată în mijlocul unei orchestre în surdina, tu auzi corul care te susține în timp ce intonezi aria sacră, cu brațele întinse, ca o somnambulă mîngîind valurile, și vocea ta de soprană se ridică pînă la accentele dureroase ale *Castei Diva*. Dacă vreun indiscret te-ar vedea în această clipă, drapată în pliurile halatului tău de satin, călcînd orbește covorul, ca o preoteasă a unui teatru imaginar strigîndu-și durerea la lună, un cînt căruia doar tu îi cunoști secretul și-i auzi muzica, ar gîndi, dacă te-ar surprinde : cine-i această femeie, trăiește un vis, suferă ? Dar tu ești singură și fericită în sufletul tău. Te așezi din nou în fața clapelor și cînti, coborîta pe pămînt, aceeași arie care răspunde vocii tale și orchestrei pierdute printre arborii grădinii.

Ai cîntat oare vreodată Bellini, mi s-a povestit oare sau eu delirez și te cau în astă seară pentru că aș vrea să-ți redau vocea, divinizînd-o ?

Din acele nopți în care din leagănul meu îți auzeam vocea, tu n-ai mai cîntat. Pianele au continuat să-și aibă locul în viața ta zbuciumată, dar ca să cînti, nu, tu nu mai aveai curajul. Ți-ar fi trebuit un elan pe care nu-l mai simțeai în tine și prea multe regrete te-ar fi copleșit.

(Odată, visul era cît pe ce să se realizeze. Era cu puțin înaintea războiului. Ca să-și mențină vocea, lua lecții de canto la Lyon, cu o domnișoară bătrînă care o prezentă marelui Panzera. Ea interpretă pentru el *Largo* de Haendel. După ce o ascultă îi spuse foarte grav : „Ar trebui să cîntați, veniți la Paris, veți fi eleva mea și apoi veți putea să mă însoțiți în America“. Crezuse că o să leșine de bucurie și uitînd cealaltă latură a vieții ei în care muzica intra doar pe ascuns, spuse : „Da, voi veni.“ Dar vai ! Doar cît să refacă drumul pînă acasă și s-a și trezit din beție ! Cine i-ar fi permis ei să zboare de la Lyon la

Paris și pînă în America ! Ca să cînte ! Ea, a cărei viață era fixată definitiv într-o casă burgheză de provincie, organizată între copiii ei dragi care n-ar putea trăi fără ea și un soț care n-ar fi admis niciodată să trăiască departe de el, chiar dacă devenise doar o umbră care bîntuia casa în zorii zilei ca să adoarmă departe de căldura ei. Visul rămase doar vis, ea nu deveni cîntăreață și nu mai cîntă decît pentru ea în nopțile însingurate, ca în această seară în care mi te imaginez, eu însămi adormită în leagănul meu, la fel de inocentă ca și copiii Normei.)

Deodată te întorci și-l vezi. Stă într-un fotoliu de piele și fumul țigării urcă drept din mîna imobilă pe brațul fotoliului. Te privește și-ți suride ciudat. Îți pîrzi cumpătul și nu-ți poți reține un strigăt de surpriză. Oare de cînd e acolo și te observă ? N-ai auzit nimic : nici mașina, nici cheia în ușa. O secundă te îndoiești de realitate, dar el îți întinde mîna. Te apropii și mîna în mîna îl privești cu gravitate. În ochii lui e o licărire de curiozitate. Asistase la un spectacol pe care nu-l bănuia : soția lui care nu dormea, nici nu-l aștepta cu fața aplecată pe un roman fluviu sau o broderie, o femeie în noapte, evoluînd într-o atmosferă în care e evident că ea nu-l dorește. Și asta, dintr-o dată, îl interesează. Îți vine să plîngi, ți-e necaz că-ți calcă în picioare un vis, că a intrat fără să-l fi rugat. Indiscretul te deranjează. La fel atunci cînd îți spune : „Mai cîntă, te rog, pentru mine“, strîngîndu-ți puternic mîna, mîngîierea din ochiul lui umed te exasperează, dar tu cedezi. Acest bărbat pe care tu îl iubești nu te vede ziua, nu te mai cuprinde în brațe noaptea, dar într-o seară găsește o altă femeie și vrea s-o posed. Nedreptate. Dar tu cedezi. Nu ești înarmată, el este bărbatul, tu ești femeia. Îți joci rolul și te lași.

Ca un automat te îndrepti spre pian. Țeapănă. Cu mîinile reci. Vocea ta tremură. „Nu, spune el cu glas înăbușit,

cîntă-mi aria de adineaori.“ Tu te supui, și desfășurînd cu mare greutate volutele frînte din aria lunii a preotescei Norma, suferi simțindu-te goală, mai goală ca oricînd, intolerabil, sub raza unci patimi pe care n-ai chemat-o. În noaptea asta tu n-ai să mai dormi singură ; nu vei găsi nici o plăcere. El n-o va ști. Nu este dintre aceia pe care un suspin înăbușit îi trezește. Întotdeauna a avut un somn adînc, un somn reparator. Asta-i secretul sănătății lui.

Callas a tăcut. Norma a urcat pe rug, tîrînd în moartea purificatoare pe amantul ei Pollione, tatăl copiilor ei. Cortina roșie se poate lăsa peste visul meu. Și peste al tău.

Tînră cu păr brun, cu mers suplu, cîntăreață nostalgică a nopților albe în casele copilăriei înmormîntate pentru totdeauna, tînră de saten și catifea, îndrăgostită de o altă viață și de un om pe care n-ai știut să-l reții în căsuța ta înmirezmată, femeie tînră și delicată, cu voce pură, cu tristeți ascunse, eu nu te-am cunoscut niciodată. Cît te-aș fi iubit atunci și cum aș fi făcut orice pentru ca energia luminoasă din ochii tăi să nu se transforme în siroaie de lacrimi. Dar am sosit prea tîrziu, răul se instalase deja, viclean, săpînd cărări adînci pe sub luminișurile tale, părul tău deja încărunțise și tu nu mai cîntai. Din îndepărtările din care am început să am amintiri și să te rețrăiesc, am în fața ochilor mei doar imaginea unei ființe obosite, devenită mamă, soție, femeie. În liniștea acestei nopți în care-ți aud horcăiturile sub colierul de tifon, îmi spun, îmi repet și-mi mușc buzele ca să nu strig, eu îmi spun : e mai bine că tu dormi și că nu știi că viața ta trebuia să se sfîrșească.

Dar de ce, de ce mereu se spune așa despre morți ? De ce se caută cuvinte de încurajare asupra acestei mari tăceri, a ultimei căderi, repetînd că morții ne părăsesc liniștiți și că somnul sub pămînt e pacea eternă ? Și dacă nu-i așa ?

Și eu sînt aici, neputincioasă, și mă legăn cu fruntea pe genunchi, stînd pe mocheta din camera mea. Te las în voia alunecării tale în neant. Nu mai rezisti, nu-ți mai pasă de trupul tău, nu mai exiști, n-au decît să-ți facă ce vor. Și eu îi las în voia lor, atîrnată de răsufierea ta, pîndindu-i slăbiciunile, și rugîndu-mă, oare la ce, la cine, nimănui, dar rugîndu-mă ca ea să părăsească corpul tău devenit un vestigiu incomod al unei vieți printre alte vieți.

NU ȘTIU CE SÎNT NECAZURILE CO-

pilăriei, acele evenimente imperceptibile cărora ne place să le zicem mai tîrziu traumatisme încercînd să ascundem în spatele lor emoțiile de care sîntem asaltați ; acele mici întîmplări care dau naștere unor copii lipsiți de apărare, acele drame mărunte de importanță capitală cărora mai tîrziu le facem recensămîntul încercînd să explicăm adultul din noi.

N-am cunoscut aceste necazuri. Și totuși cred că am plîns dar n-am păstrat gustul acestor lacrimi ; întocmai ca desenele, frescele, ghirlandele care împodobesc primii ani din viață și pentru care pierdem atît de repede îndemînarea, ca personajele feerice pe care le inventăm ca să refuzăm lumea prozaică a adulților și care se destramă îndată ce începem să ne jucăm de-a oamenii mari, lacrimile mele și-au lăsat secretul lor în muzeul copilăriei.

Evenimente numeroase au străbătut copilăria mea și ar fi putut să deterioreze iremediabil vecele ei fragile, dar am avut noroc : dramele se jucau în spatele ușilor închise, în încăperi în care adulții se regăseau seara vorbind cu voce scăzută. N-am adormit niciodată fără un cîntec, fără un surîs.

Nu, aceste mici supărări care fac răni adînci sau aceste șocuri care doboară inima, aceste accidente fără

importanță nu m-au atins. Dacă au existat totuși, eu le-am uitat. Sau poate le-am înecat pentru totdeauna în apa adîncă a ochilor ei ?

Căci eu trăiam fericită alături de o femeie, de o mamă, care își luase asupra ei toate supărările, încetinindu-și mersul pentru ca noi să alergăm mai iute, ascunzîndu-și lacrimile pentru ca noi să nu uităm să rîdem.

Ea era încă tînără pe cînd eram copil. Mi se părea frumoasă și era într-adevăr. Frumoasă și tristă. Trăindu-și tristețea ca pe o vocație. Dintotdeauna. Neluînd decît ca să piardă. Iubind doar ca să sufere. Nu înțelegeam pe atunci. Și am aflat-o abia de curînd. Nu se vorbește despre soarta oamenilor decît după moartea lor. Sau în timpul vieții, atunci cînd se frîng sub povara prea grea a nenorocirilor, a necazurilor. Ea nu se prăbușise încă. Se încovoiasse doar sub o oboseală pe care încercam s-o gonesc făcînd-o să rîdă, zburdînd în jurul ei, sîcîind-o adesea, desigur, o oboseală căreia nu-i înțelegeam cauza. Cîteva fire albe se amestecau cu cele castanii pe la temple, uneori surîsul ei era forțat și-i puteam număra suspinele scăpate printre fraze, în mijlocul conversațiilor cu alții.

O iubeam cu pasiune. Ea era viața mea și, cum dragostea te face egoist, nu vedeam nimic în afară de noi două, nu-mi închipuiam că ea ar fi avut nevoie de o altă ființă decît de mine.

Bărbat nu exista în casă. O văzusem întotdeauna singură și nu-mi imaginam că o femeie ar avea nevoie de un bărbat în viața ei. Învăluită în singurătate, ea reprezenta pentru mine perfecțiunea. Cum aș fi putut oare bănui că cel pe care-l vizitam în fiecare săptămîină (e tatăl tău, trebuie să-l iubești, și-l iubeam fără îndoială, dar nu-i simțeam lipsa, nu fusese niciodată cu noi), cum aș fi putut bănui că acest bărbat sălășluia în inima ei, că în secret absența lui îi chinuia nopțile și că această tristețe ascunsă,

aceste suspine, aceste urme de lacrimi dimineța pe obraji erau „el“ ?

El pe care ea îl iubea de pe vremea atât de îndepărtată cînd eu n-o cunoșteam încă, acel spațiu ireal în care ea evolua fără mine : trecutul ei. El avea culorile pastelate ale rochiilor pe care le păstra, din crêpe de China sau mătăsuri înflorate, închise în cutii de carton, relicve ale unei alte existențe. Oare le va îmbrăca într-o zi ? „Nu știu, spunea ea, sînt demodate și prea deschise.“ Acum ea se îmbrăca în culori închise, trecînd de la rochia violet uzată la taiorul negru pe care în fiecare dimineță îl freca furioasă cu peria umedă ca să-i împrespăteze țesătura. Aș fi preferat-o în rochii ușoare, învăluită în muselină, sau fardată, rîzînd sub o voaletă ca un nor, așa cum era în unele fotografii „dinainte“ în care o găseam la fel de frumoasă ca Greta Garbo. „Dar nu pot, spunea ea, mai tîrziu, poate, vom vedea, dacă viața se schimbă...“

Mai tîrziu, asta însemna : cînd el va reveni. Pentru întoarcerea lui păstra la naftalină cămășile de noapte, lenjeria fină pe care el i-o oferise în primii ani ai căsniciei. Nimeni, în afara lui, n-o va vedea îmbrăcată în mătăsuri naturale sau în satinuri de culoarea mărgăritarului.

Și așteptîndu-l, ea dormea singură într-un pat lipit de al meu. Dacă un coșmar mă chinuia, o voce de femeie, a ei, mă liniștea. Nu cunoșteam decît căldura trupului ei și nu știam că și un bărbat poate avea brațe care să mă cuprindă. N-aveam nevoie de el. Nu eram prea geloasă dar cred că aș fi preferat ca el să nu revină.

Cînd am mai crescut, am înțeles (în fine, cred) că a iubi nu înseamnă numai să primești ci să consimți și la unele sacrificii. Și atunci am început să doresc, pentru că părea că ea și-o dorește atât de mult, să-și regăsească

omul ei. Și l-am așteptat împreună. Ea îmi vorbea de călătoriile lui, de aventurile lui nefericite, de dragostea lui pentru ea. Îl vedeam ca pe un războinic valoros triumfând în toate bătăliile. Pentru mine, un bărbat reprezenta un aventurier magnific departe de care era tot atât de minunat să trăiești cu cât rămânea mai mult timp absent. Dar iată că și-a vestit întoarcerea.

Decorul dramatic în care evoluasem pînă atunci cu ușurința unei gîze zburdînd în soare părăsi curînd aparența lui de vis ca să-și ia înfățișarea lui de mucava, cu culori mai puțin sclipitoare. Va sosi în curînd. Ea îl aștepta cu o neliniște atât de mare încît îmi spuneam că probabil el e Messia, și că venind va face cu siguranță un miracol. Îi va reda tinerețea, umerii ei aerieni, îi va șterge oboseala din jurul ochilor, n-o să-i mai fie niciodată teamă și o să poată să-și cumpere rochiile noi.

AVUSESE RĂBDAREA SOȚILOR DE

marinari. Anii s-au scurs cu atâtea valuri de amărăciuni, aducînd licăririle lor de speranță, decepțiile, vârtejurile lor de zadarnice încercări și luînd cu ei așteptările, regretele atîtor anotimpuri pierdute, reflux lent de zile care trec nelăsînd decît urma unei singurătăți tot mai profunde.

Omul ei nu era pe mare, nu lupta împotriva elementelor dezlănțuite. Alte vise, o altă aventură îl aruncase în spatele gratiilor, unde își ispășea, așa cum se spune, vina. Închisoarea pe viață la care fusese condamnat se transformase, grație unei amnistii, într-un exil de zece ani între patru pereți.

Dar astăzi, o privesc numai pe ea. Știu să citesc acest chip care începe să încremenească, desenînd ultimele ei trăsături, sculptînd propria mască : nu evenimentele în sine vreau să le văd, ci rănile pe care ele le-au săpat. Ceea ce citesc pe această față, este așteptarea pe care acești zece ani au imprimat-o și șocul unei întoarceri care, fiind de atîtea ori anunțată, părea să nu mai facă parte dintre realități.

Și totuși într-o zi, la începutul primăverii, a răsunat un „este liber“, semnal vesel cu sunet cristalin și al cărui ecou a umplut ramurile gata să se desfacă. Cînd un vis atît de vechi se transformă în realitate brutală, cu greu

Îl mai integrezi în viața cotidiană : "gîndei că trăiești în zbuciumul așteptării și constăți că de fapt așteptarea te ținea în viață. Întocmai ca întunericul care învăluie și îmblinzește pe cel care-i este prizonier : deschide-i ușa către lumină și el cade orbit.

Aceea care trăia de zece ani o despărțire dureroasă, mîndră de o dragoste neștirbită, oțelită de o fidelitate fără umbră, oare cum va suporta ea șocul revederii, în plină lumină, în fața ușii ? Ce va vedea în fața ochilor ? Cînd, după zece ani, două singurătăți se regăsesc, oare ce au să-și mai spună ?

Ar trebui s-o fi văzut în acea dimineată, o dimineată rece cum sînt în Lorena, bravînd, palidă și țeapănă în paltonul ei negru, în acea primăvară din est atît de tăioasă că seamănă încă a iarnă. Ar trebui s-o fi văzut mergînd singură și dreaptă, cu un tremurat imperceptibil, în direcția gardului de sîrmă ghimpată care înconjoară acest lagăr vast în care el și-a petrecut ultimii doi ani de prizonierat. Ea își va trăi, în sfîrșit, întîlnirea ei de dragoste, își va regăsi captivul. Oare sînt bine coafată, gîndește ea, mai sînt încă frumoasă, oare o să-i plac în această seară ? Ar trebui s-o fi văzut, cu privirea dură, împietrită în fața porții imense sub soarele alb de aprilie, ignorînd soldații de pază care o observă. Ar trebui s-o fi văzut legîndu-și fularul, cu un aer semeț, scofînd pudriera din poșetă, deschizînd-o cu o mică apăsare, examinîndu-se fără cruțare și pudrîndu-și nasul înroșit de vîntul rece. Aveam patruzeci de ani, gîndește ea, îmi purtam cu mîndrie trupul meu plăcut și puternic de soție și mamă, îți plăcea să mă regăsești cu dragostea nestrămutată atunci cînd te întorceai din cruciadele tale. Astăzi, îmi

ascund cearcănele și părul alb, oare vei recunoaște trupul meu sau măcar privirea mea, nu ne vom speria dezvățați cum sîntem să mergem, să vibrăm și să dormim împreună ? Care din noi doi îl va privi pe celălalt fără să tresară, fără să-l înece un hohot de plîns și să-și urle pînă în fundul inimii dezamăgirea ? Care va ceda primul ?

Poarta s-a deschis. De departe, l-a văzut venind, strîns în vechea lui canadiană de piele maro. Legănînd într-o mîină o valiză micuță de pînză, cu cealaltă ținîndu-și pisica albă. Înaintează încet, cu pași rari, măsurînd ultimii metri care-l separă de frontiera cu lumea celor regăsiți și pare să se clatine pe pămîntul sterp întocmai ca marinarii care după lungi călătorii calcă cu pas ezitant pămîntul. Țigara în colțul gurii tremură un pic. Se apropie. Așa merge el, nu s-a schimbat, își spune ea cu buzele crispate într-un surîs necontrolat, cu pumnii strînși în fundul buzunarelor prea mici, astăzi el revine în viața mea, drept, mîndru și aproape senin, el, ca și cum nimic nu i-ar fi apăsător pe umeri, și o femeie, eu, se va arunca în brațele unui bărbat, tu, deși de atîta timp, nimic, nici căldură, nici trupul tău, nici îmbrățișare, de atîta timp, dragostea mea, doar vidul.

Nu vom ști niciodată dacă, văzînd la un metru de ea fața omului tremurînd printre lacrimile ei, și-a spus „în sfîrșit“ sau „s-a sfîrșit“.

BĂRBATUL SE ÎNTORSESE ACASĂ.

Cineva îmi șopti la ureche că drama se sfîrșise, că trebuia să cînt de bucurie. Dar eu rămîneau fără glas și mă loveam la cel mai mic gest de pereți opaci. S-a sfîrșit copilăria. Am avut prima mea amărăciune. De dragoste.

Nu sînt decît cuvinte goale, îmi veți spune. Ascultați atunci urmarea. Pe vremea mea (nu încerc să mă îmbătrînesc) copiii erau ținuți departe de obiceiurile persoanelor adulte. De exemplu eu ignoram total că un bărbat și o femeie se uneau pentru ca să facă dragoste. Sigur, știam că am ieșit din pîntecul mamei, dar niciodată nu mi-a venit ideea să mă întreb cum am intrat. Astfel că atunci cînd bărbatul, îndată ce a revenit acasă, s-a instalat în camera mea și chiar mai mult în patul femeii pe care o iubeam și cînd această femeie, galeșă și parfumată, veni să-mi spună noapte bună, în grabă, pe divanul din sufragerie, nu-mi făcu deloc plăcere.

Tristețea mă cuprinsese și nu mă mai lăsă. Acest lucru se manifesta ca o suflare rece de nori albi comparabilă cu fumul șuierător pe care chimiștii îl provoacă în experiențele lor atunci cînd lasă să cadă o picătură de acid în nu știu ce mixtură. Norul se naștea fără voia mea într-o zonă a corpului meu greu de determinat dar care semăna cu un gol adînc. Și creștea cu viteza unei ciuperci veninoase,

întinzându-se de la plex pînă la extremitățile nărilor, cu opriri mai lungi sau mai scurte în gît unde se îngroșa și se transforma într-un ghemotoc de vată. Mi-a trebuit mult timp ca să-mi dau seama că era de fapt o mare amărăciune. Cînd se abate asupra ta, așa deodată, fără să-și spună numele, înainte de a o identifica, te întrebi cum ai putea oare să mesteci, să scuipi, să înghiți sau să vomezi acest nod sufocant din gît. Și asta poate să-ți dea o stare de vomă săptămîni întregi. Este ceea ce mi s-a întîmplat.

Încercam să înmoi acest lucru, să-l stropesc cu lacrimi ca să se scurgă mai ușor. Dar nu ceda, mai ales seara, cînd mama se apleca asupra mea. Căci părea din ce în ce mai tristă. Îmi spuneam : nu e bine, nu, nu e bine, ce-i lipsește ? Nu îndrăzneam s-o întreb de teamă să nu izbucnească în lacrimi și să-mi facă supărarea și mai adîncă. Mă mulțumeam doar să-i inspir mirosul, să-i mîngîi părul, umerii. La acea epocă nu știam că între un bărbat și o femeie se mai întîmplă uneori ca lucrurile să nu meargă bine.

El revenise dar nu se întîmplase nici un miracol. Un sentiment de nedreptate mă cuprinsese și care transformă supărarea mea în amărăciunea de a vedea atîta melancolie pe chipul ei și în ochi atîta disperare, care (ea o promisese) n-ar fi trebuit să mai apară niciodată după întoarcerea eroului.

N-am mai rezistat și într-o seară în care eram doar noi două, mîngîindu-ne mîinile într-o stare de plăcută lincezeală, încercînd cu sfială, fără să ne-o mărturisim, să regăsim complicitatea noastră pierdută, într-o seară de tainică apropiere, am rugat-o să-și descrețească fruntea și să-mi spună ce se ascunde în spatele celor două cutulițe de pe ea.

— Ai remarcat deci, îmi spuse, totuși, eu „trebuia” să fiu fericită. Nu-i nimic, va trece, e o frîntură de tristețe care mi-a mai rămas și nu vrea să-se topească la căldura corpurilor regăsite. În sfîrșit e greu, înțelegi tu, mai trebuie să treacă timp.

(Amărăciune, și tu... tot aceeași ! Dar nu, nu-i adevărat; nu-i același lucru, și cînd vorbești de timp, ochii tăi spun că de fapt pentru tine el nu mai există.)

— E tîrziu, spune suspinînd, trebuie să dormi. Ai să vezi mai tîrziu... (și privirea ei o ia razna. Nu-mi place să profetizeze, nu, nu vreau ca ea să mă părăsească pentru acele meleaguri ale bătrîneții la care acostezi încărcat de cunoștințe, se spune, de experiențe, dar mai ales de regrete), ai să vezi că lucrurile nu sînt niciodată așa cum ni le imaginăm ; uneori așteptarea unui eveniment e așa de violentă încît, atunci cînd se realizează, nu mai ai forța să-l trăiești.

Poate voi vedea, mai tîrziu. Puțin îmi păsa. Ceea ce vedeam acum, însă, era o femeie istovită, transparentă, rătăcind între cele două ape ale unei amărăciuni care o făceau să-și piardă culorile.

Aș fi vrut s-o rețin, dar ea era deja prea departe, iar eu nu eram încă destul de puternică. Între noi erau anii de viață, acest fluviu care curge fără să se întrerupă vreodată și fără să-și schimbe vreodată cursul și pe care nici un pod, nici chiar cea mai puternică iubire, nu-l poate trece.

Ceea ce voi vedea mai tîrziu și despre care tu nu îndrăzneai să-mi vorbești încă, pentru că viața îi rezervă fiecăruia o soartă a lui, e că tristețile sînt singure și își trăiesc viața lor de tristețe pînă la capăt, ca noi.

NUMĂR ZILELE. ELE SE ÎNȘIRĂ, una după alta, mereu aceleași zile de teoamnă, deosebindu-se între ele doar prin cele câteva minute în plus cu care se luminează dimineța și se întunecă seara. Ne îndreptăm către iarnă, un anotimp face loc altui anotimp, înaintăm și totul continuă. În curînd zăpada va albi și mai mult orizontul deja alb, deja umed, către care ne îndreptăm împreună, tu pasageră a somnului și eu invitata discretă a călătoriei tale.

Mă scol dimineța ca să aștept seara. Cobor niște scări, urc altele, merg de-a lungul culoarelor, întîlnesc oameni, schimb câteva vorbe, merg prin oraș, traversez străzi, privesc ceasul, cerul sau trecătorii dar nu trăiesc decît pentru această clipă a înserării în care vin să te regăsesc în trenul tău fantomă. În spatele gearului straniului nostru vagon, defilează zgomote îndepărtate, cîmpesc luminile orașului pe care nu-l mai sfîrșim de străbătut. Puțin îmi pasă unde mă duci, eu te urmez, îți iau mîna și închid ochii. Viteza ta e mereu aceeași, traiectoria ta pare trasată. Anotimpuri se vor înlănțui altor anotimpuri, și tu vei fi mereu acolo, aceeași, culcată între cutele cearceafului, ca o sfîntă îmbălsămată în racla ei de sticlă.

Din cînd în cînd o ușă se deschide și o formă albă se apropie de noi. Un chip îmi surîde, o voce răsună venind

parcă de departe și care nu mă atinge. Răspund la întâmplare. Se apleacă asupra ta, te palpează, te măsoară, verifică dacă instrumentele din ce în ce mai numeroase legate de corpul tău funcționează. Dacă ridică cearceaful, eu întorc capul. Apoi notează ceva la capul patului și pleacă. Sîntem din nou singure în compartimentul nostru de tăcere și călătoria continuă.

Răsună o sonerie, se aud voci pe culoar, iar acolo, la celălalt capăt al etajului, au deschis televizorul. Mă regăsesc în picioare lîngă un pat de spital, cu pumnii încleștați pe o bară rece de metal. Descurajată. Așadar, am început să alcătuiesc fraze și să mă las purtată de imaginile călătoriei. Perifraze. Clișee. Cînd ar fi doar de ajuns să deschid ochii.

Într-o cameră de spital, o femeie culcată e pe moarte. Inima ei, o inimă bună, neuzată, mașină bună, rezistă și bate, și bate. Dar restul, întreg corpul se abandonează încetișor, fără panică, în ritmul unei răsufări cînd groase, cînd șuierătoare și care uneori se întrerupe una, două, trei secunde și atunci eu tresar și mă precipit spre ea, dar care pleacă din nou, horcăitor, cu hopuri, dar pleacă. În alte camere alte femei sînt pe moarte. Nu contează cine au fost, care a fost viața lor. Ele se îndepărtează împreună. Noi, cei vii, le privim cum pleacă și eforturile noastre nu le vor scuti de uitare.

Trebuie să fie tîrziu. Nu mai suport acești pereți. Îmi iau din zbor haina și mă îndrept spre ușă.

Îndărătul pleoapelor închise, ochii ei mă cheamă. Mă întorc rîzînd, îi dau mîna și alergăm împreună de-a lungul unui peron de gară însorit. Ieșisem de la liceu fără grabă, cu gîndul să hoinăresc pînă la grădina Poeților, tîrîn-

du-mi picioarele prin frunzele îngălbenite sau maronii ale castanilor, unele umede și moi, altele uscate. N-aveam chef să merg acasă, știam că n-am s-o găesc. Pianul, mut, o să fie închis, ascuns în colțul lui, semet, mîndru că-i mîngîiat doar de ea. Așteptînd reîntoarcerea ei, el se va arginta de praf, nimeni nu va deranja partiturile îngărmădite cu grijă pe spatele lui de animal lustruit. Buchetul încîntător de trandafiri cu tulpini scurte, așezat de ea pe suprafața neagră, își va lăsa petalele să-i cadă încetîșor. Nimeni nu le va ridica. Îmi așezasem cărțile pe jos și, stînd pe o treaptă în fața ușilor înalte de sticlă ale liceului „La Fontaine“, îmi trăgeam șosetele care dispăreau mereu în pantofi și se adunau sub călcîi.

Un taxi se oprește la marginea trotuarului. Prin porțieră apare un picior lung, pe care-l urmăresc cu ochii de la vîrfurile pantofului, privesc mai sus, o mînușă de piele neagră, un taior de flanel pe care-l cunosc și apoi, în soarele care răzbate printre ultimele frunze ale castanilor, buclele ei argintii, buzele ei roșii. Îmi surîde și-mi face semne, veselă. Mă arunc spre ea. Cu o mîină își ține pălăria grenă. Mă îmbrățișează, miroase așa de frumos.

— Repede, vino cu mine la gară, plec cu Mistralul. Concertul are loc în seara asta la Aix. E o serată particulară, foarte șic, cu rochii lungi.

Ai să le cînti Liszt și Chopin, fără vlagă, în rochia ta brodată cu ace de jad, încercînd să uiți plantele verzi așezate pe pian și mirosul sandvișurilor care plutește, imperceptibil, de la bufet pînă la tine, deasupra decolteurilor, a smochingurilor și se amestecă necuviincios cu parfururile cam puternice ale doamnelor.

Ea rîde de prezicerile mele mondene.

— Oricum, am să mă gîndesc la tine, îmi spune ea, am să închid ochii și, tu știi doar, cînd notele curg sub degetele mele, eu mă simt în paradis.

— Ia-mă cu tine.

— Ești nebună, îmi spune ea cîntător, și ametistul care i s-a învîrțit pe deget îmi zgîrie obrazul sub mîngîierea ei. Taxiul ne lasă în fața plecărilor la gara Lyon. Mai avem timp doar cît să zburăm spre vagonul ei.

Sprintenă, îmi scapă aruncîndu-mi fularul ei de muselină care miroase a parfum Le Cinq de Molyneux. Nu-mi place s-o văd plecînd, mă întreb de fiecare dată dacă o să mai revină. Ea știe asta și între noi e ca un fel de joc acest rit al obiectului aruncat în ultima clipă. Nu vorbește niciodată înainte dar în clipa despărțirii, cît mai tîrziu posibil, ca să înlătore efuziunile care ne-ar lăsa zdrobite pe amîndouă, ea se întoarce repede, izbucnește în rîs și eu primesc de la ea în gaj o părticică infimă : o batistă, un breloc, un tub de ruj de buze. În ziua unei plecări mai lungi, ea a aruncat, din mașină, inelul ei cu ametist în praf. Doar timpul cît să-l ridic, și ea era deja plecată !... I-am mai zărit doar mîna goală făcînd semne de la fereastră. Trenul se pune în mișcare. Cu fularul apăsător pe gură, îi spun din ochi la revedere surîsului ei malițios și tandru în spatele geamului.

O infirmieră intră în cameră, uimită că mă găsește încă aici, cu paltonul pe umeri.

— Aceeași stare, spune ea ca să spună ceva. Și totuși vedeți ce ten luminos are.

Îi mulțumesc cu un surîs și arunc o ultimă privire pe mîinile abandonate pe cearceaf. Edemul progresează. Degetele sînt umflate. Pe inelarul stîng, verigheta și inelul de logodnă cu diamant se îndeasă în carne.

CĂLATORIA LA AIX NU-I REALĂ,

am visat-o eu. Am visat pălăria de fetru grena și despre Liszt și Chopin. Și surîsul la geamul Mistralului.

În acea zi, era toamnă și ploua. Frunzele castanilor se țirau ude pe trotuar, amestecate cu noroi și se îngrămădeau sub zăbrelele rotunde la rădăcina arborilor sau se scurgeau în rigole, împinse de mătura cantonierilor. Ștergătoarele taxiului scîrțiau, cauciucurile șuierau cînd treceau prin băltoace, în timp ce eu îi țineam mîna moale răsucind inelul pe degetul ei.

— De ce mergi acolo, ești așa de obosită ? N-o cunoșteași aproape deloc pe această femeie. Pot foarte bine s-o înmormînteze și fără tine.

— Taci. Nu-mi face plăcere dar e un gest de politețe, înțelegi. El mă roagă să merg. Un vechi prieten își pierde soția, el vrea să-i arate că-i alături de el.

— N-are decît să-și transmită singur compasiunile, nu să te oblighe pe tine să faci turneul cimitirelor. Nu te duce.

Surîsul ei potolit, mișcarea lentă a pleoapelor îmi spun „ai dreptate, nu mai pot, dar trebuie să merg“. Mi-e necaz pe ea pentru slăbiciunea ei, pentru supunerea ei. De ce, mereu, ea trebuie să cedeze, să asculte, să tacă ? Picioarele ei sînt frumoase în ciorapii negri. Friguroasă, s-a înfășurat în gulerul mare al jachetei de astrahan. E cam mult

fardată. Rozul fardului pe obraji scoate și mai mult în evidență paloarea frunții.

Taxiul ne lasă în fața plecărilor la gara Lyon. N-are importanță unde anume o duce trenul ei. Undeva în provincie sub ploaia mărunță de octombrie.

Văzînd-o lipindu-și obrazul în spatele geamului bătut de ploaie, știam că e în pericol. Nu voiam ca ea să plece, am strigat-o, dar trenul s-a urnit din loc. Pe femeia pe care am părăsit-o în acea zi pe un peron de gară n-aveam s-o mai revăd niciodată.

S-A ÎNTÂMPLAT ÎN MOD BRUTAL.

În seara acelei înmormîntări blestemată, trebuia să merg s-o aştept la gară, dar după amiază a sunat telefonul. Impasibilă, am ascultat o voce care-mi anunţa că zburase ca vîntul copilăria mea, că adolescenţa mea intra într-un tunel, că nu voi mai crede niciodată în Dumnezeu şi în nimic, că de acum voi fi singură, singură dimineăta, singură seara, singură cu sau fără ceilalţi, dar că nu trebuia să mă descurajez, căci aşa e făcută viaţa, vocea continua.... Continua, unduia, scuipa, povestea întîmplarea, întreruptă de tăceri, mă auziţi, alo, mă auziţi, fără să se îndoiască că durerea, nor alb, vibraţie sufocantă, marea durere care răstoarnă totul, care devorează, care loveşte, se infiltra asurzitoare în urechea mea, înconjura ca un fulger creierul şi apoi se scurgea peste tot, din adîncul inimii în vîrfurile degetelor, densă şi arzătoare ca o lavă.

Se întîmplase în timp ce bea cafeaua. „Cum, de ce, vă rog repetaţi.“ Da, spunea vocea, răbdătoare, reiau de la capăt : era obosită, doar atît, spunea că vrea să revină la Paris cît mai repede posibil, nu voia să se odihnească, să ia masa cu noi cel puţin, s-a aşezat la masă, totul era bine. Apoi am luat cafeaua în salon. Îi întind

ceașca, ea o așează pe brațul fotoliului, deschide poșeta și-și ia port-țigaretul și cu el aprinde o țigară Chesterfield. Vorbim și deodată, în mijlocul unei fraze, se îndreaptă, mă privește fix, se agață de fotoliu, ceașca se răstoarnă pe jos, și ea strigă : „Nu, nu, nu asta !“ și cade leșinată. Pun receptorul în furcă. Cunosco urmarea.

Au chemat un medic. Care a chemat o ambulanță și ambulanța a condus-o la spital. Un spital ca toate spitalele, halate albe, camere albe, eter, formol, cantină, cărucioare în lungul culoarelor albe, comă.

O femeie încă tânără, ce nenorocire, fulgerată de un atac, la vârsta ei, oare își va reveni, doctore, nu-i sigur, nu-i sigur, dacă își va reveni, știți, vor rămîne urme. Da, e simplu, închipuiți-vă o furtună care izbucnește, torențială, răul se revarsă, înecînd cîmpiile, zmulgînd arborii, într-o zi se retrage în matca lui și apele sale sînt înghițite de pămîntul noroios, dar e nevoie de timp și pagubele sînt numeroase. Creierul ei este acest cîmp inundat. Ceva a pocnit în fundul ochiului : acolo, un dig s-a rupt. Probabil că nu va muri din această cauză dar îi va rămîne ca de lemn jumătate din corpul ei. În termeni medicali se cheamă hemiplegie, de la cuvîntul grecesc „hêmiplêgês“ : pe jumătate paralizată. Așa e făcută natura, într-o zi te lovește fără să te anunțe și-ți ia jumătate din corp. Descurcă-te cu restul.

Zile îndelungi n-a știut ce se întîmplă cu ea. O ceață deasă i-a cuprins întreaga ființă. Făceam cu rîndul la căpătîiul ei, pîndind un semn, un cuvînt, o privire. Eram atunci foarte tânără și nu voiam să înțeleg. Nu-mi repetam decît : mi-au frînt femeia pe care o iubeam. Nimic nu va mai fi la fel, o pată apăruse pe cerul meu și care nu se va mai șterge niciodată.

Stăteam pe marginea patului, cu mîna ei inertă în pumnul meu. Deodată un deget s-a mișcat ca și cum ar fi vrut să ciocănească la ușa mea, o pleoapă s-a ridicat, ca și cum ar fi vrut să deschidă fereastra și i-am auzit glasul : „O să-mi revin“. Am crezut-o și ea s-a ținut de cuvînt. Zi după zi, s-a întors la viață.

... „IMI AMINTESC, SPUNEA EA, CĂ am făcut o lungă călătorie. Nu sufeream, pluteam în mijlocul vocilor, izolată în spatele unei cuști de sticlă. Vocile se ciocneau încet de pereții mei, ușoare ca fulgii. Le recunoșteam pe ale voastre, care mă chemau, dar nu voiam să mă grăbesc, nu voiam să cedez prea repede. Nu-mi era frică. De mai multe ori am fost tentată să vă părăsesc, mă chemau pe tărimul celălalt, acolo unde întinderi neșfârșite de lumini irizate se succed la infinit și de unde răzbat, înăbușite, cînturi foarte frumoase, translucide, recviemuri care-ți pătrund în suflet. Gîndeam, gînduri lichide și calde ca un lapte liniștitor circulînd în venele mele : ar fi atît de ușor să alunec în lumea cealaltă ; dar auzeam vocile voastre din nou și am ales.

Uneori se spune că te întorci din mormînt, este adevărat. Eram foarte departe de voi. I-am revăzut pe toți. Ca să mă ademenească, au folosit vraja și vorbe dulci, învîrtindu-se în jurul meu ca niște păsări de pradă. Am rezistat. Nu sosise încă ceasul ca să-i urmez.

Le-am re trăit, momentele în care era gata să plec, în care îmi doream să vă părăsesc. Mi-am revăzut mama la căpătiul meu, în timpul războiului, la Mulhouse. Nu se găsea lapte nicăieri, și numai laptele proaspăt trebuia să mă salveze. Ea alerga toată ziua prin împrejurimi și se

întorcea seara, epuizată, cu o ulcică ascunsă sub pelerină. Am recunoscut această senzație molatică de a te goli de orice suferință, această dorință de a cădea ca un fulg în neantul liniștit, de a aluneca vertiginos spre o tihnă infinită. Ca în noaptea aceea în care simțeam că nu mai pot, în care era să vă părăsesc, pentru că voiam numai să dorm, să dorm... Dar tropotul cailor, roțile birjei pe pavaj în fața porții, un frig cumplit mă trezea și vocile voastre... Birja pleca, fără mine. Încă.

Am refăcut întregul drum, un lung pelerinaj. Am reluat trenul de Strasbourg cu bunicul meu, după război, ca să vizitez țara copilăriei lui. Am revăzut această Germanie a viselor mele, grădina, domeniul fermecat, casa sub iederă, copii blonzi alergând pe pajiște și m-am revăzut pe mine, timidă, cu ciorapii mei negri și jupoanele mele scrobite. Am zburat îndelung peste Germania, țară frământată, am revăzut Berlinul lovit de vîntul drapelelor lui de sînge, și Ulm-ul sub bombe. Am mers prin marele cimitir verde și alb și era să mă culc în mijlocul acestor morți necunoscuți care îmi vorbeau, mă rugau să rămîn cu ei, dar nu, eu am plecat, aș fi putut să cad și eu pe scara morții, «*Todessteig*» din Mauthausen și să mă înec cu ei în lacul ascuns la piciorul falezei, în mijlocul strigătelor lor, dar nu, cum de n-am văzut eu toate astea mai devreme, Germanie, Germanie chinuită care curgi în venele mele.

Ei sînt îngrozitori, morții, vocile lor sînt lingușitoare și singurătatea profundă. Dacă un trecător se apropie și pare să ezite pe ce drum să apuce, ei îi arată doar lumina, ca să-l înșele și îi ascund umbra în care ei se plictisesc. Nu-i arată noroiul subteran în care se afundă, nu-i vorbesc de pămîntul rece și de rădăcinile care se înoadă între oasele lor. M-am gîndit la corpul meu și m-am întors la viață."

Și totuși, corpul ei... Ea care alerga peste tot, serneață, neobosită, nu va mai fi decât o femeie care stă. Dar ce femeie ! Existau în ea rezerve de tinerețe, din ele izvora forța de a înfrunta provocarea. La ieșirea din cețuri, își făcu socotelile, disprețuind celulele adormite ale creierului, sfidînd această parte din ea însăși pe care o țira ca pe o povară. „Îmi rămîne partea cea bună, aceea a inimii“, spunea ea, triumfătoare. Inima a dus-o la o semi-vindecare nesperată; întocmai ca acei arbori pe care-i credem uscați dar din care răsare o creangă dreaptă, nebună, care se îndreaptă spre cer ca să-i poată da arborelui înfățișarea lui. Sigur, nu-i același arbore, dar e verde. Nici ea n-a mai fost aceeași femeie. Avea cincizeci de ani.

...„N-AI SĂ ȘTII NICIODATĂ, SPUNE ea, rușinea mea de a îmbătrîni. De a îmbătrîni urît, de a îmbătrîni strîmb, ca tăiată în două. Ce capcană ! La început, n-am înțeles. Era așa de frumos să revii la viață, să ieși la suprafață încetul cu încetul, să vezi cerul, copacii, să auzi voci din nou. Mă amuza să surprind figura uimită a doctorilor în fața progreselor mele neprevăzute de ei. Urcam din nou panta, cum se spune. N-a trebuit să merg prea mult.

Într-o zi, la capătul puterilor, am ajuns la o răscruce de unde știam că nu voi merge mai departe. O femeie bătrînă mă aștepta acolo, disprețuitoare, chircită și am înțeles că nu mă va mai părăsi niciodată. De atunci mă urmărește cu bastonul ei și mă sfidează cînd o întîlnesc în oglindă. O urăsc cînd o aud tîrîndu-și piciorul țeapăn în lungul culoarelor, cînd mă părăsește rîzînd batjocoritor în mijlocul unei fraze și mă împiedică să urmăresc firul povestirii tale, cînd, cu un gest stîngaci, necontrolat, îmi răstoarnă paharul pe fața de masă sau mă abandonează, nepăsătoare, dinaintea farfuriei mele cu supă și cînd mîncarea îmi murdărește colțul gurii fără ca eu să-mi dau seama. Mă face să plîng de ciudă cînd refuză să-mi lege șireturile de la ghețe, cînd îmi scapă ochiurile sau amestecă liniile împiedicîndu-mă să-mi scriu pînă și numele.

Crezi că eu nu remarc surîsul pe care i-l arunci și eforturile de răbdare pe care le faci cînd e prost dispusă sau cînd nu sesizează sensul cuvintelor tale ? Fără să te enervezi, politicoș, reîncepi fraza ta și ea încuviințează, ipocrita, din capul ei alb zbîrlit pe care eu l-am coafat cu atîta grijă dimineața, dar ea nu înțelege nimic, sărmana nebună. Tu nu mă auzi atunci strigînd și zguduindu-mă sub învelișul ei. Uneori aș ucide-o dar ea îmi scapă, rezistă, ea e mai puternică, se cramponează, îți surîde mîeros, își culege bastonul și se preface cînd te însoțește pînă la ușa.

N-ai să știi niciodată cît am suferit sub stăpînirea ei. Nu pot să-ți mai vorbesc, mi-a furat pînă și vocea. Lupt în zadar și o văd cîștigînd teren, instalîndu-se în mobilele mele, în veșmintele mele, pînă și în capul meu. A luat pentru ea ceea ce îmi mai rămînea din viață, și-a însușit toate amintirile mele. Am capitulat, obligată să fac pace cu bătrînele ei oase.

Nu mai sîntem decît așteptare, o aceeași bătrînețe în care ea m-a deghizat fără voia mea, și în curînd o moarte către care mă tirăște pas cu pas. În așteptare, ca să treacă timpul, tricotăm, depănăm lîna care umple coșulețul de lucru de la piciorul fotoliului, înșirăm imaginile, le aurim pentru ca să ne facem din ele coliere.

În pragul nopții, această femeie bătrînă mă uită un pic. Adorm și rămîn singură cu visele mele. Închizînd ochii, regăsesc femeia care m-a părăsit în acea zi de toamnă în care am leșinat. Merg, alerg, nu sînt niciodată bolnavă, nici împiedicată în cîrje. Vorbesc, cînt, mai ales cînt și sub mîinile mele, suple, aleargă notele. Înțelegi, deci, dorința mea de a nu mă mai trezi, de a dormi la nesfîrșit pentru ca să n-o mai văd, dimineața, stînd pe marginea patului, întinzîndu-mi oglinda și spunîndu-mi : «hai, e ziuă, urmează-mă» ?“

III „TOTUL SE SFÎRŞEA, SPUNE EA.

Eram din ce în ce mai puțin în corpul meu. Totul se îndepărta. Când veneai să mă vezi, tu credeai că-mi vorbești dar vocea ta nu ajungea pînă la închisoarea mea de sticlă, tu credeai că-mi iei mîna dar nu simțeai gheața care se infiltra în ea. Totul îmi scăpa. Eram aproape absentă dar vedeam totul. Tu nu vei ști niciodată eforturile pe care le făceam ca să-ți răspund, ca să mă mișc de la fotoliu la masă apoi de la masă la ușă, ca să schițez gestul care să te asigure și să te facă să gîndești că eram eu, neschimbată, ca să refac astăzi ceea ce reușisem să nu uit de ieri, să continui mîine ceea ce, oare prin ce miracol, aș fi înfiripat în mod penibil astăzi. Înainte, într-un timp teribil de îndepărtat, o zi care se succeda unei alte zile era o victorie asupra corpului meu amorțit și-l antrena în ciuda lui ca pe o limbă de orologiu. Dar în curînd orele care se învîrteau au devenit corvezi care se înlănțuiau fără nici un scop, care nu duceau nicăieri. Resortul se stricase, nu mai aveam dorinți. Femela bătrînă care mă comanda începuse să obosească și ea cu mine. Nu mai vorbea, se mulțumea să dea din cap sau să agite deodată bastonul în direcția peretelui. Apoi recădea în apatia ei, cu ceafa rezemată pe dantelă. Ea mă aștepta. Știam că nu va avea mult timp de așteptat. Totul mă părăsea, în afara

dorinței de a dormi, seara, și să nu mai știu nimic. Aș fi vrut să dispar, fără să fac zgomot, fără să te sperii...

Cel mai greu este să trăiești fără rațiune, fără scop! Trăiesc ca un foc care mocnește, ca o apă stătută, ca o boală incurabilă. Trăiesc pentru nimic. Tu nu vei ști niciodată amărăciunea mea de a auzi viața părăsindu-mă, ca o inimă care nu ar mai bate pentru mine. Să te văd îndepărtându-te. Nu mai am nici curajul să-ți întind mâinile, să te chem, să-ți spun : plec, reține-mă. Tu nu vei ști niciodată spaima mea."

E O TOAMNĂ FRUMOASĂ ÎN ACEST

an. Un soare palid străbate printre ultimele frunze chircite care se agață cu îndârjire de ramurile platanilor și ale castanilor de-a lungul aleilor. Parisul lîncezește și-și ascunde colbul în liniștea întîrziată a unui sfîrșit de octombrie auriu. Străzile, uscate, par să fi uitat că vînturi puternice aducătoare de ploi repezi pot să acopere cerul de nori, să se abată și să le măture cu violență cu aripile lor ude. Pe trotuare înfloresc crizantemele, capete despletite silite de atîta amar de vreme să se aplece peste morminte. În curînd va veni noiembrie, cu ziua lui de doliu.

În acea zi, cei vii se gîndesc la morții lor, și le acoperă mormintele cu flori proaspete, după obicei, și cîmitirele se umplu de lumină. Apoi, coroanele, buchetele se vestejesc, frunzișul des se împrăștie trist pe pietre, se usucă sub bătaia vîntului și putrezește sub ploaie. Marile grădini insufletește o dată pe an își pierd culoarea, se înnămolesc și înțepenesc sub ger, asemănîndu-se cu niște locuri vi-rane sau cu fețe de masă murdare după un ospăț de nuntă. Morții și-au avut sărbătoarea lor, de ce s-ar plînge ? Ei nu se plîng și pietrele își regăsesc goliciunea lor în mijlocul călduței descompuneri a plantelor.

Oamenii de la oraș nu mai au vreme să se gîndească la morții lor. După ce sărbătoarea a trecut, trei flori depuse

pe o dală, ei se închid în casele lor, la căldură, între cei patru pereți și-i uită pînă la toamna viitoare, pînă la viitoarele crizanteme. Și cum ar avea chef să hoinărească pe aceste cîmpuri periferice unde, între parkingul de mașini și orizontul sinistru al orașelor-cazarmă, nimic nu invită la reculegere ?

Ei, care-și amintesc doar o dată pe an și nu urcă aceste alei decît sub cerul de noiembrie, nu știu melancolia acestor morminte uitate pe care se ivesc ici și colo, țipătoare în uitarea lor, flori din plastic pe care ploile le-au împroșcat cu noroi dar care se încăpățînează să facă pete pe pămînt cu culorile lor șterse. Ei nu știu însingurarea acestor mormane de flori, monumente de o zi pentru ultimul mort culcat în grădină și peste care au îngrămădit coroanele, jerbele, ghirlandele violete scrise cu litere aurite, fără să-i dea vecinului singuratic și gol de alături din muntele de verdeață care în curînd va putrezi și el.

Mă plimb adesea prin cimitire, îmi place să mă așez pe un colț de marmură, să citesc numele, datele, să visez în fața medalionului decolorat înfățișînd un tînăr soldat căzut pe cîmpul de luptă, pe frumoasa Adèle moartă la naștere sau pe copilășul în dantele.

„Regrete eterne“ — cuvinte care se repetă pe toate mormintele. Cioplite în marmură, gravate în piatră, presărate cu flori din ceramică colorată sau atît de frumos caligrafiate pe acele inimioare de altădată, din email alb cu dunga neagră. Morți dintotdeauna, cei vii vă regretă în negru și în alte culori, v-o confirmă o ultimă oară, dar pentru care eternitate ? Viii se apleacă peste morminte

și vă pling și lacrimile lor împietresc odată cu dalele așezate peste voi, ruginesc odată cu fierul grilajului vostru și se vestejesc odată cu crizantemele. Se gîndesc ei oare la mulțimea de regrete îngropate sub pămînt odată cu rămășițele voastre ? Vă aud ei cîntîndu-vă litaniiile de regrete, visele neîmplinite, amărăciunile de dragoste, viețile voastre ratate, iluziile voastre pierdute ? Imn disperat care se pierde în vîntul de seară ? „Regrete eterne“ și „Timpul trece, amintirile rămîn“.

Îmi place să le vorbesc politicos acestor morți necunoscuți, toți frumoși, regăsiți, amestecați sub haina lor de pămînt. Cenușa lor, rădăcinile lor, unghiile lor și părul lor împletit cu humă, zdrențele lor devorate, osemintele lor încă pătate cu carne sau netede, spălate, lustruite de timpul subpămîntean, arhitecturile lor de os, bolți, noduri, caverne, platforme albite, catedrale măcinate, și chiar orbitele lor goale și chiar viermii lor nu mă înspăimîntă. Sînt acolo, și atît. Nu mă gîndesc cu oroare : și eu, și eu la fel, voi fi un corp distrus, ros ; nici poetic : nu voi mai fi un corp ci cenușă pentru a hrăni pămîntul și iarba stelată va crește peste fruntea mea ; nu, nu mă gîndesc la așa ceva. Ei sînt sub pămînt și eu deasupra pămîntului, ei sînt înlăunericul și eu lumina, ei dorm atunci cînd eu nu-mi găsesc somnul, și nu mai știu deloc ce anume au căutat și ce caut și eu de asemeni, sigură că nu voi afla mai mult decît ei. Ei sînt acolo, sub pașii mei și nu mă aud, craniul lor e gol ca o bășică dar lor nu le pasă. Dormiți, frumoși morți, noi veghem în vis și plîngem peste imagini.

O duceam deseori la cîmîtir. Aveam morții noștri de vizitat și nu așteptam ca florile să se vestejească. Și cum

morții noștri erau împrăștiați în mai multe cimitire ale Franței, nu-i puteam vizita pe toți. Mergeam la cel mai apropiat și-l însărcinam să transmită celorlalți o parte din gândurile noastre, câteva petale din florile noastre. În ultimul timp, aceste vizite constituiau o adevărată expediție, dar ea nu voia să renunțe la aceste plimbări, singurele pe care și le permitea și pentru care își rezerva toată energia.

Cînd ajungeam la ea, după ce garam mașina cît mai aproape de ușă, o găseam așteptîndu-mă dreaptă în fotoliul ei, fardată, pieptănată, cu pălăria mov pe cap. Pe gulerul negru se detașa colierul de perle fine. Își pusese inelele și la mîna brățara grea de aur pe care o agita cochet și o făcea să sune de măciulia bastonului ca să-mi dea de înțeles că se simțea foarte bine și că nu trebuia să fac vreo reflecție. Cinq de Molyneux parfuma încăperea iar pe genunchi avea batista cu care își ștergea o lacrimă închipuită înainte de a mi-o întinde ceremonios ca să i-o pun în buzunarul paltonului. Avea fața gravă și pudrată, ca o mască de tragedie antică. Mă simțeam complicea unui cult dar și o bocitoare tocmită pentru ceremonii. Ca să spun drept, eu aveam pe buze o poftă nervoasă să rîd, dar nu se punea problema să cad în ispită, i-ar fi displăcut foarte mult tocmai cînd ea se enerva pe Juliette, care, ajutînd-o să se îmbrace, se încurca în căptușeala mîneșilor sau nu trăgea destul de repede mînușa pe mîna ei dreaptă, punînd arătătorul în locul degetului mare. O ajutam să meargă pînă la ușă, ea se privea în oglindă cu minie, ridica sprînceana, ascunzînd bastonul la spate, disprețuind această femeie stîngace, înfășurată în mantoul ei, incapabilă de cea mai mică inițiativă.

O instalam cu mare greutate în mașină. Ea încerca să arunce în jurul ei o privire calmă și demnă, dar zgomotele

și agitația de afară o amețeau căci o vedeam crispându-și maxilarele și agățându-se de bastonul pe care-l ținea lângă piept întocmai cum sfintele din piatră din biserici strâng un crucifix la piept.

În drum se destindea, obișnuindu-se încetul cu încetul cu un orizont mișcător. Din când în când, ea să-și recapete forțele, închidea ochii în dosul mîinii înmănușate și apoi mă întreba de nenumărate ori dacă n-am uitat florile.

Aveam un permis special de la primărie ca să intrăm cu mașina în acest mare cimitir de periferie înconjurat de cele mai urite clădiri de beton, împestrițate cu rufe care se uscau la toate ferestrele. De fiecare dată cînd treceam portalul, ea deplîngea tristețea acestor locuri fără brazi, fără chiparoși, fără însuflețire. Ne opream în fața aleii dorite, pe care o recunoșteam după un mormînt alb, pe care se decolora în timp o carte de marmură deschisă pe cuvintele „Copilului nostru scump“ și dominată de un îngeraș făcîndu-și rugăciunea. O trăgeam, o împingeam printre morminte pînă la al nostru. Nu interesa cine era acolo, în clipa în care, înfiptă pe picioarele ei nesigure, asigurîndu-și un fals echilibru, ea lovea granitul cu capătul bastonului ca să le spună : „Morți ai vieții mele, sînteți acolo ?“

În timp ce eu aranjam florile, ea le vorbea cu voce scăzută. O lacrimă, mereu aceeași, se rostogolea din ochiul ei stîng și ea își scotea batista după ce-și agăța mai întii bastonul de nasturele de sub gulerul paltonului. Își punea la loc batista trăgîndu-și cu zgomot nasul, își lua bastonul și ciocănea din nou piatra. Era semnalul plecării.

Ea se urnea la brațul meu, lovea furioasă cu bastonul ghivecele cu crizanteme vestejite, ridica din umeri și se oprea. Atunci, eu trebuia s-o privesc, să-i iau mîinile

Într-ale mele și aveam voie să rîd. Obrazul ei se colora și ea izbucnea într-un rîs înfundat, scuturînd capul, spunînd : „Dar ia uite la noi !“ Apoi mergeam poticnindu-ne pînă la mașină și salutăm în drum toți morții de pe aleea principală. „Nu-i deloc serios, spunea ea, dar, la urma urmei, nu poți să plîngi tot timpul !“

Da, e o toamnă frumoasă în acest an. Un pic de vînt, doar cît să scuture capetele neregulate ale crizantemelor, dar nici un pic de ploaie. Cimitirele vesele mișună de oameni îmbrăcați în haine de sărbătoare, aglomerații groaznice blochează intrarea, soarele atrage familii întregi. Nu se îngroapă în ziua morților. Dealtfel, eu nu am de îngropat pe nimeni. Eu merg la spital s-o văd pe adormita mea.

Ea ține piept. Rezistă la toate tratamentele. L-am revăzut odată pe medicul șef, era supărat : „E surprinzător, mi-a spus, cu dozele pe care le primește, ar trebui să se trezească.“ „Ce vreți, i-am răspuns, ea nu vrea.“ Nu și-a putut ascunde o expresie de milă disprețuitoare la adresa mea și mi-a întors spatele. De atunci, mă evită.

A devenit un ritual ca, imediat ce sosesc la spital, s-o caut din ochi pe infirmiera șefă, o femeie încă tînără, blondă și delicată cu privirea albastră plină de blîndețe. Ea mă vede de departe, îmi zîmbește, clatină din cap și-mi spune întînzîndu-mi mîna : „Nimic, încă nimic.“

Aștept această clipă cu inima bătînd. Ce voi face în ziua în care îmi va spune, triumfătoare : „Veniți, s-a trezit !“ E cu siguranță plăcerea pe care ar dori să mi-o facă. Dar eu mă cutremur. Nu îndrăznesc să-i mărturisesc

acestei femei drăguțe frica mea că ea s-ar putea trezi. Frica mea ca să deschid ușa și ca ea să mă privească cu ochii ei îngălbeniți încărcăți de reproșuri. Frica mea de a o vedea reînviind ? E oare atât de nemărturisit încît fără să protestez, zi de zi, vin să mășor aceste culoare și să mă supun atotputerniciei spitalicești și nu mă răzvrătesc contra acestor eminenți salvatori ? Ce vor ei să salveze ? Nu-i problema lor. Inima bate, ascultați bătăile acestei inimi sănătoase, grozavă mașină, și credeți în puterea noastră. Și dacă eu vă spun că această inimă care bate, la fiecare pulsație trimite un val năvalnic de sînge să inunde creierul naufragiat și să-l înece încă un pic ? Ei ași, va mai rămîne măcar o celulă sănătoasă care să deschidă acest ochi închis cu încăpăținare și ca să vă demonstreze, incredibil, că medicina și-a îndeplinit misiunea. Nu, ea n-o să vă asculte și n-o să vă vadă în jurul ei cum o chinuiți. Ea n-o să mă vadă înfiptă pe marginea patului mîngîindu-i umerii goi, mîinile ei inerte pe care edemele se înmulțesc și nici înlocuind florile ofilite cu flori proaspete. Iată ce vor ei : ca ea să se topească încet, la foc mic, dar să se poată spune, după, cu o satisfacție consolatoare, că „s-a făcut tot ce era posibil“.

În cameră mă așteaptă un nou spectacol. Nu e prima dată că o hrănesc prin sondă, dar nu asistasem niciodată la „masa“ ei. Văd o infirmieră lîngă pat înconjurată de o sumedenie de fire, de tuburi, de recipiente de tot felul. Începînd de astăzi, ei au hotărît că instalația va fi fixă. „Pentru manipulare, e mai ușor“, îmi spune infirmiera care înarmată cu un castron cu fiertură și un bătător de lemn umple cu acest amestec dens o pîlnie măricică fixată pe un picior de oțel, la extremitatea căreia se găsește un tub care după cîteva boltiri se leagă la sonda care-i

pătrunde într-o nară. La fiecare lovitură a bătătorului fiertura se scurge pînă în stomac și se aude un zgomot moale, ca de cauciuc.

— Dar nu-i posibil, opriți !

Fără să se tulbure, ea îmi surîde.

— Puteți ieși, dacă nu suportați. Are o rație fixă.

Apoi, răzgîndindu-se, ridicînd din umeri și părăind să spună : în fond, mi-e indiferent, descurcați-vă cu bolnava dumneavoastră, ea varsă dintr-o mișcare restul fierturii în pîlnie, plină pînă sus, introduce bătătorul care se afundă moale și apoi pleacă.

Mă apropiu de pat. Respirația e zgomotoasă. Orbitale se adîncesc. Fruntea e umedă. Părul lipicios. Pielea e cenușie pe obraji. Și ei o îndoapă cu fiertură ! La piciorul patului, o linie bleu în zig-zag pe foaia de temperatură, lista drogurilor administrate se lungeste, citesc uree, citesc diabet, o privesc, pieptul urcă și coboară sub cearceaf. Oare cum faci că mai ești încă aici ? Deci ai un drum atît de lung de făcut ? Vezi oare cerul irizat, ce reviem îți cîntă acolo și, dacă te cheamă, de ce te împotrivești cu atîta forță ? Dacă revii, nu voi putea să te mai ajut, vei fi asemeni acelor plante acvatice care zac pe suprafața heleșteielor înverzite, sufocate de crengi, existență vegetală în putrefacție. Mă scutur, mă ciupesc, sînt nebună că-i spun toate astea, și dacă m-ar auzi ?

Mă aplec peste fața ei, îi ating ușor fruntea cu un sărut și fug ca o lașă. Mi s-a părut că zăresc în colțul ochiului tremurînd, acolo, sub gene, o lacrimă. Alerg pe culoar. Ochi-Albaștri mă oprește, cu un aer îngrijorat.

— Trebuie să vă spun ceva din partea doctorului. Dacă în două, trei zile nu apare nimic nou, va trebui să se ia o decizie.

— Ce, ce decizie, doar nu vreți s-o omoriți ?

— Ce spuneți ? Ce grozăvie, cred că sînteți obosită. Haide ! (Are într-adevăr ochi foarte frumoși.) Înțelegeți-mă : coma ei nu e profundă și totuși, în ciuda tratamentelor puternice, ea nu-și revine. Nu-i normal. Va trebui poate să ne gîndim la o mică intervenție.

— Ce ? Ar îndrăzni să...

— Calmați-vă. Înțeleg. (Îmi întinde brațul și mă însoțește la ascensor. E tare blîndă, îmi vorbește ca unei înapoiate.) Calmați-vă. N-o să fie mare lucru.

— Absolut nimic. Un simplu decupaj de craniu, ca „să vadă ce se petrece cu adevărat“. Da ? Nu există discuție, mă opun categoric. N-au dreptul să-i scormonească creierul. Ce vor să găsească ? Cheia enigmei ? Nu vreau.

Revăd pîlnia, mîncarea, și mă gîndesc, o secundă, că farmacia mea e plină de tranchilizante, de somnifere. Voi avea oare curaj ? Ochi-Albaștri mă prixește dezolată.

— În acest caz, nu cred că doctorul Z o va mai putea ține mult timp în pavilionul său.

— Înțeleg. Șantaj. Aici, se reanimă. Și dacă nu se poate reanima, se aruncă. Pardon, se transferă.

Nu-i aud răspunsul. Mă gîndesc că sînt foarte amabili că mă pun la curent cu intențiile lor dar că oricum ei nu vor ține seama de reticențele mele. În ziua internării m-au pus să semnez o hîrtie, așa cum se obișnuiește, stipulînd că „autorizez pe doctorul Z să procedeze la orice intervenție de urgență asupra persoanei pacientei încredințate serviciului său în caz de necesitate“ etc. Revăd fața adormită, părul fără luciu pe pernă și lacrima năzărită în colțul ochiului.

— Spuneți-mi ! Oare ea poate auzi ?

Trăsăturile ei se însufletează, simt că vrea să-mi ridice moralul :

— Sigur că da, e foarte posibil. Am văzut oameni în comă trezindu-se după săptămîni și povestindu-ne tot ce ne-au auzit spunînd. Nu pierdeți curajul !

Bine... Ascensorul nu vine. Am să cobor în fugă cele trei etaje. Încă cîteva zile și Ochi-Albaștri mă va prinde în brațe. Pe scară s-au răsturnat probabil cutii de gunol. Întilnesc pansamente murdare, vată îmbibată de sînge. Îmi vine să vomit.

TREI ZILE MAI TÎRZIU, NIMIC NU s-a schimbat. Plouă peste Paris, peste spital. Ultimele frunze sînt luate de vijelie. E noiembrie. E amiază. Sînt convocată de bărbos, o să mă vadă după vizită. Vrea să-mi vorbească. Fără îndoială despre hotărîrea ce va trebui luată.

Trec pe sub portal, merg pînă în fundul grădinilor stropite de ploaie și mă opresc sub ultimul platan. A venit ora, trebuie să sar printre băltoace pînă la ușa pavilionului și să urc în zgomotul cărucioarelor cu masa de prînz și a mirosurilor persistente de legume — jambon — piure — compot de fructe. Șirul de bluze albe și-a terminat vizita și acum discută în cerc la intrarea pe culoar. Bărbosul mă zărește, se desprinde de grup și vine în întîmpinarea mea cu mîna întinsă, amabil dar serios. Mă trage către încăperea de sticlă unde sînt centralizate dosarele, fișele, documentele pavilionului și care-i servește de birou. Vorbim.

— Vă rezum situația pînă astăzi — spune el. O hemoragie cerebrală în emisfera dreaptă a provocat paralizia părții stîngi a corpului și a atras coma. Această comă nu e profundă, encefalograma nu e dreaptă. Înțelegeți ?

— Înțeleg, dar aș vrea să vă vorbesc despre ea.

— Și totuși, coma durează de mai bine de trei săptămîni. În afara cîtorva mici incidente secundare, starea pacientei este deci staționară. În punctul în care sîntem, noi considerăm că, din punct de vedere terapeutic, am încercat tot ce e posibil ca s-o scoatem din comă. Nu putem rămîne aici, trebuie să încercăm altceva. Mă urmăriți ?

— Vă urmăresc, dar aș vrea să vă vorbesc despre ea.

— Ultimele examene au adus un element nou în măsură să ne facă să gîndim acum că hemoragia a fost provocată de altceva decît o simplă ruptură de vas. Medicul dumneavoastră de familie, cu care am luat contact, în mai multe rînduri a procedat la analize care revelau o viteză de sedimentare foarte crescută. Vă amintiți ?

— Îmi amintesc, dar lăsați-mă să vă vorbesc despre ea.

— Această viteză a crescut continuu în aceste trei săptămîni. Este deci foarte probabil ca formarea unei tumori să fie la originea acestui atac. Trebuie să vedem. Trebuie s-o operăm.

— Ascultați-mă. Dumneavoastră n-o cunoașteți, nu știți cum era ea înainte. Deja era într-o stare de diminuare avansată, înțelegeți ? Ce sperați să descoperiți ? Partea stîngă, partea dreaptă, totul e măcinat. Nu mai suportă. Dacă e, în comă înseamnă că nu mai voia să lupte. Dați-i pace.

Sînt jalnică, lamentabilă, cuvintele îmi scapă. Argumentele mele sînt vorbe în vînt. Deci nu pot s-o apăr ? Dealtfel el nici nu mă mai ascultă. Mi-am pierdut toată energia, învinsă de angrenajul cumplit în care am plasat-o și pe care nimic nu-l mai poate opri. El vede bine că cedez și sigur de dreptatea lui mă afundă și mai mult în disperarea mea.

— Am ținut să vă vorbesc. Puteam foarte bine să n-o fac. Ne-ați încredințat-o pe bolnava dumneavoastră ; da-

toria noastră e să facem totul ca s-o salvăm. Adică s-o aducem la o stare conștientă.

— Să recuperați ceea ce mai e recuperabil.

— Într-un fel.

— Și după ?

— E o întrebare prematură.

— În orice caz, rămîne sub îngrijirea dumneavoastră.

— Atîta timp cît putem face ceva pentru ea, da.

— Și după ?

Ridică din umeri și vrea să plece. Îl rețin.

— Considerați că e în stare să suporte operația ?

— Pe moment, da. Nu trebuie să întîrziem prea mult.

În patruzeci și opt de ore o vom pregăti pentru intervenție. Scuzați-mă, trebuie să plec.

Totul e cît se poate de logic. Acest om nu-i decît uman. Nu-mi rămîne decît să mă înclin. Asta-i.

Culoarele s-au golit. E pauză. Mă îndrept spre camera ei și pe măsură ce înaintez o rușine surdă mă cuprinde. Am acceptat. În fiecare zi o mai abandonez cîte puțin. O trimit la abator. Și pentru prima dată aş dori să deschid ușa și s-o văd cum mă privește, îmi surîde, îmi întinde mîna. Dar ea doarme, cu gura deschisă, sonda înfundată în nară, brațele legate de flacoane cu un lichid transparent care se scurge picătură cu picătură. Sub pat, un borcan în care ajunge sonda urinară. O mașină care inspiră, expiră și refuză să se oprească. Acest trup vor ei să-l opereze, acest craniu vor ei să-l deschidă. Ca pe un motor pe care-l demontezi ca să-i găsești pana.

Îi văd părul și mă gîndesc deodată că va trebui să i-l radă. Ah, nu, nu mai vreau. Ies repede pe culoar ca să-l caut pe bărbos, să-i spun că nu mai vreau, că le interzic să-i atingă măcar un fir de păr. Nu-i nimeni în afară de sora cu ochi albaștri care se apropie cu pași mici, cu

obrajii înbujorați ; abia a sfinșit masa, și-a băut probabil cafeaua și a fumat o țigară. O apuc în mers și o duc în cameră.

— Tocmai voiam să vă văd, spune ea. O trag la capul patului.

— Priviți-o, îi spun. A fost frumoasă.

— Cu siguranță. Mai arată încă bine, să știți.

— A fost frumoasă. Ochii ei erau verzi și părul argintiu. Îi era teamă să îmbătrânească și să devină urâtă. Priviți-o ! Dacă ar deschide ochii, n-aș îndrăzni să-i întind o oglindă. Peste două zile, o operează...

— Poate e mai bine așa ! (Ochii ei albaștri-viorii mă privesc adânc, mîna ei se așează peste mîna mea crispată pe bara metalică.) Înțelegeți, îmi spune, și o ceață îi învăluie privirea.

Înțeleg, are dreptate. O îmbrățișez pe furiș. Nu-i mirată. Îmi îmbrac haina. Ea scoate din buzunarul halatului un plic bej îndoit în patru.

— Îmi displace să vi le dau în acest ambalaj, sub această formă. În fine... ați văzut, degetele îi sînt foarte umflate. A fost nevoie să i se scoată inelele. Bineînțeles a trebuit să le taie. Iată-le.

Îmi întinde pachetelul pe care-l bag în poșetă. Îi mulțumesc și mă fac nevăzută.

Două inele frînte în podul palmei mele. Le învîrt, le încălzesc, mă rănesc dacă strîng palma peste ele. Două inele de aur care nu te-au părăsit niciodată. S-a rupt legătura care a făcut din viața ta ceea ce a fost. Pasiune. Legătură. Supunere. Unire. Binele, răul și restul.

Într-o cameră albă, mâini străine ți-au luat mîna ta inertă și caldă și cu o mișcare îndemînică au tăiat patruzeci de ani de căsătorie.

Revăd o altă cameră albă și rece, un alt somn, o mînă străină mi-a pus într-a mea un inel asemănător, aud o voce : „I l-am scos de pe deget, poate doriți să-l păstrați.“ Inelul îmi ardea palma. Cu o viteză amețitoare l-am repus pe degetul subțire, frînt al unei mîini de marmură care strîngea vidul.

Fiecare cu soarta lui. Voi n-ați avut nuntă de aur. Voi n-ați îmbătrînit împreună în dulcea legănare a unei tandreți regăsite. Voi nu v-ați odihnit niciodată unul lângă altul, niciodată unul în fața altuia în liniștea tainică a unei bătrîneți împărtășite. Oare se va opri el într-o zi ? se întreba ființa ta obosită. Pentru el, nu exista cuvîntul a îmbătrîni, era un accident care-i privea pe alții. A fost scutit să-și recunoască eroarea, a plecat fără să se vadă și tu ai rămas singură cu visul tău de tihnă sub palmieri. Te aud încă visînd la o viață obișnuită. Ai fi vrut să fii această bătrînă doamnă, senină, stînd la umbra teilor în fața casei și privindu-și nepoții jucîndu-se pe pajiște. Ai fi vrut să deschizi dulapurile învechite, să așezi între oearceafurile albe săculețe cu lavandă, să fierbi dulcețuri roșii în oale mari de aramă și duminica, după slujba la biserica satului, să urci aleile grădinii tale și să numeri trandafirii în floare, cu un pas domol, sprijinită de brațul unui om pe care anii l-ar fi potolit.

Dar tu nu vei cunoaște niciodată aceste plimbări plăcute în care vorbești de trecut cu lacrimi în ochi, smulgînd un fir de buruiană de ici de colo, în care te consolezi de suferințele vechi pentru că timpul s-a scurs, de bine de rău,

și mai ales pentru că sînt împreună, unul lîngă altul, să se încălzească la soarele de aprilie, să se plimbe printre salcîmi și să facă proiecte pentru această seară sau a doua zi dimineața. Tu nu vei cunoaște decît o tihnă singuratică și forțată, o stradă în mișcare sub balconul tău și în spatele geamului trei ghivece cu mușcate printre care sare o vrăbiuță gureșă.

Inelele sînt frînte, tu vei pleca cu mîinile goale. Iată-te cu fiecare zi din viața ta mai singură, cu fiecare zi din viața ta mai săracă.

N-AM SĂ PĂSTREZ NIMIC. N-AM SĂ fac un muzeu. N-am să umplu de dulapuri și n-am să îngrămădesc cutii de carton în poduri în care mucegăiesc amintiri. Am revenit în casa ei ; cu privirea sau cu mîna mîngîi obiectele care-mi vorbesc încă atît de viu de ea. Bastonul e rezemat de fotoliu, coșul de lucru e plin cu fire colorate, ghergheful e tot acolo fixat de brațul fotoliului. Pe spătar, dantela de care ea își rezema capul. Femeia stînd nu mă mai așteaptă, tabloul e depășit.

Juliette, cuprinsă de neliniște, se învîrte între acești pereți, se simte inutilă, nu mai suportă veșmintele în dulapuri, cutiile cu farduri în sala de baie, papucii lîngă pat, ochelarii. „Trebuie să facem ordine, îmi spune, să ne pregătim. De ce n-o aducem aici, e mai bine să moară în patul ei.“ Întocmai ca animalele care simt furtuna, ea nu poate sta locului și repetă : „De data asta, știi, de data asta, n-o să mai dureze mult.“ Ar vrea ca ea să moară acasă, să o îmbrace, s-o parfumeze, s-o gătească, s-o vegheze între două lumînări. Ar vrea o moarte frumoasă, nu morga spitalului. O las să vorbească, nu mai știu, nu mai vreau nimic. N-o mai văd, ea e prea departe, a fugit din cerul meu, somnambula nu mai umblă pe culmi. Afundată în desimea ramurilor, n-o mai aud cîntînd.

În încăpere e liniște. Cîteva raze de soare scot la iveală praful de pe capacul pianului. Cum putea ea oare să privească în fiecare zi acest pian pe care nu-l mai acorda și pe care nu-l deschidea niciodată, știind bine că n-ar îndrăzni să-i atingă clapele cu o singură mînă ? Deasupra, agățați pe perete în ramele lor, morții ei mă privesc cu seriozitate. Mi-i imaginez așezați toți în rînd pe un nor, așteptînd călătoria. Această idee prostească mă face să surid. O revăd pe doamna lui Kienholz stînd și, în spațele ei, dominînd așteptarea-i eternă, imaginea eroului ei. La toate văduvele care îmbătrînesc, regăsești, la loc de seamă, imaginile celor care au plecat înaintea lor.

Uneori au mustăți. Le întîlnești portretele deasupra pianelor între două porțelanuri chinezești sau pe dantela noptierei. De cele mai multe ori sînt reprezentați în puterea vîrstei, cu bărbia mîndră scoasă în evidență de un guler alb sau de o cravată neagră. Și deseori un lanț de ceas din aur subliniază distincția ținutei lor. Cu privirea sigură, dominatoare, colorată doar rareori de melancolie, ei contemplă cu seriozitate și în zadar din adîncul neantului cartonat lumea pe care au părăsit-o într-o zi oarecare, în suferință sau fără să-și dea seama, cu regret sau cu seninătate, conștienți în orice caz că și-au îndeplinit misiunea, datoria sau destinul lor, în fine că au trăit. Sînt plînși, sînt aniversați, sînt presărați cu flori, mai sînt iubiți, scumpii dispăruți, nu sînt uitați, ei însoțesc cu privirea lor liniștită viața plicticoasă a văduvelor lor. Le-au făcut deseori să-i aștepte, să se frămînte, să plîngă sau să sufere, rareori să rîdă, uneori au făcut războiul, s-au ocupat de afaceri, au făcut copii dar și infidelități. Nu li se poartă pică, sînt venerați, uneori sînt iubiți mai mult după moarte decît în viață, scumpii dispăruți, imaginea lor se șterge pe măsură ce vederea văduvelor slăbește și pe măsură ce zilele lor se scurg. Sînt

regiuni, se aseamănă, au în comun acest privilegiu de a fi plecat primii. Moartea care netezește amintirile le-a dat această patină de preț în inimile văduvelor care se întinde ca un văl protector peste toate edificiile pe care le-a plâzmuit memoria lor.

Sînt zece ani de cînd e văduvă. A devenit prin surprindere atunci cînd, bolnavă deja, ne făcea să tremurăm în fiecare zi pentru viața ei. Dar el a fost cel care a plecat primul, pe neașteptate, el, invulnerabilul, croul, omul vieții sale.

Cînd a murit el, îmi amintesc, era în ianuarie, Parisul era acoperit de zăpadă. A doua zi de Crăciun îl dusesem în clinica de pe B-dul Arago, la doi pași de Leul din Belfort. Suferințele îl făceau arțăgos, nu mai suporta privirea ei disperată pe care i-o trimitea din colțul salonului, din cel mai îndepărtat colț în care ea se retrăsese, ghemuită în fotoliul ei ca să-i lase lui loc să meargă în lung și în lat, chircit, fumînd țigară după țigară. Nu mai suporta întrebările ei : „ți-e mai bine ?“, „nu te mai doare așa tare ?“, nici sfaturile rostite cu o voce îngrijorată : „ar trebui să te culci, ar trebui să fumezi mai puțin“. Și mai puțin îi suporta lacrimile. Abia dacă i-a spus la revedere. Îl mai văd încă trîntind ușa în spatele lui, apoi mergînd pe trotuar cu capul gol, înfrigurat, cu paltonul pe umeri, refuzînd brațul meu, furios că am chemat ambulanța, apoi așezîndu-se cu o strîmbătură de durere lângă șofer. Fără o privire către fereastra unde ea își lipise fruntea și-și agita o mîină timidă.

Clinica albă sub zăpadă, camera albă. Seringi și dezinfectanți, operație, durere și în curînd morfină. Tăcere deplină, nici un cuvînt. Și eu, în ziua Anului nou, împie-

trită la capul patului, ascunzînd buchetul meu de mahonie la spate, urînd la mulți ani unui cadavru.

Ea nu l-a văzut căzînd în ultimul somn. Nu l-a mai revăzut. Era prea frig. I s-a interzis să iasă din casă. A rămas în fotoliul ei în timp ce-l duceam pe meleagurile lui în pămîntul înghețat. Ea n-a știut niciodată că sub iarba înghețată și vîntul rece de nord, pămîntul era atît de tare că nu se puteau îngropa morții. Morgile erau pline. A trebuit să așteptăm dezghețul într-un colț ascuns al bisericuții satului înainte de a-l depune în mormînt. Afară, în fața ușii și în jurul altarului, florile coroanelor se sfărîmau ca sticla.

Ce ciudat i-a acceptat moartea. El o părăsise atît de des, încît ea părea s-o înțeleagă ca pe o nouă plecare. N-am văzut-o plîngînd prea des. A purtat doliu cu eleganță, fără să-și schimbe obiceiurile, pentru că de mult timp se îmbrăca în mov și violet.

Au urmat cîteva luni de adevărată euforie. Atinsă de o nebunie parcă a ordinei, ea recitea scrisorile, le tria, nu păstra decît ce era mai interesant arzînd restul fără măcar să clipească, sau în picioare în mijlocul apartamentului, sprijinită în baston, dădea ordine Juliettei ca să mute o mobilă, să scoată un tablou de pe perete, cer-tînd-o dacă se mișca prea încet. Ea era acum căpitanul vaporului, nici un bărbat nu o va mai face să tacă, nici să plîngă și nici să tinjească. Își aduna forțele. Va avea timp oare să-și trăiască văduvia în liniște ?

Pentru că se mai putea întrucîtva mișca, în vara aceea am plecat într-un mic pelerinaj în locurile de baștină prin Alsacia. Mi-a arătat casa în care s-a născut, liceul sub

iederă, mormîntul mamei ei, primăria unde ea a spus „da“, apoi biserica. Îmi povestea copilăria ei, tinerețea, voia să reînnoade firul aceluia trecut ca și cum noua ei singurătate de văduvă ar fi eliberat în ea o ființă nostalgică pe care o viață trăită pentru un om și numai în funcție de el ar fi îngropat-o în adîncul memoriei.

În drumul de întoarcere, am făcut un ocol prin alte meleaguri, acelea în care dormea el sub pămînt și i-am spus cîteva cuvinte îmbrăcate în flori. Era foarte calmă și visătoare în fața acestui mormînt monumental care nu-i plăcea, gîndind fără îndoială cu melancolie că într-o zi se va culca alături de el și că acest lucru nu va schimba absolut nimic.

Ce rămînea din povestea ei de dragoste ? În timp ce cu un aer dezamăgit lovea încet marmura cu vîrfurile bastonului, eu nu simțeam nimic în ea care să-mi poată da un răspuns în afara acestui surîs enigmatic lăsat să se aștearnă peste literele aurite proaspăt scrise, atunci cînd i-a spus la plecare : „Adio, nefericitul meu drag“. Nîci odată, în viață, ea n-ar fi îndrăznit să-l compătimească. Mort, nu se mai temea de el. Și-i ierta totul.

Se va întoarce acasă și nu se va mai mișca. Se va instala într-o singurătate de la care dorea doar să ia o viteză lentă de croazieră, în ape liniștite, dacă e posibil. Se va ocupa de ea însăși în măsura forțelor ei, veghind ca fața să nu-i devină dușmanul bătrîneții ei amenințată de paralizie. Și se va ruga cerului s-o scutească de umilințele unei infirmități și mai mari.

Era prea tîrziu ca să caute să înțeleagă, să analizeze „de ce“-urile singurătăților succesive care i-au deformat exigențele, au îngrădit libertatea ei de femeie, într-un cuvînt să se întoarcă înapoi. Va reveni în casa ei plină de mobile, ca și în memoria ei încărcată de tristeți, va

așeza deasupra pianului portretul scumpului dispărut și va schimba în fiecare săptămână buchetul de garoafe roșii de alături, florile pe care el i le oferea la fiecare aniversare a căsătoriei. Se va așeza în fotoliu ca pe ultima piatră a unui drum și va face trierea amintirilor ca să păstreze cîteva ex-voto, cîteva plăci comemorative și apoi va aștepta în cimitirul ei pînă se va așterne marea tăcere.

S-AU SCURS TREI ZILE. APOI

patru, cinci și nu le mai țin socoteala. Ochi-Albaștri a plecat în concediu. „Pentru mult timp ?“ am întrebat-o. „Nu, am să vă mai văd“, dar n-a vrut să-mi spună nimic în plus și s-a eschivat, lovind pardoseala cu tocurile ei înalte, și trimițându-mi de departe un surâs tandru, e adevărat, dar distant. Mi-e ciudă pe ea că m-a părăsit. N-am îndrăznit să-i spun că-mi va lipsi.

M-a abandonat unci echipe de infirmiere noi, care ridică din umeri atunci când le pun întrebări, fără răutate, parcă vrînd să-mi spună : dacă dumneavoastră credeți că ne țin la curent ! Noi, executăm, ne mișcăm pe culoare, alergăm la chemările soneriilor, deschidem sau închidem ușile, facem toaleta, dăm picături, punem termometrul, plecăm și, cînd revenim, un alt cap pe pernă ne întîmpină, nu putem să ne ocupăm de soarta oamenilor, n-avem timp, ce vreți ?

Ce-or fi așteptînd ? Nu eu i-am căutat, ei sînt aceia care au vorbit de operație. De atunci, nimic nou în camera albă. Nimeni nu-mi explică. Internul se ascunde, bărbosul e invizibil. Parcă m-ar evita. Oare ce surpriză îmi pregătesc ? Trec de două ori, de trei ori pe zi ca să-i pîndesc, să le dejoc șiretlicurile. Dar mereu același lucru, totul pare să se desfășoare într-o vastă și perfectă mișcare de

ceasornic spitalicesc. E rutina care se instalează și se învîrte cu mersul ei lent dantelat, trasînd un cerc din care eu nu mai ies, cerc de pereți albi, eter, formol, cerc al cărui centru e o inimă care bate, continuă să bată și către care pașii mei înseriși în mișcare mă poartă întruna.

Zilele, anonime, s-au scurs, luînd cu ele toamna și o tristețe a cărei culoare n-o mai știu. Sînt oare tristă, abătută, descurajată, zdrobită sau obișnuită, transportată, obosită, sînt oare tristă, abătută... Nu știu, eu merg și adaug o nouă zi la ziua care se sfîrșește și așa mai departe. Eu pășesc ca în vis în realitatea celorlalți ca și cum nimic din mine n-ar mai putea comunica cu cei vii, nici împărți cu ei mișcările, riturile, obiceiurile. Îi văd alergînd pe străzi, intrînd în magazine, ieșind cu brațele încărcate de pachete, urcînd în mașină, plimbîndu-se la braț pe trotuare, oprindu-se, vorbindu-și, plecînd din nou. Îi văd agitîndu-se în mod conștiincios, trăind cu bună credință existența lor de trecători, de pietoni, de furnici. Și eu înaintez printre ei, îmi amestec pașii și graba în praful lor și totuși nu mă văd alergînd, mergînd în lungul trotuarelor sau intrînd într-un magazin, eu nu mai sînt.

Adormită, zbor peste oraș și nu mă trezesc decît sub portal la intrarea în cercul de pereți, de eter și formol care se închide la loc în spatele meu. Și astfel calendarul meu se ivește și se desfășoară asemenea unei banderole între portal și clădirea din fundul grădinii. Citesc ora, starea vremii, știu pe dinafară ziua, luna, anul în care mă mișc. Astăzi, sîmbătă, vor fi în curînd cinci săptămîni, cinci săptămîni de comă, de absență, de călătorie, de somn, e un drum lung și totuși atît de scurt într-o viață, atît de puțin.

Astăzi ceva s-a schimbat în timp ce umblam prin oraș, o simt, ceva s-a aprins în creierul meu atunci cînd

traversam orbește cartierele, dar iată că acum, văd, înscris cu litere luminoase, clipind printre ramurile goale ale platanilor : Crăciunul, Crăciunul se apropie și în această dimineață străzile arborau primele ghirlande, primii brazi împodobiți și primele globuri legănate de vîntul de decembrie. Oare de ce-or fi vrînd să sărbătorească totul ? Abia termini cu crizantemele și te împiedici de brazi, de mahonie, de visc. Ce manie, ce spaimă îi face să se agațe de date, de sărbători, de aniversări ? Și să le împodobească cu funde, să le coloreze, să le gătească cu ghirlande ? Aș vrea ca Crăciunul să mai aștepte și să nu vină să ne tulbure rutina, să nu ne asalteze cu cortegiul lui de cadouri, ciocolată, jucării, rîsete vesele.

Îi plăcea Crăciunul, se bucura cu săptămîni înainte, era sărbătoarea ei, ritualul ei, nostalgia ei pentru Alsacia și pădurile de brazi. Înainte, e mult timp de atunci, luna decembrie o trăiam în așteptare și excitație : hîrtiile mototolite îndărătul unei uși pe care n-aveam voie s-o deschidem, mirosul de lumînări, de patiserie, lămîi, prăjituri rumene închise în cutii de fier ascunse sub lenjerie pe ultimul raft al unui dulap, funde, panglici înguste sau sforicele răspîndite pe covor, în fiecare zi un miros, un zgomot (clopoțelul agitîndu-se în fundul apartamentului, *Stille Nacht* în surdină pe electrofon), o urmă a sărbătorii care se pregătea, ne făcea să tresărim de emoție pînă în seara strălucitoare cînd toate secretele erau dezvăluite. Mai tîrziu, imobilitatea ei n-a împiedicat-o niciodată să-și aibă tainele ei. Intram în salon și o vedeam ascunzînd ostentativ, pentru plăcerea ei, un lucru de mîină în coșuleț, sub învelitoare. Cosea, broda o mulțime de șervețele, batiste, pe care, cu ajutorul Juliettei, le ambala în hîrtii multicolore. O bună parte a acestor ierni mohorîte se distra cu aceste pregătiri. În 24 decembrie, îi aduceam un brad, coboram de pe bufetul alsacian cutii vechi în care

păstra, încă din copilărie, globuri, unele din ele cojite, transparente, îngeri de vată aproape fără formă, obiecte mici din lemn pictat *made in Germany* și eu împodobeam arborele, desuetă raclă cu moaște, urmărind instrucțiunile pe care mi le dădea cu vârful bastonului, foarte serioasă, închizînd un ochi sau aplecînd capul ca să poată judeca mai bine efectul.

Astăzi e sîmbătă, începe luna decembrie, e plăcut afară. Cum aş vrea ca acest Crăciun să uite să apară la orizont în acest sfîrșit de an fără bucurii. Mă imaginez urcînd în ascensor, cu brăduțul meu în brațe oprindu-mă pe palier în sunetele vehemente ale televizorului și mergînd de-a lungul culoarului pînă la camera ei, sub privirile curioase ale bolnavilor. Crăciun la spital ! Nu, nu voi putea.

Sosind la etajul meu, mă gîndesc că poate Ochi-Albaștri s-a întors, mă simt pierdută și am nevoie de prezența ei. Merg orbește și deodată mă simt înșfăcată la intrarea pe culoar de internul îmbrăcat într-un lung halat alb. De ce mă prinde de braț, de ce atîta grabă, ce se întîmplă ?

— Vă însoțesc, îmi spune, veniți să vedeți, e mai bine.

Mă opresc, încremenită, picioarele parcă-mi sînt de plumb. Ce spune ?

— Da, e mai bine, veniți să vedeți. De azi dimineată, o ameliorare netă.

Ce voi găsi, ce i-au făcut și ce-mi va arăta oare ?

— Vedeți că nu trebuie să disperați. Vi s-a spus doar că nu era profundă coma.

E încîntat. Eu sînt de gheață. Străzile gătite de Crăciun îmi defilează prin fața ochilor, ajungem în camera inundată de lumină. Două forme albe sînt aplecate deasupra patului. Aud vocile lor blînde, vorbind rar, ca unui copil sau unui idiot. „Deci, ne simțim mai bine doamnă, o să ne trezim, nu ? Sigur că da, o să-ne trezim.“ Unde-i Ochi-

Albaștri, de ce nu-i aici ? Mă apropii, clătinându-mă. Sint două infirmiere, nu le cunosc, care se prostesc în jurul acestui sărman corp pe care-l văd ridicându-se și căzînd într-o respirație gîfuitoare și aspră.

— Credeți că e mai bine ?

— Sigur, priviți, ascultați !

Foarte sigur de el, internul îndepărtează infirmierele care rămîn la capul patului și mă privesc cu curiozitate. Va face demonstrația lui, aștept cu dezgust ca prestidigitatorul să-și scoată bagheta magică și ce să facă ? s-o trezească pe hipnotizată ? Îi dă o palmă, o trage de păr, îi ciupește brațul, umărul : „Doamnă, mă auziți, doamnă ?“

Aud un geamăt surd care iese cu greu din orificiul acoperit cu tifon. Privesc fața brăzdată de sudoare, pomeții pe care se desenează două rotunduri roșii, ca niște urme vechi de fard și pleoapele, da, pleoapele se ridică cu cîțiva milimetri și se imobilizează într-un nou geamăt, profund, lung, insuportabil. El vrea să-și reîn-ceapă numărul, dar eu îi prind mîna și-mi înfig unghiile în ea. El se desprinde, furios, buimăcit, și-mi aruncă o privire ucigătoare.

— Aș vrea să știu ce vreți.

— Cărați-vă !

Gata să-mi răspundă, renunță, ridică din umeri, disprețuitor, mă ia drept o dezechilibrată și părăsește camera cu pași mari, urmat de infirmiere.

Mă prăbușesc pe scaunul de lîngă pat. Pun capul pe mîna umflată acolo unde inelele au lăsat amprenta lor în carnea pămîntie.

Pielea e caldă, tu ești vie, tu exiști sub învelișul tău, mă vezi, mă auzi ? E oare posibil ? Noi nu cunoaștem adîncimea lacurilor în care adorm somnambulii. Te-ai hotărît să ieși din vis și să plutești la suprafața unei ape la care

eu nu reușesc să disting verdele argilos de ochii tăi zăriți adineciori ? Unde-i transparența ta ? Și sprinteneala ta ? De ce, pentru cine vrei să revii ? Îți vorbesc din vârful buzelor, nu te mai chem, te prefer adormită, nu înțelegi oare ? Nu mai am viață ca să-ți ofer întocmai ca irisului din grădină. Nu reveni, nu face ocolișuri, lasă-te legănată printre nuferi, uită-ne, atâtea vase sînt deja înecate în memoria ta, rămîne atît de puțin de salvat din naufragiu. Ascultă vocile sirenelor tale și urmează-le fără regrete. Între acești pereți ei nu-ți vor putea oferi muzică și recviemuri, ci șocuri, zgomote, sunete care-ți vor face rău. Pleacă, draga mea, îți protejez fuga, nu mai e vremea, aici, să trăiești.

Sînt o mîină pe umărul meu. Mă întorc. Ochi-Albaștri îmi surîde. Îi apuc mîna fină și abia mă abțin să nu i-o sărut. E aici. E bine. E foarte bine. Nu mai sînt singură.

— Bună ziua, îmi spune. Îi vorbiți ?

— Da. Îi ceream să plece.

— Știți (ca ezită), poate să vă audă.

— Nu vă cred. Găsiți, și dumneavoastră, că e mai bine ?

— E mai aproape. Sensibilitatea ei e mai mare.

— Geme ca să spună că suferă, atît. Frumos progres obținut de medicină după cinci săptămîni de comă. Bravo !

Ochi-Albaștri oftează. Tot în picioare în spatele meu cu o mîină pe umăr, cu cealaltă îmi dă la o parte o meșă de păr, perdea la adăpostul căreia mă ascund, adesea. Vocea ei e surdă.

— Priviți ochii ei. Rămîn întredeschși. Sînt mai puțin sticloși.

Privesc. Pleoapele înlăcrimate abia se deschid peste doi semi-iriși de un verde tulbure.

— Ceea ce văd nu sînt ochii ei. Sînt ochii unei semi-moarte pe care vor cu orice preț s-o reînvie.

— Nu puteți să ne reproșați...

Blîndețea ei deodată mă enervează. Mă scutur. Ea se îndepărtează, se reazimă de perete și mă privește cu tristețe.

— Nu vă reproșez nimic, dumneavoastră, dar încetați să mă consolați cu fraze învățate parcă pe dinafară. Sînteți singura persoană de aici căreia îi pot vorbi și care pare să mă asculte. Singura căreia îndrăznesc să-i spun că m-am săturat de tot cercul ăsta și că nu doresc decît un lucru pentru ea : moartea.

— Tăceți ! Nu strigați. Ea vă poate auzi.

— Să m-audă !

Fața ei rămîne nemișcată. Pîndesc o lacrimă, un semn care m-ar face să mor de rușine, dar nu. Totul e calm. O muscă se lovește de geam, oare cum a rezistat în atmosfera îmbîcsită de dezinfectant ? În depărtare, vuietul înăbușit al mașinilor. (E mai bine ! Sînt nebuni !)

Mă ridic ca să plec. Ochi-Albaștri mă privește cum îmi pun haina.

— Reveniți după amiază. E mai bine. Doctorul Z va fi aici.

— Bine, am să revin. Dacă totul merge bine, așezați-o într-un fotoliu rulant și veniți să mă așteptați la ușa ascensorului, îmi veți face o surpriză.

Ochi-Albaștri, dezolată, îmi întinde mîna pe care nu i-o ating.

LA ORA TREI, SÎNT DIN NOU LA spital. Bărbosul mă culege chiar pe culoar. Își freacă mâinile, pare foarte satisfăcut.

— Vi s-a spus că e mai bine ? Dacă evoluția se desfășoară favorabil, în câteva zile va putea părăsi secția noastră.

— Alergînd... Ca să meargă unde ?

— Va trebui să vă gîndiți să-i găsiți un pat în secția de medicină generală. Aici va fi mai dificil. Într-o clinică particulară, poate. Dar mai bine ar fi s-o luați acasă.

— Cum ? ! În ce stare credeți că mi-o veți înapoia ?

— Nu există miracole. O să zacă. În stare de demență, bineînțeles, dar în ce ne privește, s-a terminat.

— În concluzie, mă lăsați să aleg între infern și azil.

— Ei haideți, nu exagerați.

— Și găsiți că este „reanimată“ ?

— Se va întîmpla și asta. Haideți, curaj. Cereți sfaturi. Ce-a fost mai greu a trecut. Pe curînd.

Ochi-Albaștri a asistat la sfîrșitul conversației. Mă privește. O văd că printr-un văl.

— Spuneți-mi că visez.

— Nu fiți supărată. Ei sînt foarte optimiști. Dar nu poate fi transportată, momentan. N-ar trebui să v-o spun, o păstrați pentru dumneavoastră.

— Vor să se debaraseze de ea cît mai repede.

— Nu-i întotdeauna ușor...

— Știu, știu... (Cîteva secunde, foarte lungi, un minut, două poate trec, privirile noastre se încrucișează, se ocolesc, se caută, se întorc. Suspine, ezitări, ce să facem, ce să mai spunem ? Să rămînem, să plecăm, să rîdem, să plîngem ? Îi ofer o țigară.)

— Știți bine că fumatul e interzis, aici.

— E adevărat... El a spus „în stare de demență“. E un termen folosit des, la dumneavoastră ?

— Nu vă lăsați impresionată de cuvinte. Se vorbește de „demență precocă“ sau de „demență senilă“...

— În cazul ei, ce înseamnă ? Că e... nebună ?

— Nu, nu. (Ezită, privește în jos, îmi surîde.) Acest cuvînt desemnează decăderea progresivă a anumitor activități psihice și...

— Altfel spus, ea poate regăsi o oarecare sănătate. Dar judecată, niciodată.

— Da, nu... în fine, nu se poate ști. Totul depinde de rezistența ei fizică. Are o inimă bună. Poate să mai dureze cîteva zile, cîteva săptămîni. Sau luni. Nu se știe (lăsă capul în jos). Tatăl meu a rezistat așa doi ani. A fost foarte greu, dar „ce puteam“ face ?

— Tatăl dumneavoastră ? Înțeleg... V-a vorbit ? V-a recunoscut ?

— Nu, niciodată. Într-o dimineată, l-am găsit mort.

— O plantă în putreziciune, dar o plantă care va geme, va suferi și nu va înțelege de ce. Sînt nebuni.

Ochi-Albaștri îmi surîde cu ochii ei viorii.

— Nu vreți s-o vedeți ?

— Nu, nu vreau s-o mai văd. Mi-e frică.

SĂ NU MAI VORBESC, SĂ NU MAI scriu, să nu mai gîndesc. Cuvintele, solzi inutili, alunecă pe trupul meu și cad în urma pașilor mei întocmai ca picăturile de gheață răsunînd în fundul unei pivnițe. Cineva luptă împotriva unei obscurități de metal, avansează în lungul unui culoar de marmură, coboară în fugă treptele, abia atingîndu-le, ale unei scări turnante fără sfîrșit, cineva plînge la împlinire și lasă să-i scape cuvinte fără noimă care sar din treaptă în treaptă și se pierd în colțurile întunecate ale palierelor. Eram eu.

Aș vrea să mă opresc. Nu pot. Și atunci alerg în virtutea inerției. Istoria continuă. La la la. Răsună în capul meu. Nu o simfonie, nu o operă. Cîteva note vesele, începutul aceluia vals de Chopin pe care-l cînta uneori seara. Imposibil să-mi amintesc numele acestui vals. La la la. Dar nu, asta nu vă spune nimic. Ar trebui să-l ascultați.

La la la. Încă o amintire peste care cad coborînd treptele. N-am să ajung deci niciodată la sfîrșitul poveștii. Valsul lui Chopin îmi umblă prin cap. La la la. Revenea seara obosită. Făcea cîțiva pași prin apartament, cu ceașca de cafea în mînă și port-țigaretul între buze, părăind să alunece, suplă și fredonînd, în ciuda micimii încăperii, pe podeaua unei scene de teatru. Se așeza, înălța capacul pianului după ce ștergea mai întîi praful cu mîineca, așeza

ceaşca de cafea pe colţul de lemn de la capătul clapelor şi, închizînd un ochi ca să evite fumul de ţigară, ataca valsul, la la la. La început ezita, apoi îl interpreta uşor, cadenţat, acompaniind melodia de un susur slab al vocii ei surde, murmur la urechea ei al unui secret pe care nu voia să-l împartă cu nimeni. Rămîneam agăţată de degetele ei, sub încîntarea unei clipe de pace deplină. Ea se oprea. Mai cîntă, te rog. Dar ea dădea negativ din cap, obosită, cu ochii închişi, îşi lua ceaşca cu cafeaua rece, închidea capacul şi se ridica, pierdută-n depărtări.

(Nu pot să mai aud o sonată, un vals avîntat sau o nocturnă, fără să-mi apară fantoma ei, notele perfect executate, rătăcite în noaptea caselor goale, fragmente suspendate pe marginea unei tristeţi, două acorduri pentru un suspin, trei măsuri pentru un regret. Şi un capac care se închidea.)

Pe palier un pian mă aşteaptă, două pian, zece pian. Scara pe care alerg la nesfîrşit e o claviatură uriaşă, fiecare treaptă e o clapă pe care o calc cu pasul meu. Alerg pe un vals, la la la, care nu vrea să înceteze şi mă duce tot mai departe în întîmpinarea ei. Vei reveni oare, micuţă umbră, vei urca tu din ceţurile tale pînă la mine ca să-mi cînti din nou valsul ?

AȘ VREA SĂ FIU LĂSATĂ SĂ DORM.

Să dorm adînc, fără vise. Dar cum închid ochii, imaginile mă asaltează. Somnambulă la rîndul meu, alerg la marginea nopții ca să încerc să le uit dar ele mă urmăresc mereu.

Cobor strada pavată a unui sat. E ora matinală la care gospodinele își fac piața, merg pe trotuare, se opresc la galantare, cu coșurile pe braț, se întorc la trecerea mea. Eu împing în fața mea un fotoliu de infirmă cu roți înalte, cu spițe asemănătoare primelor biciclete din secolul trecut. Fotoliul se zdruncină pe pavaj scuturîndu-și pasagera care nu se plînge. Cu mîinile în mănuși din piele albă se cramponează de brațele fotoliului și murmură doar „mai încet, mai încet“. Dar eu n-o aud. În apropiere latră un cîine. Am senzația că merg de multă vreme, aș vrea să sfîrșesc acest voiaj bizar dar nu mai recunosc strada, nu mai găsesc poarta casei în care trebuia să intru. De altfel, nici nu știu unde merg. Dar merg, împingînd infirma mea sub privirile mulțimii tot mai dense pe care o simt ostilă fără să înțeleg de ce. Ostilă ei, ostilă mie, sau cuplului nefericit și supărător pe care-l formăm.

Cîinele latră continuu. Nu văd fața femeii care stă în fotoliu. Nu se întoarce niciodată. Strada se îngustează și deodată e blocată de un șantier. Niște oameni sapă tranșee, înarmați cu lopeți, alții sparg trotuarele cu lovituri de tîrnăcop. Nu mai putem înainta. Cîinele latră tot mai tare. În spatele nostru simț mulțimea imobilizată, care așteaptă. Oamenii șantierului se opresc din lucru ca să ne privească. Sprijiniți în uneltele lor, unii rînjesc. Văd pe unul care aprinde o țigară. Un altul se apleacă, culege o piatră și o aruncă în noi. „Or să ne ucidă“, spune infirma cu o voce calmă. Toți își lasă lopețile, cazmalele, se apleacă, culeg pietre și aruncă cu ele în noi. Ea se întoarce spre mine în tăcere, fața ei e plină de sînge. Scot un strigăt și o iau la goană pe strada dintr-odată pustie.

În secolul trecut, în orașe, agonia muribunzilor era protejată de zgomot. În fața porților, erau răspîndite pe stradă paie pînă ca roțile trăsurilor, ale diligențelor, să nu facă zgomot pe pavaj. Trecătorii făceau liniște cînd călcau paiele și ridicau capul către fereastra cu perdelele trase prin care filtra o lumină slabă. Ei știau că acolo sus cineva dormea, veghea sau era pe moarte.

Astăzi, nu se mai știe nimic.

Unde-i frica mea ? ? În moarte ? Dar cu vă cunosc, cu profilele voastre descărnate, cu obrajii trași sub cenușă, cu orbitele adînci, și cu surîsurile enigmatice. Vă cunosc, zăcînd posaci, cu părul spălăcit, greu ca pămîntul, cu degetele voastre sfărîmicioase. N-am văzut niciodată o femeie moartă. Dar ea nu va fi altfel decît voi. Micuță, îngustă

sub cearceaful alb, va strînge maxilarele, îndirjită, misterioasă. Urîtă, eu o voi vedea încă frumoasă și-i voi atinge miinile de gheață. De asta nu mi-e frică.

Frica mea, insinuantă și lamentabilă, stă în această relicvă de viață pe care ei vor să mi-o facă cadou, un cadou inestimabil ca și victoria lor. Sînt oare lașă eu și ei merituoși ? Eu, pentru că tremur în fața putreziciunii vii, ei pentru că reînvîie un cadavru ? Nimeni nu se ocupă de ea, de dorința ei de a trăi sau de a muri. Haide, spun ei, cine vorbește de dorință ? E vorba de voință. Priviți mai degrabă latura instinctului, acest încîntător instinct care însuflețește creația. Dacă nu moare, înseamnă că vrea să trăiască. S-o lăsăm, deci „s-o facem“ să trăiască. Și eu trebuie să le mulțumesc.

Din spate, văd o fetiță cu bucele ce-i ajung la talie strînse într-o panglică de catifea bleu. Înfășurată într-un halat, se reazimă de tocul unei uși deschise spre noaptea de decembrie. Cu o mîină își ține păpușa de cîrpe care ajunge pînă jos, cu cealaltă agită o batistă în direcția unei trăsuri pe care noaptea o înghite cu repeziciune.

De la un mal la altul în barca de umbră, din vîrfurile acoperișurilor la crestele pădurilor pentru rătăcitori nocturni sau de la spaima adîncă la somnul în brațele regelui odihnei veșnice, există această trecere misterioasă și de temut despre care se știe doar atît : fiecare o va face singur.

Trează, am trăit un vis : credeam că o însoțesc în cursa ei lentă către celălalt versant, credeam că dau mîna unei

femei în pericol pentru ca să nu cadă în drum și ca să poată atinge fără teamă coasta ultimei ei coline. Iluzii. Credeam că sînt cu ea dar ea îmi scapă. De la un capăt la altul al orizontului meu o văd trecînd, neputincioasă să-i conturez urma.

Păstrătoare a amintirilor ei, credeam că mă pot substitui creierului ei scufundat în ape tulburi și că-l pot repopula cu imagini mișcătoare, vii. Dar eu nu sînt decît martora unei agonii ce se închide asupra-și. Nu mai știu nimic despre ea. Doar absența adîncită de doi ochi fără privire, doar încăpățînarea unei inimi să bată fără încetare.

Trecătoare, tu m-ai abandonat într-o casă cu obloanele închise, cu pereți tapetați cu catifea cărămizie, în care pendule vechi, așezate pe șemineuri de marmură, bat secunde și măsoară timpul fără ca o mîină vizibilă să le întoarcă.

Somnambula e îmbrăcată într-o rochie lungă, albă, vaporeasă, umflată de vînt, părul despletit îi mîngîie mijlocul, picioarele ei invizibile se așează ușor pe o streășină în noapte. O văd de departe, ușoară, difuză în visul meu de miop. Dintr-odată, în jurul ei, voalurile de tiul încremenesc, ea se împiedică în cămașa ei de spital și cade.

Mergeam, îmi amintesc, trăgînd un picior după altul, ca un automat. Mirosul îmi făcea greață. Pe culoarele de la morgă e un frig cumplit. Și pașii răsună într-un ecou de frig și de formol. Mergi, înaintează, trebuie să-l vezi. Trebuie să-l vezi mort pe primul tău mort, ieri îți mai

zîmbea. Înaintează cu trandafirul tău de culoarea opalului în mîină, căci lui îi plăceau. Oare ce culoare vor avea mîinile și fruntea lui ?

Un om în halat gri așteaptă în fața unei uși deschise. Aici e. Intri într-o încăpere albă, pardosită și fără ferestre. De-a lungul celor doi pereți paraleli se înșiră dulapuri mari care se aseamănă cu niște răcitoare cu sertare suprapuse. Pe plafon un tub de neon pentru iluminat clipește fără să se poată aprinde de tot.

Omul mă întreabă : „Pe cine doriți să vedeți ?” Îi spun numele. Privește într-un registru și caută prin ochelari numerele pe sertare urmărindu-le cu degetul. Îmi face semn să mă apropiu. Trage sertarul, ridică cearceaful și-mi arată un chip. Nu-i el. Îi spun : „Nu-i el”. „Sînteți sigură ?”, îmi răspunde foarte uimit. Cu părere de rău, acoperă fața, împinge sertarul și se întoarce la registru. Revine ridicînd din umeri. Era sertarul de alături. Îl trage. Descoperă fața. Este el. Fratele meu. Doarme într-un dulap din Villejuif. Eșuat acolo. Singur. Conservat în congelator. Îmi așez buzele pe fruntea lui. De piatră. Culc trandafirul pe pieptul lui. Nu voi uita niciodată pata roșu închis care se întindea pe ceafa lui. Acolo, ceva a plesnit și sîngele s-a scurs pe sub piele. În timp ce el murea fără un strigăt. Acopăr fața pe care-i întipărit un surîs slab, părul negru răvășit. Sertarul se închide peste el. „Mulțumesc”, îi spun omului. „La revedere, domnule”, și-i întind o hîrtie pe care o bagă în grabă în buzunar. Afară e o zi însorită.

Merg de-a lungul galeriilor unui muzeu populat de umbre. Nu știu dacă noaptea în care ne-am afundat este aceea în adîncul căreia eu îmi plimb somnul sau dacă

formele pe care le disting întimplător se ivesc dintr-o noapte și mai profundă în care eu nu am acces.

Pe culoarele muzeului, slab luminate, răsună la urechea mea o melodie veche. E un vals popular de altădată care te făcea să plîngi. Cîntat în această noapte de o voce răgușită, accentuată în surdină de un pian mecanic. „Astăzi e duminică“... se vorbea și de trandafiri albi. Sărman cîntec trist care se poticnește la a treia măsură și se repetă, se repetă în liniște pînă cînd se transformă, la la la, unu doi trei, la la la, iată valsul lui Chopin al cărui nume l-am uitat. Ea se apropie. La cotitura culoarului, luminile orașului luminează slab o mică încăpere rotundă a cărei cupolă e un vitraliu mare deschis către stele. În mijlocul încăperii, un pian negru de unde se scurge, la la la, limpede, micul vals.

Coborît dintr-un proiector invizibil, un medalion de lumină albastră se așterne pe fața pianistei. Bustul ei e nemișcat, împietrit în catifeaua neagră a rochiei. Numai buzele se mișcă și par conturate cu negru pe fața albastră. Ele articulează, strîmbîndu-se, cuvintele unui cîntec care nu se aude. Mă apropii și zăresc așezate pe claviatura ale cărei clape se coboară și se ridică, fără ca ele să le atingă, două mîini descărnate, țepene, paralizate.

La 6 decembrie e Sfîntul Nicolae. În fiecare an comanda la cofetăria „Edelmann“ din Strasbourg cîfigiile sfîntului din turtă dulce și ciocolată ca să le împartă copiilor. În acest an, doamna Edelmann îi va spune soțului : „Ia te uită, această doamnă, *weiss du*, care ne scria mereu, de atîta timp, *so lange her*, anul acesta nu ne-a mai scris. Poate a murit, *wer weiss ? Die arme Frau !*“

Cînd se plictisea de tricotat, așeza lucrul pe coșuleț și se apuca de brodat la gherghef, un cerc din lemn fixat pe un braț al fotoliului. Cînd se sătura și de brodat, împingea ghergheful, își lua bastonul, se ridica și adunîndu-și forțele, cu mare greutate, făcea cîțiva pași pînă la masa ovală și se așeza pe scaunul de lîngă ea.

O pereche de cărți era așezată pe fața de masă din etamină de lînă. Își potrivea ochelarii pe nas, apoi lua cărțile cu mîna stîngă și le întindea pe masă ca să facă o pasență. Putea să rămînă așa ore întregi, să întindă cărțile, să le adune și iar să le întindă. Tricotaj. Broderie. Pasențe. Zilele se scurgeau.

Obsesia ei era să nu devină senilă. Într-o zi am găsit un tub de somnifere ascuns în căptușeala coșulețului de lucru.

Și în acea seară, la masă, cînd a început să plîngă ca o fetiță, cu lacrimi mari, pentru că îi atrăsesem atenția că resturi de mîncare rămăseseră lipite la colțul gurii.

Devreme, mereu cît mai devreme, cînd toată lumea doarme și orașul e amortit, spitalele se debarasează de morții lor. Un automobil negru așteaptă în fața ușii de la morgă ca niște oameni ursuzi să termine de bătut capacul în cui. Așa se va întîmpla și cu tine și florile vor ascunde lemnul de stejar și placa cromată pe care numele tău este gravat cu o scriere caligrafică.

La capătul galeriei, sub o lumină galben pal, văd o femeie lungită într-un sicriu. Parcă doarme liniștit pe perna ei de dantelă, bine proptită în capitonajul de saten alb. În picioare lângă ea, încremenit ca o statuie, veghează paznicul. De statură înaltă, solid, cu gâtul îndesat într-o bluză albă, cu o mână enormă și înroșită de frig o strânge pe cealaltă care tremură continuu. Un tic nervos îi răsucește obrazul drept și-i ridică colțul buzei. O figură complet idioată. Acolo unde l-au pus, nu poate să mai sperie pe nimeni.

Dar el este acela care cu tandrețe a îmbrăcat moarta în rochia ei de seară de culoarea mărgăritarului țesută cu fire argintii. El este acela care cu mâna lui grosolană a machiat-o așa de delicat, fond de ten care nu curge încă, roșu pe obraji, ruj de buze pe gura întredeschisă. El este acela care a pieptănat-o și i-a împletit în jurul degetelor diafane micul șirag de mătăanii din chihlimbar.

Într-o zi, în sala cea mai pustie a muzeului, o voi întâlni din întâmplare. Nu voi fi surprinsă. Ea va fi acolo, nemîșcată în decorul ei întunecat, părăind să mă aștepte de ani de zile. Mă voi apropia. Încetul cu încetul, pereții vor pieri din jurul nostru și o voi recunoaște sub lumina tremurătoare a lumînărilor așezate alături de ea.

Întinsă pe pat în zdrențele ei ca ceara, cu mâinile albe încrucișate pe piept, ea nu va fi schimbată. În interiorul borcanului care-i formează craniul, orbitele vor fi adâncite. În medalion, portretul tinerei femei va suride, dar în jurul gâtului său borcanele vor fi goale.

Deasupra patului, scumpul dispărut în rama lui ovală va avea mereu acel aer de nemulțumire, iar lângă picioarele scheletice ale femeii — o pisică mare cenușie făcută ghem.

Sună telefonul. E frig. Fereastra e larg deschisă. În curînd va fi dimineață. Sună telefonul.

— Doamnă, scuzați-mă. Doamnă, treziți-vă. (Vocea blîndă a Ochilor-Albaștri.) Doamnă, trebuie să veniți. Mama dumneavoastră a murit.

LECTOR : MARIANA IONESCU
TEHNOREDACTOR : GHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1973. BUN DE TIPAR 27.10.1973.
TIRAJ 100 000 EX. : BROȘATE 90 000 EX. ; LEGATE 10 000 EX.
COLI TIPAR 10.

COMANDA NR. 00 464
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”
PIAȚA ȘCINTEII NR. 1 — BUCUREȘTI
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Prix des Maisons de la presse pentru Les
ac de Constance (1974) și cu Grand prix
e la Société des gens de lettres pentru Les
la vie d'une femme (1976), tinăra scriitoare
Marie Chaix derulează în al doilea roman
umoasă poveste de dragoste. Pe fundalul
ment limită, naratoarea reconstituie, re-
n identificare și urmînd meandrele me-
voluntare, biografia unei femei care își
e întreaga viață iubirii pentru soțul ei.
ism reținut susține interesul analizei psiho-
relevă noblețea și valoarea general-umană
mentelor care animă personajele.

ULTIMELE APARIȚII:

Adameșteanu	■	Drumul egal al fiecărei zile
du Maurier	■	Golful francezului
ntin Chiriță	■	Întîlnirea (vol I și II)
awrence	■	Fata pierdută
James	■	Vîrsta ingrată
Mandadjiev	■	Start spre viață
Micu	■	Patima
Lajos	■	Sete de aer
ballero Bonald	■	Agata ochi de pisică